

Torsdagen den
13 maj 1976

Torsdagen den 13 maj

Kl. 12.00

§ 1 Justerades protokollen för den 5 innevarande månad.

§ 2 Herr talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för herr *Henmark*, som var sjukskriven ytterligare under tiden den 17–27 maj.

Erforderlig ledighet beviljades.

Herr talmannen anmälde att herr *Hägelmark* även under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för herr *Henmark*.

§ 3 Om villkoren för avvisning av libanesiska flyktingar

Fru statsrådet LEIJON erhöll ordet för att besvara fröken *Hörléns* (fp) den 29 april anmälda fråga, 1975/76:336, och anförde:

Herr talman! Fröken Hörlén har frågat mig om jag anser att regeringsbeslutet den 9 april 1976 kan återopas för avvisning generellt av flyktingar från Libanon, som tagit sin tillflykt till Sverige.

Fröken Hörlén hänvisar till regeringens beslut att avvisa en syrisk medborgare, som ett par dagar tidigare hade kommit till Sverige från Libanon, där han hade varit bosatt i många år.

Vid sin bedömning ansåg regeringen, att de skäl utlänningen återopade mot att återvända till Libanon – nämligen den aktuella situationen där – inte var så tungt vägande att han borde få stanna här i landet.

Beslutet är vägledande för de myndigheter som har att besluta i ärenden om uppehålls- och arbetstillstånd för sådana personer från Libanon som återopar situationen där som skäl mot att återvända dit. I det enskilda ärendet skall dock givetvis alla omständigheter som utlänningen anför tas med i bedömningen.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Bland världens många olyckliga människor finns också den grupp som kallas assyrier. På den korta tid jag har till mitt förlöjande hinner jag inte ge en utförlig beskrivning av denna folkgrupps öden. Det må vara nog att säga att den under sin långa historia blivit spridd på ett område som i dag är uppdelat på flera nationer, där assyrierna utgör en minoritet. Sådana nationer är Turkiet, Libanon och Syrien, t. ex. Till följd av etniska och religiösa motsättningar har de kristna assyrierna kommit i konflikt med den muslimska befolkningen, varvid på sina håll enligt uppgift vålds-

---

*Om villkoren för
avvisning av
libanesiska
flyktingar*

Torsdagen den
13 maj 1976

*Om villkoren för
avvisning av
libanesiska
flyktingar*

dåd utspelats, som också lett till att människoliv spillts. Många assyrier har flytt från land till land undan oroligheter och krigstillstånd i ett ständigt sökande efter tryggare levnadsförhållanden och möjlighet att försörja sig med de enkla hantverk de oftast vill ägna sig åt.

Sverige har sedan en tid tillbaka tagit emot assyrier litet undan för undan. De senaste oroligheterna i Mellanöstern har emellertid ökat flyktingströmmen och vi har i Sverige fått svårigheter att ta emot alla som velat komma. Därför upplevdes regeringsbeslutet från den 26 februari i år av assyrierna som en lättnad. Beslutet den 9 april att avvisa Samaan Samaan blev emellertid ett hårt slag, i all synnerhet som det sedan åtföljts av en rad utvisningar. Bland dessa vill jag särskilt nämna ett fall. Söndagen den 11 april avvisades en assyrisk familj med minderåriga barn, som från Beirut kom med flyg till Arlanda lördagen den 10 april kl. 21.35. Kl. 8.00 följande morgon måste familjen via Köpenhamn resa tillbaka till Beirut efter att ha avvisats därför att familjemedlemmarna saknade erforderliga pass och visa för att få stanna. Beklagligtvis fick de inte heller möjlighet att ta kontakt med familjens äldste son, som sedan den 21 december i fjol vistats i Sverige. Denne son har sedan förgäves sökt få upplysningar om vad som hänt familjen sedan den lämnat Arlanda.

Det är naturligt om de assyrier som funnit en tillflykt här – och de är ju många – är oroliga för sina anförvanter och tar kontakt för att hjälpa dem hit. Det är också naturligt, att man nu är oroad av de begränsade möjligheterna att lyckas i det avseendet.

Jag uppfattar dock statsrådets svar så att regeringsbeslutet den 9 april inte innebär möjlighet att generellt avvisa flyktingar från Libanon. Jag skulle därför vilja ställa några frågor till statsrådet.

Om nu regeringsbeslutet av den 9 april inte kan åberopas för en generell avvisning av flyktingar från Libanon, vilka skäl kan då åberopas av en sådan flykting för att få stanna i landet?

Kan särskild hänsyn tas t. ex. till mödrar med små barn eller till gravida kvinnor?

Vill statsrådet medverka till att inga assyrier avvisas från Sverige förrän vederbörande fått ta kontakt med anhöriga i Sverige eller med representanter för assyriska församlingen i Sverige?

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Den familj som nämndes kan jag återkomma till i samband med herr Werners i Malmö fråga, eftersom han tar upp den i inledningen till frågan.

Vad jag sagt är att beslutet av den 9 april är vägledande för polis och andra myndigheter, som har att fatta beslut om arbets- och uppehållstillstånd. Men liksom i andra fall måste naturligtvis de enskilda förhållandena i varje ärende prövas, och det görs för denna grupp liksom för alla andra.

Assyriernas olyckliga situation har berörts. Det finns en historisk bak-

---

*Om asyl för
flyktingar undan
inbördeskrig i
hemlandet*

grund till den, som i många stycken är mycket tragisk och som jag har haft anledning att sätta mig in i med anledning av de turkiska assyriernas önskemål att få stanna i vårt land. Nu är assyriernas antal relativt stort, 3–4 miljoner människor i olika länder. Självfallet är deras förhållanden mycket varierande, och man kan inte dra alla assyrier över en kam. Omständigheterna måste prövas från fall till fall, och man kan inte generellt bedöma assyrierna enbart med hänsyn till att de tillhör den speciella trosriktning som det här gäller och som f. ö. sinsemellan också är uppdelad i många olika grupper.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Också jag förstår att det måste bli en bedömning från fall till fall när det gäller frågan om avvisning av dessa assyrier, och jag är tacksam för att det svaret gavs här. Jag skulle emellertid vilja upprepa den fråga som jag ställde, nämligen om det inte i alla sådana här fall vore önskvärt att de som kommer till vårt land på detta sätt inte blir avvisade utan att få möjlighet att ta kontakt med de oroliga anhöriga som de har i Sverige.

Likaså kan man undra om det inte funnes någon möjlighet att för kort tid ta emot dem i vårt land under en period då det är praktiskt taget omöjligt eller i varje fall är förenat med mycket stora risker för dem att återvända på grund av krigstillstånd eller liknande tillstånd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om asyl för flyktingar undan inbördeskrig i hemlandet

Fru statsrådet LEJON erhöll ordet för att besvara herr *Werners* i Malmö (m) den 29 april anmälda fråga, 1975/76:340, och anförde:

Herr talman! Herr *Werner* i Malmö har frågat mig om jag vill medverka till att familjer och enskilda, som flyr undan inbördeskrig, får fristad – om inte i Sverige så i vart fall i något annat land.

Sverige har sedan lång tid haft en generös inställning när det har gällt att ge människor på flykt undan allvarlig förföljelse en fristad. Vi har sålunda tagit emot tusentals flyktingar från bl. a. Ungern, Tjeckoslovakien, Polen, Uganda och Chile. Vidare har vi under åren låtit tusentals människor från flyktingläger i främst Italien och Österrike komma hit samtidigt som vi har gett en fristad åt ett stort antal enskilt inresta som har behövt skydd mot förföljelse.

Det antal människor som enskilt har tagit sin tillflykt till vårt land har under 1975 och hittills i år varit betydligt större än vad som kunde förutses. Sålunda har bl. a. 1 500 assyrier kommit hit från Turkiet. Dessa har genom beslut av regeringen och statens invandrarverk fått stanna här. Vidare har under ett par månader i år ca 800 personer kommit till Sverige från Libanon. Enligt tillgängliga uppgifter önskar ytterligare ett

Torsdagen den
13 maj 1976

---

*Om asyl för
flyktingar undan
inbördeskrig i
hemlandet*

mycket stort antal människor i dessa länder få tillfälle att komma hit.

Resurserna för att ta hand om hjälpbehövande har på grund av den kraftigt ökade spontaninvandringen blivit hårt ansträngda, vilket minskar våra möjligheter att styra flyktinghjälpen till dem som bäst behöver den. Regeringen har bl. a. därför ansett det nödvändigt att vidta åtgärder för att begränsa den enskilda invandringen från Turkiet och Libanon. Sålunda har krav på visum införts för turkiska medborgare som vill resa till Sverige. Vidare har regeringen – som tidigare i dag framgått av mitt svar till fröken Hörlden – i ett enskilt ärende ansett att den aktuella situationen i Libanon inte är ett tillräckligt skäl för att någon skall få stanna här i landet.

Ett mycket stort antal människor har hittills lämnat Libanon för att undgå inbördeskriget och dess följder. Enligt FN:s flyktingkommissariat – som nära följer utvecklingen – finns det för kommissariatets del f. n. inte skäl att vidta några särskilda åtgärder.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Tack för svaret, statsrådet Leijon! Där redovisas hur många insatser vi har gjort för andra folk. Detta har ju också gett oss ett gott renommé i humanitärt hänseende. Därför är det viktigt att vi handlägger de här frågorna på ett mycket grannliga sätt.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att fru Leijon är väl förtrogen med den assyriska folkgruppens tragiska situation och de många prövningar som dessa människor har varit utsatta för. Inte minst nu under inbördeskriget i Libanon har påfrestningarna blivit särskilt besvärande för dem. Det är sant att vi har tagit emot många av dessa flyktingar på skiftande indikationer. Vi har f. n. 730 libanesiska assyriska flyktingar här – på läger i Flen, Uppsala, Mölle och Älvkarleby – och man är nu mycket bekymrad där över hur det kommer att bli för denna folkgrupp, sedan det meddelats att viseringarna ogiltigförklarats. I den pressrelease som arbetsmarknadsdepartementet utsänt står det: "En undantagsregel i utlänningslagen ger möjlighet att vägra uppehållstillstånd även för sådana personer som kan åberopa så tungt vägande skäl mot att återvända till hemlandet att de normalt skulle ha fått stanna här." Nu undrar jag: Kan dessa 730 få ett besked att de kan känna sig trygga?

I denna pressrelease, som jag tycker är ganska underlig, anføres också: "Regeringen anser – – att den oreglerade tillströmningen av människor från Libanon inte är förenlig med principerna för vare sig den reglerade invandringen eller flyktinghjälpen." Det är just detta som jag tycker är så märkligt. Skulle inte våra ambitioner att verka humanitärt kunna ge flyktinghjälp åt en familj med sju barn som kommer hit, så att familjen inte behövde tillbakavisas direkt? Det vore väl rimligt att en sådan familj fick asyl!

Nu svarar inte fru Leijon det minsta på den senare delen av min fråga, som ju går ut på att UD här i Sverige skulle kunna göra en humanitär insats genom att finna ett annat land som vore villigt att mottaga en

sådan familj. Det tycker jag borde göras. Vad flyktingkommissarien än säger om att skälen för att ta hand om dessa människor inte är tillräckliga är det väl självfallet att flyktingkommissarien inte skulle ha något emot att Sverige gör en extrainsats genom att söka kontakt med andra humanitärt sinnade länder.

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Först vill jag svara på frågan beträffande den enskilda familjen – som togs upp i den tidigare frågan också och beträffande vilken det sägs här att den har en anhörig i Sverige. Men familjens medlemmar har vid det förhör som hållits – och som normalt hålls med en sådan person eller grupp av personer som kommer in i landet – inte själva talat om att de hade någon anhörig i Sverige. De har således inte själva åberopat det som ett skäl för att få stanna. Det var alltså inte känt.

Vidare har vi kollat uppgifter som lämnats om att de skulle ha haft en ineliggande anhållan om att få utvandra till Sverige, men det har visat sig att de inte finns med på den lista över personer som tidigare har anmält sitt intresse för att komma till Sverige. Det är alltså kontrollerat att de inte finns med där.

Sedan vill jag säga något om situationen i Libanon, speciellt när det gäller assyrierna. Man kunde få det intrycket att krisen i Libanon är en motsättning mellan assyrier och andra grupper, framför allt muslimer. Det förhåller sig inte alls på det sättet. Libanon har varit en stat där vissa av de assyriska grupperna haft ett mycket stort politiskt inflytande, och vem som är assyrier kan man tvista om. Även gruppen maroniter, dit den tidigare presidenten hörde, är en avläggare av assyrierna. Här föreligger alltså inte den motsättning som herr Werner i Malmö gav intryck av.

Ärendena för de ungefär 800 personer som har kommit hit från Libanon prövas i varje enskilt fall. Jag kan här inte ge utfästelse om något generellt beslut för dem.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag tycker inte att frågan huruvida en flykting har en anhörig i Sverige eller inte skall vara avgörande, utan det skall vara om de behöver asyl eller humanitärt bistånd från oss. Detta är som att gå förbi förolyckade människor på landsvägen och bara avvisa dem.

Jag har fortfarande inte fått svar på frågan huruvida fru Leijon skulle vilja animera UD att i sådana lägen återförsäkra en familj i ett annat land. Rent humanitärt kunde vi arbeta så.

När det gäller spänningarna i Libanon får jag kanske undervisa fru Leijon litet om de kyrkliga förhållandena. Den maronitiska kyrkan står i opposition mot den syrisk-ortodoxa kyrkan. Inom den sistnämnda finns det grupper som i dag är synnerligen diskriminerade.

Jag skulle vilja veta om fru Leijon inte anser det vara rimligt att, när det kommer hit familjer eller enskilda människor som vi inte med

Torsdagen den
13 maj 1976

*Om asyl för
flyktingar undan
inbördeskrig i
hemlandet*

gott samvete kan visa tillbaka till ett krigssambälle, agera så att vi försökte finna en fristad för dem i ett annat land.

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Jag håller med om att ha en anhörig här i landet inte automatiskt är ett skäl för att få stanna. Att jag tog upp den frågan beror på att herr Werner själv har använt den som argument i sin inledande fråga.

Medlemmarna i den här familjen hade, enligt vad de själva uppger, inte några särskilda skäl som kunde ligga till grund för att man skulle kunna betrakta dem som politiska flyktingar och på det sättet ge dem asyl. Det som de hänvisade till var enbart den allmänna situationen i Libanon, inte till några personliga förhållanden däröver.

Jag tror att den väg som herr Werner talar om, att i varje enskilt fall ta upp överläggningar med andra länder, ärorealistisk. Vi måste komma ihåg att det rör sig om så många människor.

De här frågorna bör vi naturligtvis ta upp med FN:s flyktingkommissariat, som vi ständigt har överläggningar med. Så sker också i den här frågan. Jag tror att flyktingkommissariatet är en av de instanser som bäst har möjlighet att bedöma i vilken utsträckning man i detta fall kan tala om politiskt flyktingskap. Som jag tidigare nämnde uppger kommissariatet att det f. n. inte finns skäl för att vidta några särskilda åtgärder. Inte heller har framförts några önskemål till Sverige om att vi skulle vidta några särskilda aktioner.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! När det gäller den här flyktingfamiljen förstår jag att det kan vara svårt att i fall efter fall ta kontakt med andra länder. Men när det är fråga om en större familj kunde man ju ge den asyl mer än några timmar och undersöka möjligheterna att placera den på annat håll. Det tycker jag ändå är rimligt. Man behöver inte avvisa en sådan tanke.

Vad sedan gäller flyktingkommissarien är det klart att han har att tänka på en mängd olika problem i världen. Relaterar man den libanesiska frågan till andra krigssituationer, där svält och andra umbäranden är med i bilden, så förstår jag hans klassning. Men vi har ju just beröring med denna grupp, och därför menar jag att det skulle vara en kallelse för oss att göra något speciellt för den.

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Får jag bara till det senaste säga att vi har många önskemål från andra flyktinggrupper som är i en väldigt besvärlig situation. Jag kan nämna Chileflyktingarna – flyktingarnas situation i Latinamerika. Vi fick ju lov att klart deklarerat, när vi beslöt att låta assyrierna från Turkiet stanna, att detta oundvikligen under det närmaste året påverkar våra möjligheter att ta emot flyktingar från andra delar av världen. Vi

kan inte helt stänga dörren, men detta kommer att påverka omfattningen.

Så det är inte bara flyktingkommissarien utan även vi som måste ta de mera övergripande hänsyn som herr Werner i Malmö senast talade om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om förbud mot användningen av sprayflaskor, m. m.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara fru Jonängs (c) den 23 april anmälda fråga, 1975/76:322, och anförde:

Herr talman! Fru Jonäng har frågat mig om jag är beredd medverka till dels att frågan om bevarande av ozonlagret blir utredd i vårt land, dels att frågan ytterligare utvecklas i internationella sammanhang, dels slutligen att användningen av sprayflaskor förbjuds.

Frågan om miljöeffekterna av gaser från sprayförpackningar har rönt stort intresse under de senaste åren. Diskussionerna har bl. a. gällt frågan om det s. k. ozonlagret kan påverkas av användningen av sprayförpackningar. Det vetenskapliga underlaget för dessa diskussioner måste emellertid ännu betecknas som ofullständigt och utgörs i huvudsak av teoretiska beräkningar. Stora forskningsinsatser görs f. n. främst i USA för att ytterligare klarlägga problemen. Beträffande möjligheterna för Sverige att bidra till forskningen om hithörande frågor vill jag framhålla att det fordras mycket omfattande insatser för att klarlägga frågor av den globala omfattning det här gäller, så omfattande att de knappast kan utföras av något enskilt land, i varje fall inte av Sveriges storlek. Från svensk sida har vi därför i flera sammanhang starkt betonat vikten av att sådana undersökningar kommer till stånd genom internationellt samarbete. Studier rörande dessa problem har också påbörjats inom bl. a. OECD och FN:s miljöprogram.

Genom lagen om hälso- och miljöfarliga varor finns möjligheter att reglera eller förbjuda användningen av de freongaser som ingår som drivmedel i sprayförpackningarna. Ansvaret för tillämpningen av denna lagstiftning vilar i första hand på produktkontrollnämnden. Nämnden följer enligt vad jag erfarit uppmärksam utvecklingen på det aktuella området.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Möjligheterna att genom mänsklig påverkan skada det tunna ozonskiktet i stratosfären har, som statsrådet framhåller, varit föremål för forskning och debatt under de senaste åren. Jag blev intresserad av frågan när jag nu under våren deltog i nedrustningsförhandlingarna i Genève. Där diskuterades möjligheten att använda ozonskiktet som miljöstridsmedel. Experter ansåg det teoretiskt möjligt att under en tidsperiod hålla

Torsdagen den
13 maj 1976

*Om förbud mot
användningen av
sprayflaskor, m. m.*

öppet ett hål i ozonlagret över ett givet flentligt territorium och därmed åstadkomma skador på liv och växtlighet.

Ozonskiktet uppfångar det mesta av solens skadliga ultraviolettera strålar, och utan detta skikt skulle liv vara praktiskt taget omöjligt på jorden. Upplösning av ozonskiktet kan öka cancerriskerna, orsaka svårberäknliga genetiska effekter och få betydande skadeverkningar på växternas fotosyntes och på djurlivet. Det är en både underlig och fascinerande tanke, tycker jag, med detta skyddande band runt oss och vår jord. Onekligen förstärker det samhörigheten på jorden, men det talar också om nödvändigheten för oss att nationellt och internationellt arbeta för att bevara detta skydd och därmed livets existens.

Ozongasen nybildas ständigt under påverkan av solens strålar men kan alltså även upplösas genom påverkan av olika gaser, varav de viktigaste är kväveoxider och klorföreningar. Det är huvudsakligen tre aktiviteter som kan utgöra risk för skada på ozonskiktet enligt FN:s miljöstyrelse, nämligen drivgasen i sprayflaskor, som går under namnet freon, överljudsflyg och kvävegödsel. I synnerhet freongaserna är kraftigt verksamma. De stiger långsamt – kanske under 20 år – och upplöses först då de når stratosfären, varvid de angriper ozonet. En forskare anser att en fördubbling av den nuvarande freongasmängden skulle leda till en 12-procentig minskning av ozonskiktet, och det skulle kunna inträffa redan 1983.

Vi måste inse att genom freongasernas långsamma uppstigning rör det sig här om en process som det tar tid att stoppa, och vi måste därför gripa in snabbt med förbud mot sprayflaskor. Det är också nödvändigt att vi får en internationell konvention om bevarande av ozonskiktet.

Underlaget för en bedömning utgörs av teoretiska beräkningar, säger statsrådet, och det är självklart. De här sakerna går det inte att bevisa. Statsrådet har väl ändå inte tänkt sig att det skulle krävas bevis. Jag anser att vi måste genomföra ett förbud mot sprayflaskor på det ofullständiga kunskapsunderlag som vi har.

Enligt Dagens eko i dag har den väntade amerikanska rapporten från National Academy of Science lagts fram nu. Den innebär tydligen en modifiering av uppfattningen om skadorna, men även om det är så förändrar det inte själva problematiken.

Jag anser att snabba åtgärder är nödvändiga, och jag vill än en gång fråga om jordbruksministern är beredd att vidta sådana.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Vi är utomordentligt överens om den skildring som fru Jonäng här har gett av den diskussion som förs på området och om den uppmärksamhet som man hela tiden måste rikta på dessa frågor.

Låt mig få säga att det är ett femtiotal större forskningsrapporter över eventuella miljöeffekter av freoner som har presenterats under de senaste åren. Om man samtidigt betänker att vi känner till ca 300 olika kemiska reaktioner som kan påverka ozonlagret, så inser vi att osäkerheten fort-

farande kan vara mycket stor när det gäller freonernas roll i detta sammanhang. Det är därför som man bedriver denna intensiva forsknings- och undersökningsverksamhet.

Som jag sade i mitt svar kan vi inte fatta beslut på grundval av forskningsresultat som ännu inte är framtagna.

Vidare har vi genom beslut här i riksdagen skapat ett instrument för att hantera denna typ av frågor. Vi har sagt att ansvaret för att följa hela utvecklingen och fortlöpande diskutera de initiativ som bör tas, när man upptäcker att det finns möjligheter att agera, skall ligga på produktkontrollnämnden. Jag har också redovisat att den hela tiden följer utvecklingen med stor uppmärksamhet. Produktkontrollnämnden är, som alla vet, ett organ sammansatt av expertis från samtliga miljövärdande myndigheter här i landet plus löntagarorganisationerna och näringslivet.

Mot denna bakgrund skulle det väl vara litet felaktigt om regeringen plötsligt ingrep och "tyckte till" i frågan genom att säga att här skall ett förbud införas. Vi måste hela tiden acceptera den ordning som vi själva har lagt fast i riksdagen, att hanteringen av dessa frågor skall ske på så sätt, att de först behandlas och bedöms av produktkontrollnämnden.

Där har vi den sakkunskap som vi kan uppbringa i det här landet för ändamålet. Det går inte för oss att bara sitta och tycka till i sådana här frågor.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Vi kan väl aldrig få klara bevis på hur skadliga freongaserna är, utan som jag ser det måste vi bygga våra åtgärder på ett otillräckligt kunskapsunderlag. I staten Oregon har man sålunda fattat beslut om förbud mot sprayflaskor. Det träder i kraft nästa vår. Och i USA:s vetenskapsakademi diskuterar man nu också att införa ett allmänt förbud mot dessa sprayflaskor.

Den totala försäljningen av aerosolförpackningar i Sverige beräknas uppgå till 30 miljoner förpackningar per år, men någon tillverkning sker inte här i landet f. n. Jag kan därför inte se att det från sysselsättnings-synpunkt skulle innebära några olägenheter att införa ett förbud.

FN:s miljöstyrelse har behandlat denna fråga under den nyligen avslutade sessionen i Nairobi och begärt sammankallande av en konferens för att belysa ozonfrågan. Vid universitetet i Toronto har man initierat forskning rörande effekten av freongaserna. Forskningen där kommer att avse de ultravioletta strålarnas inverkan på skörd och skogsproduktion samt växternas fotosyntes liksom även vissa typer av hudcancer på platser med tillfällig, hög ultraviolet strålning. Även OECD:s miljökommitté arbetar med de här frågorna och har beslutat att begära in och sammanställa data om produktion och användning av fluorocarboner i medlemsländerna.

Jag anser det vara mycket angeläget att vi i internationella sammanhang medverkar i detta arbete och att vi får en konvention om skydd för

Torsdagen den
13 maj 1976

*Om förbud mot
användningen av
sprayflaskor, m. m.*

ozonskiktet. Vidare anser jag det nödvändigt att vi med det snaraste går in med ett förbud mot sprayflaskor, eftersom vi vet att freongaserna har en fördröjd effekt på ozonlagret.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Resonemanget om vad vi bör göra i internationella och andra sammanhang är alldeles riktigt, och där är vi fullt överens. Vad jag här har velat säga är, att när det gäller handläggningen av dessa frågor kan vi inte, som fru Jonäng begär, frånga den ordning som fru Jonäng och övriga riksdagsledamöter har varit överens om att tillämpa. Det är det som jag hela tiden diskuterar. Det kan mycket väl hända att vi kommer i den situationen att vi får ett sådant här förbud, men när det gäller frågornas handläggning kan vi inte gå ifrån den ordning som riksdagen har beslutat om.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Detta är en mycket viktig sakfråga, och därför tycker jag det är angeläget att vi får en debatt om den både här i kammaren, i produktkontrollnämnden och på andra håll. Och vi kommer aldrig ifrån vårt ansvar. Jag vidhåller därför min uppfattning. Även om den senaste amerikanska rapporten modifierar farorna anser jag det vara helt nödvändigt att vi tar vårt ansvar och går in med ett förbud.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Vi håller nu på att bygga upp ett produktregister, där vi i första omgången skall registrera 50 000 kemiska ämnen. Då kan vi naturligtvis inte tillämpa den ordningen att regeringen eller riksdagen bara går in och plötsligt "tycker till" om ett ämne och konsekvenserna av dess användning. Om vi verkligen skall kunna angripa dessa problem på det sätt som både fru Jonäng och jag önskar, måste vi ha någon ordning så att besluten blir sakligt underbyggda och sätts in vid rätt tidpunkt.

Här har vi nu diskuterat i regering, utskott och riksdag om hur vi skall ha det ordnat och beslutat att produktkontrollnämnden får ta som sin uppgift att hantera dessa frågor.

Det är utomordentligt angeläget att vi får en fortlöpande diskussion om de här problemen, inte bara i samband med sprayflaskor utan även i andra sammanhang. Det är många risker som hotar ozonlagret, det är många risker som genom luftföroreningar hotar både vår hälsa och vår miljö.

Men låt oss ändå vara ense om att vi inte skall skapa ett så förvirrat tillstånd som skulle uppstå om regering och riksdag fattar beslut i dessa svåra frågor genom att bara tycka till.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt att frågorna skall behandlas

i den ordning som vi har fastställt. Men jag vill upprepa att varken statsrådet Lundkvist eller jag själv som riksdagsman kommer ifrån det ansvar som vi har i denna livsviktiga fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om villkoren för igångsättning av miljöfarlig industri

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Gustavssons i Alvesta (c) den 28 april anmälda fråga, 1975/76:331, och anförde:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ för att förhindra att industrier med så negativa miljöeffekter som Pilkingtons glasverk i Halmstad får starta sin verksamhet.

Pilkingtonfabriken är en sådan anläggning som skall prövas enligt miljöskyddslagen. Prövningen kan ske hos länsstyrelsen. Efter ansökan av bolaget beviljade länsstyrelsen i augusti 1974 dispens för den planerade verksamheten. Som villkor föreskrevs därvid bl. a. att svavelhalten i eldningsoljan fick uppgå till högst 1 viktprocent, vilket kan beräknas motsvara ett utsläpp av ca 650 ton rent svavel om året.

Under senare tid har emellertid framkommit att även rökgaserna från själva processen kommer att innehålla relativt stora mängder svavel. Länsstyrelsen har därför tagit kontakt med bolaget och begärt att bolaget skall redovisa de åtgärder som krävs för att hålla svavelutsläppet nere vid den nivå som förutsattes i dispensbeslutet. Eftersom länsstyrelsen således har utsläppen vid det aktuella glasbruket under prövning är jag förhindrad att här göra några uttalanden om hur detta enskilda ärende skall behandlas.

Svavelutsläppen är såsom jag haft anledning att framhålla i flera olika sammanhang ett mycket allvarligt miljöproblem. Det gäller särskilt i de södra och västra delarna av Sverige. Det är självfallet nödvändigt att utsläppen så långt möjligt begränsas. Regeringen har därför beslutat om begränsningar av svavelhalten i eldningsolja inom bl. a. dessa delar av landet. Med stöd av miljöskyddslagen kan vidare naturvårdsverket och länsstyrelserna som tillsynsmyndigheter ingripa mot enskilda anläggningar som kan förorsaka miljöstörningar. För att motverka skador på miljön kan myndigheterna meddela föreskrifter av olika slag och i sista hand förbud.

Naturligtvis bör inte företag med miljöstörande utsläpp få anläggas utan att garantier skapats för att verksamheten kan komma att bedrivas på ett från miljösynpunkt godtagbart sätt. Med hänsyn till att svavelutsläpp påverkar vidsträckta områden måste anläggningar med sådana utsläpp bli föremål för en mera övergripande prövning. Jag har därför tagit initiativ till sådana ändringar i miljöskyddskungörelsen att anläggningar som den nu aktuella fortsättningsvis skall prövas av central myndighet innan verksamheten sätts i gång.

Nr 125

Torsdagen den
13 maj 1976

*Om villkoren för
igångsättning av
miljöfarlig industri*

Torsdagen den
13 maj 1976

---

*Om villkoren för
igångsättning av
miljöfarlig industri*

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Jag har ställt frågan med anledning av att det har slagits larm om att stora mängder svavel kommer att släppas ut när Pilkingtons glasverk inom kort sätter i gång sin verksamhet. Larm har kommit från läkare som påtalat det klara sambandet mellan ökningen av kronisk bronkit, astma och allergibesvär å ena sidan och luftföroreningar å den andra. Att utspädd svavelsyra regnar från himlen kan inte rimligen bekomma vare sig människor, djur eller natur särskilt väl, har det framhållits från läkarhåll.

Det är självklart att alla de människor som har astma och allergibesvär är oroade för vad som kommer att hända när de nya svavelmängderna börjar släppas ut. De ökade mängderna av dessa utsläpp påverkar också försurningen av sjöarna, och larm har kommit från naturvårdsenheten i Kronobergs län.

Statsrådet säger i svaret: "Under senare tid har emellertid framkommit att även rökgaserna från själva processen kommer att innehålla relativt stora mängder svavel." Det är märkligt att detta har upptäckts först nu. De ansökningar om dispens som inlämnades har prövats av naturvårdsverket och länsstyrelsen i Halland, som alltså tydligen inte har upptäckt att natriumsulfat ingår som en mycket viktig del i processen.

Statsrådet säger vidare: "Naturligtvis bör inte företag med miljöstörande utsläpp få anläggas utan att garantier skapats för att verksamheten kan komma att bedrivas på ett från miljösynpunkt godtagbart sätt." Men vem är det då, herr statsråd, som skall pröva att vi har dessa garantier? Det måste ju vara de myndigheter som är satta att göra den prövningen.

Man blir litet förvånad när man får höra att naturvårdsverket inte har lämnat några skriftliga meddelanden utan endast per telefon lämnat uppgifter till länsstyrelsen i Halland – det beskedet har jag fått via upplysningstjänsten.

Eftersom vi har detta aktuella fall skulle det vara intressant att få höra om statsrådet rent principiellt anser att de nya uppgifter som har framkommit borde föranleda en omprövning av dispensärendet.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag delar herr Gustavssons i Alvesta uppfattning att det är otillfredsställande att man inte upptäckte vilket svavelnedfall själva processen utlöser, när man prövade ärendet i första omgången.

Handläggningen av sådana här ärenden går till på följande sätt. Förprövningsplikt gäller för ångkraftanläggning eller annan anläggning för eldnings med fossilt bränsle med en tillförd effekt överstigande 50 megawatt. Om storleken av anläggningen inte överstiger 300 megawatt skall frågan om dispens prövas av länsstyrelsen. Den här fabriken har dispensprövats av länsstyrelsen i Hallands län, enär anläggningen omfattar en värmelanläggning med en tillförd effekt på omkring 80 megawatt. Den ligger alltså väl inom ramen för den dispensprövning som skall

Torsdagen den
13 maj 1976

---

*Om villkoren för
igångsättning av
miljöfarlig industri*

kunna göras av länsstyrelse.

Varje större fjärrvärmeverk som vi har i landet ligger mellan 50 och 300 megawatt, alltså inom ramen för denna typ av dispensmöjlighet. Verken alstrar naturligtvis motsvarande mängd utsläpp. Det understryker angelägenheten av att vi verkligen kan komma fram till en annan typ av energiförsörjning än genom förbränning av olja. Regeringen är starkt medveten om att andra åtgärder behövs. Vi vidtar också kraftfulla åtgärder för att försöka begränsa svavelutsläppen.

När den aktuella dispensen beviljades föreskrevs att bolaget i samråd med kommunen skulle upprätta en matematisk spridningsmodell över luftföroreningarna från anläggningen och att anläggningen skulle drivas så att olägenheter inte uppkommer. Om olägenheter konstaterades skulle bolaget genast vidta erforderliga åtgärder.

Jag har i detta sammanhang sagt mig att det måste vara fel att anläggningar av det här slaget bara prövas av länsstyrelse. Den adderade effekten av anläggningar av det här slaget i flera närbelägna län skulle – om man lät prövningen stanna på länsstyrelsenivå – kunna bli för stor i en region. Därför har jag ändrat kungörelsen på så sätt att vi lyfter upp prövningen till central nivå. En förutsättning är naturligtvis att man i fortsättningen skall kunna upptäcka vad processen i sig emitterar för svavelhalt, så att man kan angripa hela problemet.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Vi är alltså överens om att prövningen i detta fall inte varit vad den borde vara. Det jag vänt mig mot är att naturvårdsverket, som ändå hade ärendet för yttrande, inte har reagerat.

Om det skulle vara så att länsstyrelsen i Halland inte omprövar denna dispens trots de omständigheter som nu kommit till, utan företaget får släppa ut dubbelt så mycket svavel som man från början räknat med, har då statsrådet möjligheter att ingripa och se till att det hela rättas till? Skall jag fatta statsrådet så?

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Att ärendet nu prövas beror på att länsstyrelsen begärt att man skall pressa ned utsläppet till den nivå som man ursprungligen hade tillstånd till. Jag kan sedan inte avgöra vad som kan komma att hända i det sammanhanget.

Men detta är alltså en dispens som har meddelats. Självfallet kan en dispens omprövas av tillsynsmyndigheterna om dessa finner att olägenheter uppstår på grund av en meddelad dispens. Hälsovårdsnämnden kan exempelvis få en omprövning till stånd.

Självfallet skall tillsynsmyndigheterna hela tiden följa den tekniska utvecklingen, och i den mån praktiska möjligheter skapas att åstadkomma en effektivare rening än den vi i dag känner, har tillsynsmyndigheterna möjligheter att på nytt få tillståndet prövat. Vi arbetar med dessa metoder i olika led för att hela tiden kunna göra nödvändiga skärpningar i syfte att begränsa svavelutsläppen.

Torsdagen den
13 maj 1976

*Om fiskerinäring-
ens problem*

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Jag tackar för detta tillägg. Jag tar det som ett uttryck för att jordbruksministern är medveten om att här måste någonting göras och att han är beredd att medverka till att så sker.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om fiskerinäringens problem

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöi ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Lindströms* (s), dels herr *Johanssons* i Simrishamn (s) den 29 april anmälda frågor. 1975/76:333 resp. 337, och anförde:

Herr talman! Herr Lindström har frågat mig om jag avser att initiera ytterligare åtgärder för att trygga framtiden för yrkesfisket. Herr Johansson i Simrishamn har frågat om jag är beredd att redogöra för vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att lösa fiskerinäringens problem.

I november förra året tillsatte regeringen en särskild utredning, fiskerikommittén, med representanter för staten och Sveriges fiskares riksförbund för att utreda fiskets problem på kort och lång sikt.

Efter förslag från fiskerikommittén har riksdag och regering i februari i år beslutat om särskilda stödåtgärder till fisket på sammanlagt 15 milj. kr. utöver det vanliga stödet. Åtgärderna avser i huvudsak första halvåret 1976 och möjliggör enligt fiskerikommitténs enhälliga uppfattning en tillfredsställande lösning av de akuta problemen inom fisket. I stödpaketet ingår 7 milj. kr. i ökat prisstöd för fisk, 5 milj. kr. till sysselsättningskapande åtgärder för fiskare som drabbas av internationella fångstbegränsningar samt 3 milj. kr. till höjda stilleståndsersättningar och arbetslöshetsersättningar åt fiskare vid fångstbegränsningar.

Riksdagen har för kort tid sedan bifallit regeringens proposition med förslag att sammanlagt 27 milj. kr. skall tillföras prisregleringen på fisk under budgetåret 1976/77. Detta innebär att enbart det statliga prisstödet för fisk tredubblas på två år. Därutöver utgår betydande belopp i andra former av stöd till fisket, t. ex. fiskerilån, statliga lånegarantier, stöd till fiskehamnar m. m. Ett väsentligt ökat stöd till säkerhetsutrustning på fiskefartyg kommer att lämnas från den 1 juli 1976.

Fiskerikommittén fortsätter nu sitt arbete och gör en grundlig genomgång av förutsättningarna för det svenska fiskets framtida utveckling. Det svenska fiskets framtid är i hög grad beroende av internationella överenskommelser om fiskegränser och fångstbegränsningar. När dessa föreligger har fiskerikommittén det ytterligare material som erfordras för en bedömning av fiskets framtida omfattning och vilken fångstkapacitet man bör inrikta sig på. Sveriges fiskares riksförbund genomför samtidigt med stöd av statliga medel en utredning om en ändamålsenlig marknadsföring och distribution av fisk. Utgångspunkten för kommitténs

överväganden skall vara att de fiskresurser som kommer att stå till vårt lands förfogande skall utnyttjas så att fisket blir ett värdefullt bidrag till vår livsmedelsförsörjning och att fiskets utövare får tillfredsställande levnadsvillkor. Fiskerikommitténs arbete kommer att bedrivas med största skyndsamhet.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Lundkvist för svaret på min fråga. Jag vill också tacka för den positiva syn på yrkesfiskarnas situation som svaret visar.

Som jag påpekade i min fråga är yrkesfiskarna trots de många positiva åtgärder som statsmakterna vidtagit under senare tid fortfarande oroliga för näringens framtid och för den egna yrkesutövningen. Det är därför angeläget att fiskerikommitténs arbete ganska snart utmynnar i en proposition – en proposition som, om det är möjligt, garanterar en jämnare och säkrare utkomst för fiskets utövare.

De uppgifter och löften som statsrådet givit i svaret och vid första majmöten anser jag så löftesrika och förpliktande att jag inte nu anser mig behöva förlänga den här debatten. Jag förutsätter att det ganska snart yppar sig tillfälle att återkomma. Än en gång tack för svaret.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga om vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att lösa fiskerinäringens problem.

Bakgrunden till min fråga är dels den akuta situation fisket befinner sig i, dels den omfattande utveckling fiskerinäringen står inför med ökat krav på ekonomiska investeringar för ökad effektivitet och säkerhet inom näringen. Men det rör sig också om förändringar i kostnadsutveckling, marknadsföring, fiskegränser samt import- och exportsituationen. Av statsrådets svar framgår att åtgärder är vidtagna och att ett planerat arbete i samverkan med fiskets organisationer pågår för att lösa de problem som det svenska yrkesfisket i dag brottas med. Problemen är väl kända och har varit föremål för behandling här i riksdagen i olika sammanhang. Jag behöver därför inte upprepa dem.

Statsrådets svar anser jag vara tillfredsställande därför att det ger en redovisning av de åtgärder regeringen vidtagit och det arbete som är på gång med beaktande av alla de komplicerade faktorer som inryms i utvecklingen för fiskerinäringen. Den i svaret uttalade målsättningen för fiskerikommitténs arbete bedömer jag som klarläggande, nämligen "Utgångspunkten för kommitténs överväganden skall vara att de fiskeresurser som kommer att stå till vårt lands förfogande skall utnyttjas så att fisket blir ett värdefullt bidrag till vår livsmedelsförsörjning och att fiskets utövare får tillfredsställande levnadsvillkor. Fiskerikommitténs arbete kommer att bedrivas med största skyndsamhet."

Jag är övertygad om, herr talman, att detta bör skingra den oro och

osäkerhet som yrkeskåren känt inför den akuta situationen och inför framtiden, och jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag vill bara i anledning av dessa inlägg tillägga att vad som påverkar vår tidsplan i detta sammanhang är den takt i vilken havsrättskonferensen bedrivs och när de internationella överläggningarna i anledning av den kan komma till stånd. Havsrättskonferensens nästa sammanträde kommer att påbörjas den 2 augusti, och vi hoppas att vi efter konferensens nästa sejour kommer att få en klarare bild när det gäller de fiskeresurser som kan komma att stå till Sveriges förfogande.

Detta är den bakgrund mot vilken fiskerikommittén måste bedriva sitt arbete. Låt mig bara till slut säga att vi har ambitionen att genomföra detta arbete så skyndsamt som möjligt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om regleringen av sjön Åsnen

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Svenssons i Malmö (vpk) den 5 maj anmälda fråga, 1975/76:348, och anförde:

Herr talman! Herr Svensson i Malmö har med hänvisning till den rättegång som pågår i fråga om den i Kronobergs län belägna sjön Åsnens reglering frågat mig om jag är beredd att föreslå att regeringen med stöd av 4 kap. 17 § vattenlagen skall förbehålla sig den slutliga prövningen av frågan om Åsnens reglering.

För att komma till rätta med de olägenheter som den nuvarande regleringen av Åsnen har medfört tillsatte regeringen år 1974 en särskild arbetsgrupp. Arbetsgruppen, som har ansett det nödvändigt att vattenståndet i sjön höjs, har som ett första steg för att förbättra situationen lagt fram förslag om tillfällig jämkning av tappningsbestämmelserna enligt gällande vattendom. På grundval av detta förslag har kammarkollegiet på det allmännas vägnar vid vattendomstolen väckt talan om en jämkning av tappningsbestämmelserna under en tvåårsperiod. Huvudförhandling i målet har hållits i dagarna, och domstolen avser att meddela dom i början av juni. Eftersom de mest betydelsefulla intressenterna i målet är överens om den yrkade jämkningen i tappningsplanen torde det finnas goda utsikter att kammarkollegiets talan skall bifallas. Detta innebär att de nya tappningsbestämmelserna kommer att kunna träda i kraft redan samma dag som domen meddelas. Med hänsyn till dessa förhållanden och då ett overtagande av målet från regeringens sida skulle kunna fördröja målets avgörande finns enligt min mening inte skäl för regeringen att i förevarande läge förbehålla sig prövningen av målet.

Arbetsgruppen för Åsnen har nyligen redovisat en vetenskaplig rapport

över en biologisk undersökning av förhållandena i och omkring sjön. På grundval av de i rapporten redovisade förhållandena skall arbetsgruppen genomföra ytterligare beräkningar för att komma fram till en ny tappningsplan enligt vilken skador på sjöns ekosystem undviks.

Mot bakgrund av de besvärliga förhållanden som nu råder vid sjön kommer jag att föreslå regeringen att ge kammarkollegiet i uppdrag att vid vattendomstolen föra talan om genomgripande omprövning av gällande tappningsplan. Ansvar för den avvägning som då måste ske mellan naturvårdsintressena och motstående intressen som kan skadas bör enligt min mening ligga hos regeringen. Jag är således beredd att då förorda att regeringen skall förbehålla sig prövningen av Åsnens reglering.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det är bra att regeringen nu meddelar att den förbehåller sig den slutliga prövningen av Åsnenfallet. Det är också en princip som man bör ta fasta på i alla sådana fall, även om den dom det i dag gäller är av jämkningskaraktär.

Oron för sjön Åsnen är emellertid långt ifrån stillad med detta. Staten har ju redan gjort vissa bindningar vid ståndpunkter som ur skyddshänseende är otillfredsställande. Den statliga arbetsgruppen och kammarkollegiet har hittills bundit sig vid ett dåligt kompromissförslag. Deras ståndpunkter har i sak inneburit att man höjer vattenståndet i otillräcklig grad. De har också betytt att man endast höjer de lägre vattennivåerna, och de har slutligen betytt att man fullgör höjningen på ett klart otillfredsställande sätt ur vattenhushållningssynpunkt. Man åstadkommer nämligen höjningen genom att utnyttja och tappa av uppströms vattenmagasin. Den totala vattenhushållningssituationen i området blir alltså inte bättre. Skyddsintressena – som ju här verkligen är oerhört starka eftersom Åsnen är klassad som ett objekt av riksintresse ur naturvårdsynpunkt – får alltså godta en utjämning av de ogynnsamma verkningarna till att avse ett större vattenhushållningsområde och inte endast sjön Åsnen. Industrin däremot, som ju är roten och upphovet till det här eländet, kan genom det sättet att lösa frågan närmast sitta i orubbat bo.

Den föreslagna lösningen står i skarp motsättning till den i sammanhanget aktuella utredningen av professor Malmer, som från biologisk utgångspunkt hävdar en höjning som på alla nivåer ligger 15 cm över arbetsgruppens av kammarkollegium godtagna kompromissförslag. Ändå anser professor Malmer sitt förslag utgöra ett minimum mot bakgrund av behovet.

Två frågor anmäler sig då:

1. Hur bunden anser sig regeringen vid den kommande behandlingen vara av de positioner som redan intagits av vissa statliga organ?

2. Vilken är egentligen principen vid en avvägning mellan olika intressen? Skall förstörarna av naturen få delvis rätt även i de fall skyddsintressena är mycket starka? Skall aldrig ett konsekvent ekologiskt synsätt

Torsdagen den
13 maj 1976

*Om regleringen av
sjön Åsnen*

kunna få slå igenom fullt ut? Är avvägning alltid ett kompromissande med naturens förstörare?

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Det här ärendet måste handläggas i två etapper. Det har varit angeläget att så snart som möjligt komma fram till det resultat som kan uppnås på den första etappen. Då har jämkningen varit en möjlighet som förelegat, men vi har klart slagit fast – och det redovisar jag i svaret – att detta löser inte problemen, utan vi måste få en omprövning till stånd.

Men för att kunna få omprövningen till stånd är det nödvändigt att vi har ett bättre underlag. Vi har då fått den Malmerska utredningen. Vad har Malmer gjort? Jo, han har talat om vilken vattennivå som behövs i Åsnen för att de skador som vi i dag är oroliga för inte skall förorsakas sjön. Nu är det arbetsgruppens uppgift att försöka utvärdera vad en sådan vattennivå i Åsnen som Malmer har kommit fram till kan ha för inverkan på sjösystemet i övrigt.

I slutomgången, när den definitiva omprövningen skall ske, får man sedan väga de olika intressen som här kommer in i bilden mot varandra. Där finns så viktiga ting som laxfisket vid kusten, alltså reproduktionsmöjligheterna i Mörrumsån för det havsfiske som bedrivs efter lax. Det är bara ett exempel. Allt det materialet måste föreligga inför den slutliga omprövningen, och jag vill försäkra att det är inte fråga om från regeringens sida att försöka ensidigt gynna någon part i det här målet. Avsikten är att försöka göra en sådan bedömning som jag anser att vi i fortsättningen måste få i den här typen av ärenden. Inställningen till den samhällsplanering som vi nu börjar ha instrument för att bedriva skall färga av sig också på den här typen av frågor.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag har full förståelse för jordbruksministerns skildring av hur proceduren står. De kritiska anmärkningar jag fällde avsåg inte heller proceduren, utan de gällde två andra ting.

Om räddningen av ett betydelsefullt objekt fordrar att vissa minimikrav tillgodoses, innebär då den avvägningsprincip som det är regeringens sak att tillämpa att man kompromissar även med minimikraven? Låt oss säga att den Malmerska utredningen skulle representera dessa minimikrav.

Det är det ena. Det andra är en lätt oro, som jag inte vet om jordbruksministern för dagen kan stilla och som beror därpå att det blir kammarkollegiet som kommer att få föra talan i fortsättningen. Kammarkollegiet har tidigare visat benägenhet att binda sig vid lösningar som man väl allmänt får beteckna som klart otillräckliga och otillfredsställande. Skulle det inte för kammarkollegiet innebära en betydande pres-tigeförlust att nu få i uppdrag att arbeta för en betydligt bättre lösning än den kammarkollegiet tidigare varit benäget att kompromissa sig till?

Upplevs det inte som en desavouering och blir det inte rätt svårt att föra talan om någonting som går utöver vad man tidigare vid samma domstol har godtagit?

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Till det sista vill jag säga att regeringen förbehåller sig rätten till den slutgiltiga prövningen och kan också ge uttryck för sin inställning till kammarkollegiet innan den vidare hanteringen sker.

Herr Svensson uttryckte farhågor för att minimikraven i Malmers utredning för vattennivån i Åsnen skulle kompromissas bort vid en slutlig prövning. En viss ambitionsnivå när det gäller vattennivån i Åsnen kan naturligtvis komma i kollision med minimikraven för vattenföringen i Mörrumsån med hänsyn tagen till havsfisket, som jag också lägger stor vikt vid. Sydkustfiskarna har för sitt vidkommande uttalat stor oro för att man genom för dålig vattenföring i Mörrumsån skulle gå miste om reproduktionen av lax. Det skulle oerhört hårt drabba sydkustfiskarna.

Här hamnar vi i den svåra avvägningsfrågan, som vi får bedöma i den slutgiltiga prövningen. Det är omöjligt att i dag inta annan ståndpunkt än att säga att vi skall ha ambitionen att i mesta möjliga mån skydda de allmänna värden som här står på spel. Men själva slutprövningen måste vi ju vänta med tills vi har allt materialet på bordet.

Överläggningen var härmed slutad.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att på föredragningslistan återstående frågor skulle besvaras efter behandlingen av utskotts-
betänkandena.

§ 9 Föredrogs men bordlades åter
lagutskottets betänkanden 1975/76:29–31.

§ 10 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1975/76:180.

§ 11 Arbetsmiljöfrågor (forts.)

Fortsattes överläggningen om socialutskottets betänkande 1975/76:40 med anledning av motioner om vissa arbetsmiljöfrågor.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Jag vill säga några ord i denna fråga med anledning av det särskilda yttrande som jag tillsammans med herr Carlshamre fogat till socialutskottets betänkande 40. Det gäller formerna för utseende av skyddsombud och skyddskommitté.

Före 1973 års arbetsmiljöreform föreskrevs i arbetarskyddslagen att skyddsombud och medlem av skyddskommitté skulle utses genom val

av de berörda arbetstagarna eller, efter framställning från dessa, av lokal facklig organisation.

Sedan ändrades bestämmelsen, och nuvarande lydelse är att skyddsombud skall utses av lokal facklig organisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns ej sådan organisation, utses ombud av arbetstagarna. Man har alltså vänt på valsystemet.

Vi moderater motsatte oss ändringen när den genomfördes. Den innebär ett sämre inflytande för de berörda arbetstagarna.

Nu föreslås i en motion att skyddsombud skall utses dels av lokal facklig organisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivare, dels av lokal facklig organisation som företräder minst en femtedel av arbetstagarna på arbetsstället.

Vi har inte givit den motionen vårt stöd. Vi moderater har vid olika tillfällen både motionerat om och röstat i kammaren för en återgång till den tidigare gällande ordningen, att skyddsombud och medlem i skyddskommitté i första hand skulle utses av de berörda arbetstagarna själva. Vi anser att de berörda arbetstagarna skall ges största möjliga direktinflytande även i den här frågan.

Underligt nog har inte de övriga partierna givit sitt stöd åt den åsikt vi fört fram.

Vi menar att om ändring i formerna för utsecende av skyddsombud och skyddskommittéer skall göras, bör en återgång ske till tidigare regler. Vi vill alltså ge arbetstagarna, de som är direkt berörda av frågan, ett större inflytande i dessa fall. Vi ville framföra den meningen, och det är anledningen till att vi har skrivit ett särskilt yttrande.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Det är glädjande att arbetsmiljöfrågorna röner allt större intresse från allt fler grupper och enskilda. Arbetsmiljöfrågorna har också brutits ut från det begränsade område som de från början omfattade, dvs. då man enbart såg till de fysiska faktorerna som buller, kyla, svag belysning, gifter, obekväma arbetsställning osv. Nu försöker man också se till de sociala och psykologiska faktorerna. En bättre arbetsmiljö gör att människorna kan trivas såväl i jobbet som utanför arbetsplatsen, och det är förutsättningen för en bättre arbetsinsats.

Jag har i denna kammare tidigare sagt att allt arbete måste ha en vidare syftning än att *enbart* ge ett gott produktionsresultat. Den enskilda människan måste ges en meningsfull roll i arbetet och i tillvaron i övrigt. Arbetet måste syfta till tillfredsställelse och självförverkligande för varje individ.

Det betänkande som socialutskottet nu avlämnat innehåller inte några påtagligt stora saker. Vi väntar alla på den proposition som arbetsmiljöutredningens betänkande kommer att leda till och som vi har stora förväntningar på. Det är efter alla dessa år av utredande hög tid för ett samlat grepp. Det skall då sägas att under utredningstiden har man inom arbetsmiljöns område lagt en rad delförslag av betydelse, som har

antagits. Parallellt med arbetsmiljöfrågorna har andra lagar beslutats och/eller föreslagits i riksdagen. Jag tänker bl. a. på förslaget till en ny arbetsrättsreform. I förra årets debatt redovisade jag folkpartiets hållning beträffande de anställdas inflytande över sin arbetsmiljö och pekade bl. a. på att 1973 års miljöreform på arbetslivets område innebar ett steg åt detta håll. Vi hade då från folkpartiets sida en reservation, där vi yrkade på att reformarbetet skulle bedrivas i syfte att ge varje enskild arbetstagar större möjlighet att påverka beslut som rör den egna arbetssituationen. Tiden tycks bli alltmer mogen för att förverkliga de reformkrav som bl. a. vi från folkpartiet vid flera tillfällen har väckt i riksdagen. Socialdemokraterna var under 1970-talets början så ointresserade och rent av negativa att de konsekvent avstyrde praktiskt taget alla initiativ från andra partier. Men utvecklingen i arbetslivet de senaste åren har visat att våra förslag ändå var framsynta. En del av dem är nu på väg att förverkligas – inte bara genom regeringens försorg utan genom överenskommelser mellan partierna ävensom mellan parter på arbetsmarknaden.

I början av 1970-talet väckte således folkpartiet motioner om att ansvaret för bl. a. företagshälsovården borde läggas hos en instans, där man från arbetstagarhåll skulle ha ett avgörande inflytande, dvs. hos skyddskommittéerna eller företagsnämnderna. Det var krav som riksdagen under flera år ställde sig kallsinnig till. Vi kan nu konstatera det intressanta faktum att det partsavtal, som har slutits mellan SAF, LO och PTK och som avser allmänna regler för arbetsmiljöverksamheten och riktlinjer för företagshälsovården, baseras på den principen. Den här uppgörelsen ligger i linje med tidigare liberala framstötter i riksdagen, och vi hälsar med stor tillfredsställelse att dessa nu har förverkligats. För att åstadkomma en meningsfull företagshälsovård, där det förebyggande skyddsarbetet har stor tyngd, är det angeläget att utforma den så att de anställda upplever stort förtroende för verksamheten. Detta är nu alltså på väg. Herr Hagberg i Borlänge sade i debatten i natt och även under fjolårets överläggningar att arbetsmiljöfrågorna i första hand är en kampfråga, där förmerna och metoderna är det väsentliga men tydligen inte resultatet. Vi upplever att det är tvärtom – att mycket av detta kan vinnas i samförstånd och att resultaten ändå måste vara avgörande.

Vi har fått en del förslag presenterade för riksdagen, som ligger i linje med vår uppfattning om fortsatt reformarbete på arbetsmiljöns område. Jag nämnde tidigare arbetsrättskommitténs förslag som nu har utmynnat i en proposition, som riksdagen står färdig att ta ställning till. De beslut som riksdagen kan väntas ta innebär att alla frågor om arbetsmiljön blir förhandlingsbara. Till detta kommer att en utredning har tillsatts beträffande företagshälsovården. Enligt direktiven skall utredningen föreslå åtgärder så att alla löntagare får tillgång till företagshälsovård. Och då gäller det att finna former så att också de som arbetar på de allra minsta arbetsplatserna får en fullgod företagshälsovård. Vi har därför från folkpartiets sida i år nöjt oss med ett särskilt yttrande och inte som tidigare

yrkat bifall till våra förslag via reservationer, eftersom förslag är att vänta.

Jag vill ändå påstå att socialdemokraternas ovilja mot förslag från andra än regeringen har onödigt sinkat viktiga reformer. Vi har markerat i yttrandet att denna utredning om företagshälsovården nu måste arbeta så snabbt att principerna för företagshälsovården kan tas in i arbetsmiljölagstiftningen.

Det särskilda yttrandet markerar också den motion som herr Sellgren och jag väckte under allmänna motionstiden, då vi föreslog att åtgärder skulle vidtas för att klargöra sambandet mellan asbestskador och tobaksrökning. På det här området har också en del hänt. Bl. a. har arbetarskyddsstyrelsen skärpt sin hållning till asbest och medverkat till en kraftigt utvidgad information om sambandet mellan rökning och hälsorisker. Till detta är det bara att säga att det finns anledning att följa frågan med stor uppmärksamhet. Visar det sig nödvändigt, är vi beredda från folkpartihåll att återkomma med förslag här i riksdagen.

Herr talman! Det finns alla skäl för att man skall ha en god arbetsmiljö. De rent mänskliga är självfallet de främsta, men det finns även ekonomiska skäl. En bättre arbetsmiljö är inte någonting som konkurrerar med ett gott produktionsresultat. Företag som har god arbetsmiljö har i stället fått ett bra konkurrensmedel när det gäller att rekrytera arbetskraft, och de har också lättare att behålla sin personal. Vi vet att en hög personalomsättning kostar mycket pengar. Olycksfallen i jobben är också för dyra för alla. Bra arbetsmiljö ger på sikt sänkta omkostnader och ökade intäkter för företaget, och det kan rent av ganska snabbt bli företagsekonomiskt lönsamt att satsa helhjärtat på en bättre arbetsmiljö. Rena självbevarelsedriften borde – skulle man kunna säga – få arbetsgivarna att medverka till att ytterligare förbättringar snabbt vidtas. Samtidigt skapas då mänskligare arbetsplatser och större trygghet för de anställda.

Herr talman! Jag har med det sagda bara velat markera några synpunkter som vi finner angeläget att föra fram i anledning av socialutskottets betänkande nr 40 och det särskilda yttrande som fogats till betänkandet.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att folkpartiet är känt för sin resultatpolitik, men man kan fråga sig om resultatet på arbetsmiljöns område är så vackert. Folkpartiet har väl i den politik som förts inte opponerat sig mot de grundläggande linjerna. Men vi kan bara titta på vad som händer på arbetsplatserna i dag: Sjukskrivningarna ökar – och det är konstaterat att det alltmer beror på stress –, allt fler blir utslagna, allt fler sorteras ut. De fysiska hälsoriskerna minskar inte, utan de blir allt större. – För att möta dessa problem vill alltså folkpartiet driva resultatpolitik i samverkan! Jag vill fråga: Tror folkpartiet verkligen att samverkan leder till resultat? När kommer i så fall det resultatet i form av bättre arbetsmiljö? När får vi bort de kemiska ämnena, som förorsakar cancer och andra

sjukdomar? När minskar utslagningarna – med samarbetspolitiken? Vilka förslag har arbetsmiljöutredningen lagt fram för att minska utslagning och utsortering, osv.?

Jag kan ta asbestfrågan som exempel för att belysa hur folkpartiet handlat. I höstas, när vpk vägrades att väcka motionen i anledning av de då upptäckta asbestfallen, uttalade folkpartiet visserligen sympati för att man borde bekämpa asbesten på ett mer effektivt sätt. Men när vi kom fram till utskottsbehandlingen svek folkpartiet som vanligt i dessa frågor och intog den ställningen att asbestfrågan skall lösas i samverkan. Samtidigt vet vi att asbestanvisningarna utformats efter ett långt arbete i samverkan mellan arbetsmarknadens parter och sedan kunde godtas av arbetsköparna.

Man kan naturligtvis betrakta det som ett litet framsteg att arbetarskyddsstyrelsen har gått till attack i vissa delar på det här området, men i grunden bygger läget i asbestfrågan i dag på samverkan, och i det sammanhanget har folkpartiet ställt upp.

Herr NILSSON i Växjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonsson i Alingsås säger att folkpartiets krav på huvudmannaskapet för företagshälsovården nu har vunnit gehör genom det avtal som parterna tecknat. Så är ju inte förhållandet. Folkpartiet har år efter år krävt att företagsnämnderna skall ha huvudmannaskapet för företagshälsovården, men detta har inte alls blivit fallet i den överenskommelse som träffats. Vi har från utskottet sagt att skyddscommitteerna bör ha det styrande inflytandet över företagshälsovården och se till att riktlinjerna för denna står i överensstämmelse med de anställdas intressen. Så har också blivit förhållandet i den träffade överenskommelsen. Denna överensstämmer således inte alls med det som folkpartiet har föreslagit under tidigare år.

Herr JONSSON i Alingsås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt, som herr Hagberg i Borlänge säger, att vi ser dessa frågor i grunden olika. För kommunisterna är detta en kampfråga, och jag tycker att detta alltför mycket tar över i er syn på sakfrågorna. Det är riktigt att vi ser till resultatpolitiken, och vi har medverkat till att skynda på det som åstadkommits. Det hindrar inte att vi tycker att takten kunde ha varit högre.

Vi vill alltså att reformarbetet skall fortsätta dels genom lagstiftning, dels genom de överenskommelser man kan träffa på arbetslivets område. Om folkpartiets förslag, som vi upprepat från 1970-talets början och fram till nu, snabbare hade förverkligats, skulle vi i dag ha haft en bättre arbetsmiljö. Det har såvitt jag förstår inte heller herr Hagberg i Borlänge förnekat.

Till herr Nilsson i Växjö vill jag bara säga att det som vi föreslog i den principiella, tunga biten när det gäller arbetsmiljöfrågorna var att de anställda skulle ha det avgörande inflytandet. För genomförandet av

detta kan man ställa upp olika modeller. Jag menar att den modell man nu träffat ett partsavtal om ligger helt i linje med den idé vi haft om hur denna verksamhet skall utformas. Jag tycker att det är det som är väsentligast att slå fast.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När vi diskuterar med folkpartiet erkänner man att våra partier i grunden har olika inställning. Sedan gör man det falska påståendet att vårt krav på att arbetsmiljön skall vara en kampfråga skulle ta över och att vi inte skulle vilja ha några resultat. Är det några som här i riksdagen i år ställt konkreta krav på resultat i arbetsmiljöfrågorna, är det vänsterpartiet kommunisterna. Man har i det betänkande som vi nu diskuterar buntat ihop en mängd motioner från oss, som verkligen kan leda till resultat om man tar fasta på dem.

Ta t. ex. gränsvärdesfrågan och spørsmålet om den psykiska arbetsmiljön! Folkpartiet ställer inte upp för något av dessa krav. När det gäller gränsvärdena accepterar man den linje som arbetarskyddsstyrelsen i dag driver och som arbetsmiljöutredningen gör sig till talesman för, nämligen att dessa i stort sett skall vara förhandlingsbara. Ni går inte med på att ett gränsvärde dokumenteras.

Mot den bakgrunden tycker jag att det är förmätet av folkpartiets representanter att ställa sig upp och säga att dess politik skulle vara bättre än något annat partis. Vi anser att man för att nå resultat måste gå emot arbetsköparna, ty det är de som hindrar en bättre arbetsmiljö.

Herr NILSSON i Växjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonsson i Alingsås säger att folkpartiets krav och huvudsyften i arbetsmiljöfrågorna nu har vunnit gehör. Herr Jonsson i Alingsås borde veta att arbetarrörelsen under alla år har drivit arbetarskyddsfrågorna. För många år sedan fick vi ensamma kämpa för dem. Jag vill gärna medge att folkpartiet har ställt upp litet grand under senare tid i detta sammanhang, men det är ett mycket nymornat intresse jämfört med fackföreningsrörelsens och socialdemokratiska partiets insatser för dessa frågor. Det är därigenom som de grundläggande förändringarna har danats och som vi nu fått de resultat som vi kan säga internationellt sett är bra. Vi är inte nöjda, men vi har nu ett förslag från arbetsmiljöutredningen som kommer att på ett markant sätt förbättra situationen på våra arbetsplatser.

Herr JONSSON i Alingsås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi är naturligtvis till stora delar överens om nödvändigheten av att få en bättre arbetsmiljö. Det är helt riktigt att arbetarrörelsen via sina fackliga organisationer har drivit det kravet mycket länge. Vad vi har varit kritiska mot är att regeringen och det socialdemokratiska partiets representanter här i riksdagen inte med samma frenesi har hakat på fackföreningsrörelsens krav. Där menar vi att man borde

kunna raska på betydligt, men vi kanske inte behöver strida längre om det.

Herr Hagberg i Borlänge och jag träffas ofta och talar om konkreta åtgärder. Vad jag i grunden är kritisk till är hans sätt att se denna fråga som en kampfråga, där man inte skulle kunna nå resultat genom samförstånds lösningar, avtal och reformering på lagstiftningens område. Den senare vägen tror vi på. Vi avvisar alltså den metod som herr Hagberg pekar på, nämligen att det skulle krävas klasskamp för att nå detta mål.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! I motionen 564 har frågan om bemanning på normal- och expressgodståg aktualiserats av vänsterpartiet kommunisterna. Vårt parti har redan tidigare yrkat att enmansbetjäning skulle förbjudas. Det bästa sättet att komma till rätta med de problem och de risker som detta system för med sig är enligt vår mening att i arbetarskyddslagen föra in bestämmelser om ett direkt sådant förbud. Detta krav har tidigare framförts av oss i två motioner, åren 1973 och 1975, men då avstyrkts av riksdagens majoritet, bestående av de borgerliga partierna och socialdemokraterna.

Det står utom allt tvivel att övergången till enmansbetjäning, dvs. borttagandet av det lokbiträde som lokföraren tidigare hade med sig, är ett allvarligt problem för lokpersonalen vilket medfört en avsevärd försämring av arbetsmiljön. En stor del av lokpersonalen upplever enmansbetjäningen som ytterst pressande och som en betydande försämring av arbetsförhållandena i deras helhet.

För att belysa lokförarnas situation vill jag återge ett exempel – som också finns upptaget i vår motion – som visar de risker en ensam lokförare kan utsättas för. I radioprogrammet Öppen kanal berättade en lokförare om vilka problem som kan uppstå. Han hade som ensamförare en gång kolliderat med en älg. Hans uppgift var att först undersöka, om det hade uppstått något fel på loket. Han måste därvid försöka få bort det sargade djuret från spåret och från banvallen. Att lokföraren under sådana omständigheter utsattes för stora olycksfallsrisker torde stå klart för var och en, eftersom olyckan inträffade nattetid och han måste utföra detta arbete i mörkret på en isig banvall. Då förstår var och en att det var ett ytterst riskfyllt arbete – ett arbete som de flesta arbetare skulle ha vägrat att utföra under normala förhållanden. Om han skulle skada sig och bli liggande var det ju omöjligt att få snabb undsättning. Skulle ambulans eller hjälp tillkallas, skulle den bli avsevärt försenad jämfört med möjligheten till undsättning vid tidigare ordning, då det fanns ett lokbiträde med på loket som snabbt kunde dels ta reda på vad som hade inträffat, dels bistå med omedelbar hjälp, om så skulle behövas.

De nya bemanningsbestämmelserna som infördes 1972 är betingade av ett rent ekonomiskt tänkande. Det är fråga om en ren rationalisering genom minskning av manantalet som innebär en ordentlig försämring med ett monotonare arbete för förarna, större psykisk press och ökade

olycksfallsrisker. Opinionsen bland lokförarna mot dessa bestämmelser växer sig allt starkare. Det kan läsas i flera tidningsintervjuer. SJ borde naturligtvis med det snaraste återgå till de tidigare bemanningsbestämmelserna, som innebar att man också skulle ha ett lokbiträde med.

SJ kan dock inte förväntas vidta sådana åtgärder självmant. Verksamheten bedrivs ju efter samma principer som i de privatkapitalistiska företagen. Lönsamhetstänkandet är fortfarande ledstjärnan hos SJ. Därför är det nödvändigt med den ändring i arbetarskyddslagen som vänsterpartiet kommunisterna föreslår och som innebär förbud mot enmansbetjäning av normal- och expressgodståg.

Utskottsmajoriteten i socialutskottet har i år hänvisat till att arbetsmiljöutredningen tagit upp dessa problem med ensamarbete och att skärpta bestämmelser är att vänta i en kommande proposition. Enligt denna utredning blir det således möjligt för skyddsombud att ingripa mot exempelvis enmansbetjäning på godståg. Men det blir yrkesinspektionen som skall avgöra om skyddsombudets uppfattning är riktig och om den skall föranleda någon ändring i arbetsförhållandena. Och såvitt jag kan förstå är det i sista hand arbetsdomstolen som avgör förhållandena om tvist uppstår. Det vore betydligt bättre och starkare från de anställdas synpunkt om riksdagen redan nu uttalade att en sådan bestämmelse om förbud mot enbemanning av godstågen kunde föras in i den nya s. k. arbetsmiljölagen eller i arbetarskyddslagen om den kommer att heta så.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationen 14.

Jag skall därmed gå in på motion nr 1243 som berör tillsättandet av skyddsombud och representanter till skyddskommittéer liksom även huvudskyddsombud. Denna motion har tidigare berörts från moderat håll.

De ändringar som vidtogs 1973 i arbetarskyddslagen var ägnade att stärka skyddsombudets ställning på arbetsplatserna. I stort sett har en viss förskjutning skett. Det kan dock konstateras att lagändringen på en del områden fått motsatt verkan. Enligt 40 och 41 §§ är det endast den fackliga organisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal till arbetsköparna som har rätt att utse skyddsombud resp. representanter till skyddskommittéer. Det innebär att stora arbetsplatser i vårt land helt blir utan skyddsombud och inte heller blir representerade i skyddskommittéer. Detta är naturligtvis ett förhållande som på intet sätt är försvarbart. Jag har tidigare givit exempel från de svenska hamnarna. Jag anser det nödvändigt att på nytt belysa detta problem.

Om man tittar på Stockholms hamn som i vissa lägen sysselsätter mellan 400 och 500 arbetare, så skulle det enligt nu gällande lag inte förekomma någon skyddsverksamhet eller några skyddsombud. Den fackliga organisationen som här är helt dominerande och organiserar alla arbetare med undantag av ett par stycken skulle enligt 40 § i gällande lag inte vara berättigad att utse skyddsombud.

Organisationen är heller inte enligt 41 § berättigad att representera arbetarna i skyddskommittén. Skulle lagens bestämmelser följas, skulle skyddsarbetet ligga helt nere på en arbetsplats som enligt tillgänglig sta-

tistik har den högsta skade- och olycksfallsfrekvensen i hela landet.

Socialutskottets majoritet har ansett att ett sådant förhållande är acceptabelt. Man hänvisar till att all arbetsrättslagstiftning syftar till att den kollektivavtalslutande arbetstagarorganisationen skall ta på sig ansvaret också på skyddsområdet.

Men jag frågar nu utskottsmajoritetens talesmän: Hur skall detta ske i praktiken, när den avtalslutande organisationen inte är i stånd att ta det ansvaret av den enkla anledningen att den inte har några medlemmar? Skall det då inte förekomma något skyddsarbete? Skall då bestämmelserna om tillsättande av skyddskommittéer – dvs. representanter från arbetsköparsidan och arbetarsidan – helt åsidosättas? Skall andemeningen i arbetarskyddslagen helt åsidosättas? Utskottsmajoriteten har inte med ett ord motiverat sitt avslagsyrkande utifrån de synpunkterna.

Vi har i vår motion yrkat att fackliga organisationer som inte är bundna av kollektivavtal men som företräder minst en femtedel av de anställda också skall kunna utse skyddsombud. Det är ett rimligt krav. Vi har också ansett det skäligt att en sådan organisation – om den företräder minst en tredjedel av de anställda – skall ha rätt till representation i skyddskommittéer. Vidare har vi rest krav på att dessa organisationer, om de företräder två tredjedelar eller mer av de anställda, skall ha rätt att utse huvudskyddsombud. Det skulle göra det möjligt att bedriva ett effektivt skyddsarbete också i de svenska hamnarna. Tyvärr gör gällande lag det ganska svårt på den punkten.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till reservationen 10.

Sist och slutligen vill jag säga några ord om motionen 1276, där vi tar upp problemen med användandet av dieseldrivna arbetsmaskiner i gruvor och på andra arbetsställen.

Användningen av dieseldrivna arbetsmaskiner blir allt vanligare från ekonomisk synpunkt och effektivitetssynpunkt. På senare år har hälso- och säkerhetsproblemen i samband med dieseldrift uppmärksammas från fackligt håll. Gruvarbetareförbundets avdelning 4 i Malmberget har sedan lång tid drivit kampanj mot dieseldrift under jord. Sådana kampanjer har också startats av andra fackföreningar inom gruvindustrin.

Användandet av dieseldrivna truckar och andra arbetsmaskiner ombord i fartyg och i slutna godsmagasin – i container – har starkt angripits, bl. a. av Svenska transportarbetareförbundet. Redan 1967 krävde hamnarbetarfackföreningen i Göteborg en redovisning av eventuella skadeverkningar från avgaserna vid dieseldrift. Yrkesinspektionen kunde vid det tillfället inte upplysa om hur pass allvarliga – eller vilka – skadeverkningar avgaserna vid dieseldrift förorsakar eller hur pass allvarliga verkningarna blir på sikt. Dieselavgaserna innehåller bortåt 150–200 olika ämnen. De flesta är gasformiga. Många av dessa har ganska okända effekter på människan, medan andra är bättre undersökta och utforskade.

Några av dessa ämnen är direkt skadliga och framkallar akuta – men också kroniska – besvär. De ämnen som är bäst kända och som finns

i dieselavgaser är de s. k. nitrösa gaserna, dvs. kväveoxid, kvävedioxid, koloxid, svaveldioxid, benspyren och ytterligare några som har direkt skadliga verkningar. Men hur lång tid det är fråga om i sammanhanget kan man inte fastställa – om det tar tio eller femton år innan verkningarna ger sig till känna är svårt att få fastslaget. För att effektivt bekämpa skadeverkningarna av dessa ämnen måste man helt stoppa dieseldriften där så är möjligt och ersätta den med eldrift. I gruvor och vid annat underjordsarbete måste användandet av arbetsmaskiner med dieseldrift helt förbjudas. Här saknas förutsättningar för att skydda människorna på ett tillfredsställande sätt. På andra ställen bör det i så stor utsträckning som möjligt ske en snabb övergång till eldrift, som f. ö. har den fördelen att också bullerproblemen kraftigt minskar, eftersom eldriften inte alls har samma bullerfrekvens som dieseldriften.

Det räcker inte med att justera gränsvärdena, vilket naturligtvis i och för sig måste betraktas som positivt och är ett krav som vänsterpartiet kommunisterna vid flerfaldiga tillfällen rest. Vad som är svårt att komma åt beträffande dieselavgaserna är att de tillsammans med andra föroreningar kan vara allvarligt skadande långt innan de s. k. gränsvärdena är nådda. Skyddsombud och yrkesinspektörer har då ingen möjlighet att effektivt ingripa. Ingen kan i dag ge besked om hur farligt det är att arbeta i en gruva eller utföra annat underjordsarbete, där exempelvis nitrösa gaser och radongas blandas, även om de s. k. gränsvärdena för någondera gasen inte har överskridits. Ingen kan heller klart uttala sig om hur farligt det är att arbeta i ett lastrum i ett fartyg där dieselavgaser och olika typer av damm och andra föroreningar förekommer samtidigt, oavsett om gränsvärdena för de olika ämnena inte har överskridits.

Utskottsmajoriteten har i sin motivering för avslag på motionsyrkandena hänvisat till skärpningar av vissa bestämmelser och till att forskningen på området kommer att öka i omfattning. Det är åtgärder som vi helt naturligt hälsar med tillfredsställelse – detta är också krav som vi har rest tidigare. Men under tiden som det utreds och forskas och omarbetning av skyddsbestämmelser pågår utsätts ju tusentals gruvarbetare, hamnarbetare, anläggningsarbetare och många andra för påtagliga hälsorisker som inte kan accepteras.

Vi kan inte förstå varför alltid arbetarna skall avvakta och få vänta på rimliga åtgärder. Varför kan det inte lika gärna vara arbetsköparna som skall vänta och förhindras att bedriva verksamhet som uppenbarligen medför hälsorisker för arbetarna?

Vi har i vår motion krävt att all dieseldrift under jord skall förbjudas i lag. Vi har också krävt att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas för att i övrigt begränsa användningen av dieseldrift på arbetsplatserna. Det är krav som stöds av den överväldigande majoriteten av berörda arbetarkategorier, och vi anser att dessa krav verkligen är rimliga.

Herr talman! Jag vill med det sagda och med vad som f. ö. anförts i motionen 1276 också yrka bifall till reservationen 9.

Herr NORDBERG (s):

Herr talman! I inledningen av sitt betänkande gör utskottet en redovisning av det omfattande reformarbete som har bedrivits på arbetsmiljöns område under de första fem åren av 1970-talet. Utskottet slår också fast att väsentliga förbättringar uppnåtts genom det reformarbete som har bedrivits. Huruvida de återstående fem åren av detta årtionde kommer att präglas av ett fortsatt reformarbete i syfte att ytterligare stärka de anställdas ställning utc på arbetsplatserna återstår att se.

Att krav på och behov av nya reformer finns vittnar inte minst den aktivitet om som löntagarna och deras organisationer bedriver. Och för socialdemokratin och fackföreningsrörelsens del är det en självklarhet att reformarbetet skall fortsätta på arbetslivets område. Riksdagen kommer ju också redan i vår att få ta ställning till regeringens förslag om en ny lag om rätt till medbestämmande i arbetslivet, en lag som rensar bort resterna av § 32 och i stället ger de anställda ett ökat inflytande.

Arbetsmiljöutredningens slutbetänkande, som innehåller förslag till en ny arbetsmiljölag, är just nu ute på remiss. Enligt de av regeringen presenterade planerna skall en proposition kunna läggas fram för riksdagen under nästa riksmöte. Även det blir en lag som kommer att ge de anställda ökat inflytande.

Detta är lagar som inte bara understryker utan också tillgodoser de anställdas berättigade krav på inflytande, trygghet och en god miljö, oavsett om man arbetar i ett litet, medelstort eller stort företag. Oavsett var i landet jag bor, i vilken bransch jag arbetar eller i vilken typ av företag jag är anställd måste jag ha samma rättigheter. Det är ett mycket viktigt krav som de anställda reser, att rättigheterna skall vara desamma oavsett om jag arbetar i ett litet eller i ett större företag.

Den som följt Svenska fabriksarbetareförbundets kongress denna vecka har sannolikt tagit intryck av det som där har förevarit. Man har där redovisat en enkät om hur medlemmarna upplever sin arbetsmiljö i dagsläget. Av den enkäten framgår att 70 % av de medlemmar som deltagit i undersökningen klagar över buller, 61 % har besvär av damm, 54 % klagar över drag, 51 % klagar över olika andra klimatproblem, och 73 % – som jobbade inom den kemiska industrin – säger sig känna oro över de kemiska riskerna. Endast 24 % av de i undersökningarna deltagande medlemmarna var nöjda med de hittills gjorda arbetsmiljöinsatserna.

Dessa uppgifter ger besked om hur oerhört mycket som återstår att göra på arbetsmiljöns område. När man samtidigt får ta del av uppgiften att av ca 2 500 företag inom Fabriksarbetareförbundets verksamhetsområde har 2 300 företag, alltså mer än 90 % av samtliga, färre än 50 anställda bör det vara lätt att förstå de anställdas krav på samma rättigheter oavsett företagets storlek.

Även om bristerna är stora har det, som utskottet säger i sitt betänkande, hänt många positiva saker. Vi har satsat mycket i syfte att förbättra förhållandena på arbetsplatserna. Insatserna under de första åren av 1970-talet börjar onekligen ge viss utdelning.

Nr 125

Torsdagen den
13 maj 1976

Arbetsmiljöfrågor

I en undersökning som gjorts vid socialforskningsinstitutet kommer det fram en del rätt intressanta ting. Undersökningen är unik så till vida att man har intervjuat samma människor 1974 som man intervjuade i levnadsnivåundersökningen 1968.

Enligt denna undersökning var det färre människor som upplevde sitt arbete som fysiskt betungande 1974 än fallet var 1968. Samtidigt framgår emellertid att de psykiska påfrestningarna har ökat. Andelen som har tungt och krävande arbete har emellertid minskat med en femtedel. Här kan naturligtvis en förändrad yrkesstruktur ha spelat in, men till största delen beror minskningen på att nya maskiner och nya hjälpmedel tillkommit för att utföra de tunga och slitsamma jobben.

Undersökningen visar vidare att man upplever att rörelsefriheten på arbetsplatsen ökat, och det är något som man uppskattar. Möjligheterna till kontakt med yttervärlden under arbetstid upplevs som värdefulla. Jag utgår ifrån att alla vi som träffar människor som står ute på arbetsplatserna, vid möten eller i andra sammanhang, har ett klart intryck av att reformer som de fackliga förtroendemännens förbättrade ställning, rätten till ledighet vid studier och anställningstryggheten med trygghetslagarna av många människor upplevs som mycket betydelsefulla, kanske inte minst med tanke på förhållandena i vår omvärld med 18 miljoner arbetslösa i västvärlden.

Det är också naturligt att arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens ökade resurser med bl. a. 500 nya tjänster sedan 1971 har satt sina spår ute på arbetsplatserna. Man kan avläsa det bl. a. genom ett kraftigt ökat antal förelägganden och förbud. Under 1960-talet förekom årligen mellan 10 och 20 förbud och förelägganden. 1974 var motsvarande siffra 100. 1975 var antalet uppe i 253, och ökningen tycks fortsätta under innevarande år.

Detta speglar det förhållandet att det fortfarande råder stora brister i arbetsmiljön ute på våra arbetsplatser men samtidigt också den ökade aktiviteten när det gäller att förbättra arbetsmiljön för de anställda. De anvisningar som ges ut av arbetarskyddsstyrelsen har blivit fler och strängare. Skyddsombudens starkare ställning har på de flesta arbetsplatser resulterat i en bättre arbetsmiljö. Utbildningen för dem som jobbar med arbetsmiljöfrågorna har förbättrats och utvidgats. Tillkomsten av arbetarskyddsfonden och dess verksamhet har haft och kommer att ha stor betydelse i miljöarbetet. F. n. pågår inte mindre än över 300 forskningsprojekt som alla syftar till att komma till rätta med något problem ute på arbetsplatserna. Andra exempel på vad som har hänt och vad som är på gång skulle kunna anföras, men det här får räcka.

Flera av de frågor som tas upp i de reservationer som är fogade vid utskottets betänkande har varit föremål för behandling tidigare, och inom alla de områden som reservationerna behandlar pågår arbete på olika sätt. Flertalet av frågorna har dessutom behandlats av arbetsmiljöutredningen, vars förslag nu är ute på remiss, och vi har att vänta en proposition från regeringen under nästkommande riksmöte.

Jag ber, herr talman, att i övrigt få hänvisa till utskottets skrivning och yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordberg vill inte diskutera enskildheterna i varje reservation utan hänvisar i stort sett till att arbete pågår. Det är emellertid ganska beklämmande att höra en socialdemokrat säga att § 32 kommer att avskaffas. Herr Nordberg måste ha läst förslaget om medbestämmanderätt och vet då att i det föreslås inte att § 32 i SAF:s stadgar skall avskaffas utan den paragrafen finns kvar. Dessutom är § 32 ett uttryck för äganderätten till företagen, och den avskaffas inte heller.

Herr Nordberg hänvisade till Fabriksarbetareförbundets enkät men glömde en viktig sak som har att göra med en av reservationerna. Två tredjedelar av skyddsombuden tyckte att de inte hade fått något större inflytande sedan lagen 1974 trädde i kraft. Det finner jag anmärkningsvärt. Det har direkt att göra med kravet i vår reservation att skyddsombud skall få ökade möjligheter att avbryta arbete.

Beträffande den psykiska arbetsmiljön behövs inte så mycket mer forskning utan konkreta åtgärder. Utskottet godkänner nu att väsentliga regler för att förhindra en ökning av arbetsintensiteten skjuts på framtiden och accepterar arbetsmarknadsministerns förslag i vilket han går ifrån allt som gäller vetorätt och makt för fackföreningarna – allt skall ske i samarbetets anda. Vad medbestämmanderättslagens avtal kommer att innebära illustreras av det avtal som nu har träffats mellan SAF, LO och PTK om företagshälsovården. Arbetsgivarna säger där klart att det blir ingen klavbindning av arbetsgivarna när det gäller företagshälsovården utan det skall vara ett samarbetsavtal om arbetsmiljön. Där har faktiskt tidningen Arbetsmiljö alldeles rätt – det är en sådan form av avtal som man kan vänta sig när det gäller medbestämmanderättsavtalet.

Och varför, herr Nordberg, går man helt förbi att yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen, som nu har utarbetat anvisningar, vill överlåta åt arbetsmarknadens parter att komma överens? De myndigheterna har hållit på med sitt arbete i 4–5 år, och nu väntar de sig ett snabbt resultat när de vet att vi har så mycket anvisningar att utfärda på så många olika områden. Vad kan det bli för resultat av en arbetsmiljöpolitik där man skall få förhandla om arbetsmiljön över medlemmarnas huvuden?

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När herr Nordberg skulle försvara utskottets skrivning undvek han den direkta fråga som jag hade ställt till utskottsmajoritetens talesmän om hur de ser på förhållandena i de svenska hamnarna. Om lagen strikt följs skall det där inte finnas ett enda skyddsombud på en arbetsplats med 500 arbetande. Det får inte heller finnas några representanter från arbetarsidan i skyddskommittéerna därför att dess organisation inte är en kollektivavtalsslutande part.

Nr 125

Torsdagen den
13 maj 1976

Arbetsmiljöfrågor

Nu har man varit tvingad att gå vid sidan av lagen och låta den organisation som inte är avtalslutande part utse skyddsombud och skyddskommitté. Skulle man strikt följa lagen, något som man gör i vissa fall, blir det inga skyddsombud i en del hamnar, och skyddsarbetet skall då enligt utskottsmajoritetens mening ligga helt nere.

Jag frågade arbetsmiljöutredningens ordförande om han ansåg att det var ett tillfredsställande förhållande. Han hänvisade bara till den praxis som gäller för arbetsrättslagstiftning, nämligen att det är de kollektivavtalsbundna organisationerna som skall ha ansvaret för arbetarskyddet.

Det är naturligtvis beklagligt att det blir så. Statistiken visar att stuveriarbetarnas olycksfallsfrekvens är den högsta i landet, den är flera gånger högre än de flesta andra grupper. Därför borde man, inte minst från socialutskottets sida, vara mån om att få ett effektivt skyddsarbete i hamnarna.

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg i Borlänge sade att § 32 även i fortsättningen kommer att finnas kvar i Arbetsgivareföreningens stadgar. Det må den gärna få göra. Det väsentliga med lagen om medbestämmanderätt är att man tar bort arbetsgivarnas möjligheter att utnyttja den paragrafen. Nu skall vi inte diskutera utformningen av medbestämmanderättslagen i den här debatten, men onekligen kommer den lagen att betyda en hel del även för arbetsmiljöverksamheten. Som bekant kommer medbestämmanderättslagen att bli föremål för en särskild behandling i riksdagen senare under våren.

Jag blev rätt förvånad över den filosofi som präglar herr Hagbergs inställning till strävandena att åstadkomma en bättre arbetsmiljö. Innebörden av vad han sade i sin replik nu är ungefär densamma som innebörden i vad han sade i sitt huvudanförande i går kväll. En förutsättning för att förbättringar i arbetsmiljön skall bli bra för arbetarna är att förbättringarna genomförs i strid med arbetsgivarna. Det är en mycket märklig inställning. Jag är övertygad om att de anställda upplever förbättringar i arbetsmiljön lika positivt vare sig dessa genomförs i samförstånd eller i strid med arbetsgivarna. Skulle det vara någon skillnad är det sannolikt så att genomförandet av de förbättringar som man måste kämpa sig till i strid med arbetsgivarna försenas. Detta innebär inte att vi i fortsättningen har anledning att avstå från att driva en aktiv facklig kamp. Tvärtom. Men jag tycker, herr Hagberg, att vi i stället bör uppskatta de företagare som är beredda att förbättra arbetsmiljön för sina anställda utan strid.

I motsats till herr Hagberg och vpk har vi från socialdemokraternas sida ett mycket stort förtroende för den fackliga rörelsen och dess medlemmar bl. a. när det gäller det arbetsmiljöpolitiska fältarbetet.

Samtidigt vill jag deklarerat att vi är beredda att utforma en lagstiftning, som ger de anställda och deras organisationer det lagliga stöd som behövs för att bedriva en aktiv arbetsmiljöpolitik. Dessutom är vi beredda att

steg för steg skapa de resurser som behövs för ett effektivare skyddsarbete.

När det gäller herr Hallgren tycker jag att vi borde kunna vara överens om att den fackliga organisation som har ansvaret för allt annat som förekommer på arbetsplatserna, nämligen den kollektivavtalsbundna fackliga organisationen, rimligen också bör ha ansvaret när det gäller arbetsmiljöfrågorna.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordberg redovisade en undersökning gjord mellan 1968 och 1974 av vilken det framgick att de psykiska obchagen var större än de fysiska. Uppfattningen av arbetsmiljön har förändrats. Frågan är om inte herr Nordberg har den illusion som reformisterna – alltså socialdemokraterna – haft i alla år. Man tror att man hand i hand med arbetsköparna kan nå förbättringar.

När det gäller den psykiska arbetsmiljön är det i väldigt hög grad fråga om arbetstakten, arbetsintensiteten och vad man gör på sitt jobb. Man kommer gång efter gång direkt i strid med arbetsköparna om arbetstakten, om rationaliseringarna osv. Inte har väl herr Nordberg varit borta från arbetsplatserna så länge att han inte vet om detta förhållande? Det pågår ständigt förhandlingar, dag för dag, om att minska antalet anställda och att de som är kvar skall göra mer. I det läget måste man ge de lokala fackliga organisationerna maktmedel att kunna sätta emot sådana beslut. Mot detta vill herr Nordberg faktiskt bara sätta medbestämmanderätt. Den ger inte någon makt mot ägandet annat än att man har rätt att i samverkan ta upp en diskussion. Att ställa hela sin fackliga organisation bakom kraven vill inte herr Nordberg vara med om. I det nya lagförslaget i § 32-frågan är förhandlingsrätten inte så självklar. I sådana lägen där ett ärende brådskar – eller vad lagtexten säger – har faktiskt arbetsköparna i kraft av sitt ägande ingen primär förhandlingskyldighet.

Något som direkt gäller i dag och inte kan hänskjutas till några utredningar är arbetarskyddsstyrelsens anvisningar för gränsvärden. Vi har i en motion begärt en dokumentation över varför arbetarskyddsstyrelsen fastställer ett värde till en viss nivå. Men ett sådant förslag vägrar utskottet att gå med på. Jag kan inte fatta varför. Man måste fråga sig – när man i det nya förslaget hänvisar till sådana källor som står i strid mot varandra, nämligen den amerikanska gränsvärdeslistan och den tjeckiska – vilken lista arbetarskyddsstyrelsen använt för de olika ämnena och vilken bedömning man gjort från fall till fall. Nog är det ett rimligt krav från dem som finns på arbetsplatserna att få veta vilken bedömning arbetarskyddsstyrelsen tillämpat för visst ämne i en viss situation och vad de har att rätta sig efter då uppgifterna från ursprungsmaterialet är motstridiga.

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara för herr Nordberg upprepa frågan: Hur skall det gå till för en kollektivavtalslutande organisation att ta ansvar för

arbetarskyddet på en arbetsplats där man inte har några medlemmar? Skall man skicka dit främmande människor som skyddsombud eller skall de som är på arbetsplatsen utses till skyddsombud? Det är de frågorna jag ställer mig.

Vi i vänsterpartiet kommunisterna har aldrig påstått att vi inte har något förtroende för den fackliga rörelsen. Vi arbetar inom den fackliga rörelsen och vi har förtroende för dess styrka. Det är litet tveydigt när herr Nordberg säger: Vi tror inte på att förbättringarna inom arbetarskyddet blir bättre om man vinner dem i strid, men vi är naturligtvis beredda att fortsätta en aktiv kamp. Det är en aktiv kamp vårt parti krävt i dessa frågor och även i medbestämmandefrågorna. Vi skall inte diskutera de frågorna i dag utan det blir tillfälle om någon vecka att ingående diskutera dem, och då kan man lägga fram många synpunkter på herr Nordbergs inlägg om att § 32 skall försvinna. Den uppfattningen har inte vi.

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att det fortfarande finns anledning att för herr Hallgren understryka nödvändigheten av att den fackliga organisation som är kollektivavtalsbunden åtar sig ett stort ansvar för all verksamhet ute på arbetsplatserna. Varför skulle man då frånta denna fackliga organisation ansvaret när det gäller arbetsmiljöverksamheten? Vad beträffar hamnarna råder exceptionella förhållanden, men man har såväl i hamnen i Göteborg som i Stockholm och på andra ställen i landet trots detta klarat att bedriva skyddsarbetet just genom ansvarsförhållandet till den fackliga organisation som också har kollektivavtalsansvaret på dessa platser.

Jag vill sedan vända mig till herr Hagberg beträffande frågan om de hygieniska gränsvärdena. Hans påståenden att utskottet nonchalerar denna fråga och således inte är intresserat av att utöka listan för gränsvärden är felaktiga och osakliga. Sakförhållandet är att gränsvärdeslistan f. n. är under revidering, och den kommer att innehålla skärpta bestämmelser för de ämnen som redan är upptagna på listan och troligen också bestämmelser om fler ämnen än som i dag finns där. Jag vill också hänvisa till vad arbetsmiljöutredningen säger i dessa avseenden, vilket vi f. ö. har redovisat i utskottsbetänkandet, där det står: "Utredningen anser att ett system med gränsvärden är ett oumbärligt hjälpmedel för att komma till rätta med bl. a. de kemiska riskerna i arbetet. Gränsvärdesystemet bör efter hand utsträckas till ytterligare kemiska och fysikaliska faktorer i arbetsmiljön. För att i framtiden öka effekten av gränsvärden är det lämpligt, anför utredningen, att de förankras i den nya lagstiftningen om arbetsmiljön. Utredningen understryker att gränsvärdena är minimikrav."

Detta vittnar om att dessa frågor har varit föremål för en mycket ingående uppmärksamhet också från arbetsmiljöutredningens sida, och vi har anledning att följa det arbete som bedrivs av arbetarskyddsstyrelsen.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag har inte för avsikt att fortsätta den sakdebatt med utskottets talesman som mina partikamrater har fört, utan jag vill bara redovisa några allmänna synpunkter i sammanhanget. Herr Nordberg som ju för utskottets talan tycker att allt är bra när det gäller arbetsmiljön, och det som inte är bra är under utredning. Om det vore så väl skulle alla vara nöjda, men problemet är att herr Nordberg och hans parti alltid kommer att tycka att allting är bra eller under utredning, oavsett vilken katastrof som än skulle uppstå.

Herr Nordberg gick inte närmare in på de enskilda reservationerna utan redovisade endast vad som gjorts eller vad som håller på att utredas, och han anförde att alla problem så småningom skulle försvinna. Jag vill därför anknyta till dessa reservationer.

Den centrala lagstiftningen omfattar endast en del av det straffbelagda området. Vid sidan av brottsbalken finns ett otal ansvarsbestämmelser i andra lagar och författningar. Ett exempel är arbetarskyddslagens tillsyns- och ansvarsbestämmelse. Från den 1 januari 1974 skärptes maximistraffet för brott mot föreläggande, förbud eller föreskrift från fängelse i sex månader till ett år. I realiteten har dock arbetslivet varit praktiskt taget helt undantaget från rättsverkningar. Vårdslöshet eller försummelse som i andra sammanhang skulle bedömas som oaktsamhet som orsakar annans död eller i trafikbrottslagen som grov vårdslöshet i trafik föranleder vanligen ingen åtgärd alls när det gäller arbetslivet. Avsaknaden av straffrättsligt efterspel är regel, inte undantag, även när det är fråga om flagranta försummelse som lett till dödsolycksfall i industrin och arbetslivet i övrigt.

Grova brott mot arbetarskyddslagen borde behandlas som kriminalitet. Syftet med det är inte att fängelserna skulle fyllas av verkställande direktörer och företagsledare, men man måste äntligen göra klart att den arbetsköpare som vållar annans död, kroppsskada eller sjukdom genom att strunta i arbetarskyddslagens och andra författningars bestämmelser har att räkna med straffrättslig påföljd.

Det skulle vara intressant att höra förträdare för moderata samlingspartiet uttala sig om detta. Från det hållet brukar ju alltid hävdas att lag och ordning kan upprätthållas endast med fler poliser och hårdare straff. I rättsliga sammanhang säger man alltid att det måste finnas påföljdsbestämmelser. Jag är själv något tveksam till om hårda fängelsestraff är den bästa draghjälpen för allmänpreventionen, men när det gäller att upprätthålla arbetarskyddslagen gentemot arbetsköparna så är jag helt övertygad om att straffsanktioner mot lagöverträdare skulle verksamt bidra till bättre arbetarskydd.

För att arbetarskyddslagen verkligen skall bli en realitet på svenska arbetsplatser måste yrkesinspektionens resurser och ingripanden bli slagkraftiga. Mycket tyder på att polis och åklagare varken behärskar arbetarskyddslagen eller ser brott mot denna lag på samma sätt som andra kriminella handlingar. Uppenbart är också att den straffrättsliga behand-

lingen av vållande till annans död, skada eller sjukdom inom industrin hålls tillbaka av rättsvårdande myndigheter.

Utskottet skriver att riksåklagaren skall inleda en serie kurser för åklagare i ämnet brott på arbetslivets område och att i samband med den nya arbetsmiljölagstiftningens tillkomst frågan om fortbildning av poliser och domare blir aktuell. Därmed avstyrker utskottet vpk-motionen 1247. Remissförfarandet och utarbetandet av propositionen tar emellertid flera år i anspråk, och det tar ytterligare tid innan straffrättskipningen, som det här är fråga om, kan bli verklighet.

Enligt vår mening bör ingen tid gå till spillo innan en informationsverksamhet på bred basis kommer till stånd som kan göra polis- och åklagarväsendet skickat att handlägga en striktare lagstiftning i ansvarsfrågor på arbetsmiljö- och arbetarskyddsområdet. För att avdela särskilda polismän, åklagare och domare att handlägga arbetsolycksfallen och yrkessjukdomsfallen krävs att regeringen utan dröjsmål vidtar de åtgärder som är erforderliga.

Jag yrkar med detta bifall till reservationen 4.

Det finns flera problem på arbetsplatserna. Till dessa hör språksvårigheterna. Ovana vid svenska arbetsförhållanden, otillräcklig information och bristande tolkservice är ofta orsak till att invandrare löper större risk för olycksfall än svenska arbetsskamarer. Information om arbetsförhållanden och arbetarskydd till invandrare, speciellt vid nyanställning, måste tillmätas stor betydelse. F. n. är den informationen bristfällig vid de flesta företag i landet. Det finns heller inte några lagstadgade regler som förpliktigar arbetsgivaren att förmedla denna för invandrarna så viktiga information. Invandraren får självklart information om vad han eller hon skall göra för att produktionen skall bli så effektiv som möjligt, men däremot ges i regel inga upplysningar alls om olycks- och hälsorisker i arbetet. Därför måste arbetsköparna åläggas skyldighet att ge invandrarna information om de risker för olycksfall och hälsosfaror som finns på arbetsplatsen. Detta måste ske på invandrarnas eget språk. Skyddsombuden måste antingen ha utbildning i flera språk eller också måste det de kommer fram till utlärdas på språk som alla på arbetsplatsen kan förstå.

Utskottet hänvisar – jag höll på att säga som vanligt – till vad som redan är gjort och vad arbetsmiljöutredningen möjligen kan komma fram till. Vi anser detta helt otillräckligt. Utskottet borde ha bifallit motionen 1292, och jag yrkar med detta bifall till reservationen 5.

Herr talman! Vi är då framme vid frågan om asbest. Vpk krävde redan 1972 förbud mot asbest. Riksdagsmajoriteten avslög då detta med mycket stor majoritet. Jag tycker att den majoriteten i dag borde tänka efter litet om det var ett riktigt beslut.

Jag kan i och för sig medge att de fall av asbestos och andra asbestsjukdomar som uppstått före 1972 möjligen kan undandras riksdagsledamöternas ansvar. Men efter 1972 och fram till den katastrof som redovisades 1975 finns enligt min mening ingen ursäkt.

De informationer som fanns även före 1972 borde ha varit helt tillräckliga för riksdagen att besluta om ett förbud mot asbest. Det saknades nämligen inte teknisk och medicinsk information utan det stod helt klart att asbest är en farlig produkt som framkallar cancer. Det var bara fråga om man ville spara arbetarnas liv eller ansåg att andra, ekonomiska, skäl hade företräde.

I den reservation som nu finns fogad till utskottsbetänkandet kräver vpk förbud mot import. Tidigare krävde vi förbud mot användning, men det är ju ingen mening med att kräva förbud mot en produkt som redan finns i landet i en mängd installationer. Däremot skulle man kunna reglera importen och förhindra och förbjuda densamma. Om det skulle vara fråga om dispens skall beslut om sådan ske vid varje särskilt tillfälle.

Riksdagsmajoriteten kryper nu, liksom förra hösten när man vägrade behandla vpk-motionen i ämnet, bakom de nya asbestbestämmelser som finns. Jag skall gärna erkänna att dessa bestämmelser i långa stycken är bra, men de är inte helt tillfyllest. De bestämmelser som fanns även före 1972 var också bra, om de hade efterlevts. Men där fanns heller ingen kontroll och inga sanktionsbestämmelser mot dem som ändå använde asbest. Jag har själv arbetat med asbest utan att ha kännedom om hur farlig den är och jag har stått i en asbestdimma som var så tät, att jag från talarstolen här inte skulle ha sett till första bänkraden.

Jag menar alltså att riksdagen nu borde inse sitt ansvar och en gång för alla förbjuda eller ta avstånd från asbest genom att förbjuda import. Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 8.

Det finns ytterligare en vpk-reservation när det gäller farliga ämnen i arbetslivet. Den handlar om epoxi. Enligt arbetarskyddsstyrelsens förslag till nya anvisningar får epoxiprodukter inte användas om tillfredsställande resultat kan uppnås med mindre hälsofarlig produkt.

Vidare föreskriver arbetarskyddsstyrelsen att samråd skall äga rum med arbetstagarparten redan på planeringsstadiet i de fall epoxiprodukter eventuellt skall användas. När det gäller rörliga arbetsplatser, t. ex. byggarbetsplatser, är emellertid förhållandet ofta det att vid planeringen de som skall utföra arbetet ännu inte är anställda.

Det nuvarande upphandlingssystemet inom byggbranschen fungerar på ett sådant sätt att det omöjliggör det samrådsförfarande som det talas om i bestämmelserna.

Avsikterna med de nya anvisningarna torde vara att söka begränsa användningsområdet för epoxiprodukter. Men trots det har det nämnts att man kan tänka sig att tillåta användning av epoximaterial för hårt belastade golv, t. ex. i slakterier, storkök och liknande. Enligt vår mening återspeglar detta resonemang en alltför inbjudande attityd till användning av epoxiprodukter.

Beträffande de områden som jag nu har nämnt finns det redan tillfredsställande ersättningsprodukter. Det kanske kostar något mer att använda dem, men det skulle å andra sidan innebära minskat lidande i form av yrkessjukdomar, exempelvis epoxiallergier.

Vid ett förbud mot användning av epoxiprodukter på rörliga arbetsplatser kan naturligtvis ett visst behov av dispens uppstå. Det skall inte förnekas. En sådan bestämmelse måste dock tillämpas med största restriktivitet. Två förutsättningar måste ovillkorligen vara uppfyllda. För det första att arbetet kan genomföras utan risk för arbetarna och för det andra att epoximaterialet inte går att ersätta med annan produkt. Som exempel på ytterligare områden, där man kan tänka sig tillåta epoxi, kan nämnas strålningsutsatta delar i kärnkraftverk. Däremot bör vanliga golv i kök och slakterier inte kunna komma i fråga för dispens.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 15.

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Olsson i Stockholm påstod att min uppfattning var att allt var bra på arbetsmiljöns område. I fråga om allt som inte var bra kunde jag hänvisa till pågående utredningar osv. Hade herr Olsson lyssnat på mitt inledningsanförande, skulle han ha fått klart för sig att det innehöll bl. a. uttalande från min sida om att vi fortfarande har stora brister på arbetslivets område och ute på arbetsplatserna när det gäller arbetsmiljön och att det är nödvändigt med nya lagar – sådana är på gång – samt att det är nödvändigt att successivt bygga ut resurserna för att kunna effektivisera skyddsarbetet.

Jag tror att herr Olsson glömmer bort att det pågår ett mycket värdefullt arbete ute på arbetsplatserna varje dag i vårt land – av dem som är sysselsatta ute på arbetsplatserna, de som står ute i produktionen. Det betyg som herr Olsson ger de människor som jobbar med arbetsmiljöfrågorna är ett grovt underbetyg. Det finns verkligen anledning för herr Olsson att i stället känna sympati och tacksamhet för de arbetsinsatser som våra kamrater gör ute på byggarbetsplatser, på verkstadsgolv och på andra håll.

När det gäller frågan om asbest- resp. epoxiprodukter vill jag beträffande de förstnämnda säga att målet är att asbest och asbesthaltiga produkter skall försvinna från arbetslivet i dess helhet. Det är väl inte obekant för herr Olsson att det beslut som arbetarskyddsstyrelsen nyligen tagit verkligen innebär ett väsentligt steg på vägen för att rensa bort en rad av de asbestprodukter som i dag förekommer ute på våra arbetsplatser. Samtidigt har – det underströk herr Olsson själv – asbestanvisningarna ytterligare skärpts i de situationer där asbest fortfarande får användas ute på arbetsplatsen.

När det gäller epoxiprodukter är nya anvisningar under utarbetande. Remissbehandlingen är klar – frågan har alltså varit ute hos de fackliga organisationer som är direkt berörda av de här produkterna ute på arbetsplatserna. Förslaget – med de synpunkter som därvid har kommit fram – håller nu på att överarbetas. Vi har från utskottets sida understrukt vikten av att dessa anvisningar kommer fram så snart som möjligt.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordberg säger att jag skulle ha lyssnat på hans anförande. Det gjorde jag naturligtvis. Det var bara det att jag valde att kommentera vissa delar av det. Min sammanfattning av anförandet står jag för.

Sedan säger herr Nordberg att jag borde känna respekt för arbetarna på verkstadsgolv och byggarbetsplatser. Det gör jag förvisso. Det är inte så länge sedan jag själv stod på en arbetsplats av det slaget.

Däremot känner jag ingen större respekt för den inställning utskottet och herr Nordberg visar till förbud mot vissa produkter. Jag tänker då på asbest. Herr Nordberg tar upp de nya anvisningarna och det som skett efter avslöjandet vid NOHAB 1975. Men vad tyckte herr Nordberg 1972, när det fanns en vpk-motion om förbud mot asbest? Saken är väl den att han då inte tyckte att det fanns anledning att ha förbud mot asbest. Han röstade mot ett förbud. Jag tror att arbetarna på arbetsplatserna, speciellt de som blivit drabbade av asbestos, skulle ha uppskattat om herr Nordberg då hade röstat för ett förbud mot användning av asbest – och möjligen också deltagit i debatten och framfört synpunkter i den riktningen.

Herr talman! Jag förnekar inte att det bedrivs värdefullt arbete i form av utredningar och undersökningar. Men det finns en klar skillnad mellan utskottsbetänkandet och vpk-reservationerna. Vi anför att enda sättet att skydda arbetarna mot yrkessjukdomar och mot arbetsolycksfall är en hård kamp mot arbetarnas motståndare. Det samarbetstänkande som hela tiden präglar utskottets betänkande har skördat åtskilliga offer.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt begära ordet i den här debatten men jag tänker ändå göra det. Jag reagerar mot utskottets och dess talesmans undanglidande och torftiga formuleringar och argumentation när det gäller dieseldriftens användning under jord.

Herr Hallgren har i sitt anförande återspeglat den oro som allt fler arbetare känner när det gäller användningen av dieseldriften. Den oron har ökat i samma takt som riskerna har blivit kända. Rimligen borde detta för länge sedan ha inneburit att man hade vidtagit åtgärder för att begränsa användningen av dieseldriften. Men det har inte skett. Tvärtom har man på senare år kunnat bevittna en ökad användning av diesel, inte minst under jord. Det är ju den klart olämpligaste miljön för användning av dieseldrift.

På det här området har man fått bevittna hur gruvor, som tidigare använt eldrift, har övergått till diesel. Det har ansetts vara lönsammare, men ingen vill väl bestrida att det är klart hälsofarligare. Jag är inte själv gruvarbetare, och det kan självfallet sägas att jag saknar insikt i och erfarenhet av ämnet. Men jag umgås mycket ofta med gruvarbetare, både från Kiruna och från Malmberget, och jag har stor respekt för deras kunskande och deras erfarenheter. De förbannar dieseldriften och riktar

skarpa anklagelser mot den företagsledning som av strikt ekonomiska skäl gick in för dieseldriften och som nu fortsätter med den, trots att det är farligt för gruvarbetarna, trots att det förkortar deras liv och stjälar deras hälsa. Lika skarp är kritiken mot myndigheter som inte tar krafttag för att radikalt begränsa användningen av dieseln, i första hand för att få bort den från underjordsarbete.

För den som varit ned i en gruva – och det antar jag att större delen av utskottets ledamöter har varit – tycker jag att det är lätt att förstå gruvarbetarnas oro. Luften är tjock och tung att andas, och att avgaserna från dieseldriften är en av de stora föroreningskällorna bestrider ingen i dagens läge.

I utskottets betänkande framhåller man att det finns risker också med eldrift. Ja, vi vet alla att det är omöjligt att få en hundra procentig garanti för att inga risker skall uppstå på en arbetsplats. Men den hälsorisk som är förknippad med dieselgasen kan inte vägas upp av de eventuella riskerna med eldrift. Det är ren demagogi att ens försöka antyda en jämförelse. Dessutom är eldriften prövad sedan lång tid tillbaka, och man vill ha tillbaka den under jord.

Utskottet pekar i sitt betänkande också på problem med eldriften. Ja, sådana finns alldeles säkert men de kan begränsas. Jag sade tidigare att jag känner respekt för gruvarbetarnas egna expertutlåtanden, och i dessa ställs krav på återinförande av eldriften. Man anser det inte omöjligt att genomföra detta. Jag tror på deras sakkunskap i sammanhanget. För mig väger den betydligt tyngre än företagarsidans expertis, som anser att eldriften är ett realistiskt alternativ.

Riksdagen har ett uppenbart ansvar i detta spel, som ytterst gäller liv och hälsa för många arbetare. Innehörden i utskottsbetänkandet är att man skall avvakta resultatet av pågående utredningar och försök. Men jag tycker att man har väntat alldeles för länge i detta sammanhang. Ju längre man väntar, desto fler dömer man till döden.

Det finns en förskräckande statistik från gruvområdena i norr. En undersökning som företogs 1973 av LKAB:s företagsläkare i Malmberget visar, att en gruvarbetare löper 14 gånger så stor risk som den övriga befolkningen att dö i lungcancer. Man vet att dieselgasen är en av de dödsbringande komponenterna i det sammanhanget. Detta borde egentligen vara skäl nog för detta riksmöte att klippa till med ett formellt förbud för dieseldrift under jord och att besluta om åtgärder för att i övrigt begränsa användningen av diesel på arbetsplatserna.

Herr Nordberg sade i ett tidigare anförande att man måste ha förtroende för de fackliga organisationerna. Jag tycker med tanke på detta att det skulle ha varit nyttigt, om han och utskottet i övrigt också hade lyssnat på de fackliga organisationerna då de uttalar sin oro och sina bestämda krav när det gäller dieseldriften under jord.

Herr NORDBERG (s):

Herr talman! Det är också i medvetandet om de problem som die-

seldriften medför som utskottets betänkande präglas av den klara inställningen att man här på olika sätt måste komma till rätta med dessa problem. Herr Lövenborg vet mycket väl att de bergsanvisningar som nu råder när det gäller tillämpning av bestämmelserna för dieseldrift inrymmer bestämda riktvärden för de ämnen som får finnas i dieselavgaserna och även regler för fortlöpande avgaskontroller samt regler för luftkontroll i gruvorna av riktvärdena för skadliga avgaser och mätning av luftens syrehalt.

Jag har tidigare pekat på att en översyn pågår av gränsvärdesbestämmelserna, och det är väl inte helt uteslutet att den översynen kommer att leda till att i nuläget skärpta bestämmelser införs för de riktvärden som jag tidigare har angivit. Utskottet hänvisar till den försöksverksamhet som pågår på detta område och som syftar till att ersätta diesel med mindre farliga energikällor, och jag vill där bara återropa utskottets skrivning.

Jag tycker att herr Lövenborg och vänsterpartiet kommunisterna gör det väldigt lätt för sig. Vad de begär är att riksdagen skall fatta beslut om att omedelbart sätta stopp för dieseldrift i gruvorna. Men vilken grad av facklig oro skulle inte då sprida sig, herr Lövenborg? Konsekvensen av ett sådant beslut kan inte bli annat än en, nämligen total arbetslöshet för de gruvarbetare som arbetar i de gruvor där dieseldrift förekommer. Dessutom skulle beslutet medföra följdverkningar på andra områden. Vad vi stryker under från utskottets sida är att vi måste försöka komma till rätta med problemen och finna andra energikällor i stället för diesel för driften vid våra gruvor.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag måste säga, herr Nordberg, att sedan jag kom till riksdagen 1972 har jag hela tiden hört ungefär samma argumentering som nu i den här frågan. Jag kom hit bl. a. med denna vädjan i bagaget från gruvarbetare i Kiruna och Malmberget: Hjälp oss att få slut på dieseldriften under jord! Hela tiden har vi mött samma argument: man utreder och undersöker och håller på med forskningsverksamhet.

I går blev jag uppringd av ett skyddsombud i Malmbergsgruvan som sade att det är ännu värre nu än 1973. Fem av kamraterna dog i lungcancer i fjol, och två ligger nu på sjukhus i Umeå och får behandling mot cancer. Gruvarbetarna hävdar att det är fullt möjligt att genomföra annan drift under jord än dieseldrift. Sedan dessa frågor började aktualiseras på allvar har det gått en lång tid, då man hade kunnat vidta åtgärder för en gradvis övergång från dieseldrift till annan drift. Jag kan därför inte på något sätt inse att vi är orimliga när vi kräver att riksdagen skall sätta in kraftåtgärder.

Det pågår intressanta försök, svaras det då. Ja, det är visserligen bra, men om riksdagen kunde uttala sig för ett förbud mot dieseldrift under jord, är jag övertygad om att större energi och mera resurser skulle komma att läggas ned på att få fram alternativa lösningar på problemet. Sanningen

är egentligen den, att arbetet för att finna alternativa lösningar till dieseldriften under jord inte har bedrivits med vare sig den skyndsamhet eller de resurser som situationen kräver. Den stora gruvägaren i sammanhanget, staten, har inte visat den entusiasm och den målinriktning som hade behövts utan har använt dieseldriften som ett bra – lönsammare osv. – alternativ. Att gruvarbetarnas dödsstatistik är skrämmande och att den ene gruvarbetaren efter den andre avlider strax före eller strax efter pensioneringen har inte tillmätts samma betydelse som den heliga kon, vinsten.

Gruvarbetarna har för länge sedan själva aktualiserat denna problematik och ställt krav i sina fackföreningar. Vi har också drivit frågan i riksdagen, men vad som har skett under senare år är, som jag tidigare har sagt, att dieseldriften har ökat i stället för att minska. Ansvaret för detta är naturligtvis inte utskottets, och inte heller riksdagens, men både utskottet och riksdagen tar på sig ett stort ansvar, om man inte vidtar kraftåtgärder och gör det nu!

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	304
Nej	–	17
Avstår	–	3

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Andreasson i Östra Ljunghy m. fl., och för-

klarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Karlehagen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Andreasson i Östra Ljungby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Karlehagen begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 237
Nej - 85
Avstår - 2

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 305
Nej - 17
Avstår - 1

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i

Torsdagen den
13 maj 1976

Arbetsmiljöfrågor

Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 306
Nej - 16
Avstår - 1

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Andreasson i Östra Ljungby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Karlehagen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Andreasson i Östra Ljungby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Karlehagen begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 235
Nej - 86
Avstår - 2

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 305
Nej - 17
Avstår - 1

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 305
Nej - 16
Avstår - 1

Mom. 11

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 18
Avstår - 6

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 300
Nej - 16
Avstår - 5

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 302
Nej - 16
Avstår - 3

Mom. 15 och 16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 17 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 302
Nej - 18
Avstår - 3

Mom. 18

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 19 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 304
Nej - 17
Avstår - 1

Mom. 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 20 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 20
Avstår - 2

Mom. 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 21 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-

na omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 20
Avstår - 3

Nr 125

Torsdagen den
13 maj 1976

Svenska Utvecklingsaktiebolaget, m. m.

Mom. 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herr Andreasson i Östra Ljungby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Karlehagen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av herr Andreasson i Östra Ljungby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Karlehagen begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 237
Nej - 84
Avstår - 2

§ 12 Svenska Utvecklingsaktiebolaget, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1975/76:52 med anledning av propositionen 1975/76:151 om överlåtelse av aktier i Svenska Utvecklingsaktiebolaget, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975/76:151 (industridepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att

1. medge att aktierna i Svenska Utvecklingsaktiebolaget överläts till Statsföretag AB för 100 kr.,

2. godkänna vad chefen för industridepartementet anfört om Svenska Utvecklingsaktiebolagets framtida verksamhet,

3. till Medelstillskott till Svenska Utvecklingsaktiebolaget för budgetåret 1976/77 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 27 000 000 kr.,

4. till Bidrag till Sveriges Investeringsbank AB för budgetåret 1976/77 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 26 700 000 kr.

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget,
m. m.*

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:
"I propositionen framläggs slutligt förslag beträffande rekonstruktion och framtida finansiering av Svenska Utvecklingsaktiebolaget. Detta bolag, som helt ägs av staten, fick hösten 1975, sedan dess resultat kraftigt försämrats, ett aktieägartillskott som skulle göra det möjligt för bolaget att driva sin verksamhet fram till halvårsskiftet 1976. Nu föreslås att aktierna i bolaget den 1 juli 1976 överläts till Statsföretag AB. Vidare anges vissa riktlinjer för bolagets framtida verksamhet. Bolaget skall även i fortsättningen ha till uppgift att utveckla produkter, metoder och system som är angelägna för samhället och att utgöra en kanal för utveckling av innovationer från mindre företag och enskilda uppfinnare. Under de närmaste åren behöver ett bidrag tillföras Utvecklingsbolaget för denna uppgift. För budgetåret 1976/77 beräknas ett bidrag av 3 milj. kr. under styrelsens för teknisk utveckling forsknings- och utvecklingsanslag.

För att rekonstruktionen skall kunna genomföras föreslås ett aktieägartillskott av 27 milj. kr., varav huvudparten beräknas bli erforderlig för direkta insatser i samband med försäljning av kvarvarande dotterbolag. Det föreslagna bidraget till Sveriges Investeringsbank AB skall utgöra ersättning för ett tidigare avskrivet lån till Utvecklingsbolaget."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:2345 av herr Burenstam Linder m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. avslå propositionen 1975/76:151,
2. hos regeringen hemställa om ny proposition med förslag till rekonstruktion av Utvecklingsbolaget när ett fullständigt bokslut förelåg utan vidare löpande statliga subventioner och utan ersättning till Investeringsbanken, samt

1975/76:2365 av herrar Wirtén (fp) och Andersson i Örebro (fp), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att aktierna i Svenska Utvecklingsaktiebolaget skulle övertas av Statsföretag i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. i övrigt avslå propositionen 1975/76:151,
3. uttala att en särskild företagsgrupp inte borde byggas upp inom Sveriges Investeringsbank AB.

Utskottet hemställde

1. beträffande rekonstruktion av Svenska Utvecklingsaktiebolaget, m. m. att riksdagen skulle

A. med bifall till propositionen 1975/76:151 punkterna 1-3 och med avslag på motionen 1975/76:2345 yrkandet 1 i ifrågakavande del och yrkandet 2 samt motionen 1975/76:2365 yrkandet 2 i ifrågakavande del

a) medge att aktierna i Svenska Utvecklingsaktiebolaget överläts till Statsföretag AB för 100 kr..

b) godkänna vad chefen för industridepartementet i propositionen hade anförts om Svenska Utvecklingsaktiebolagets framtida verksamhet,

c) till Medelstillskott till Svenska Utvecklingsaktiebolaget för budgetåret 1976/77 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 27 000 000 kr.,

B. avslå motionen 1975/76:2365 yrkandet 1 i den mån motionen inte i denna del hade tillgodosetts enligt utskottets hemställan under 1,

2. beträffande Sveriges Investeringsbank AB:s företagsförvärv att riksdagen fann motionen 1975/76:2365 i ifrågavarande del (yrkandet 3) besvarad genom vad utskottet anförts,

3. beträffande bidrag till Sveriges Investeringsbank AB att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:151 punkten 4 samt med avslag på motionen 1975/76:2345 yrkandet 1 i ifrågavarande del och motionen 1975/76:2365 yrkandet 2 i ifrågavarande del till Bidrag till Sveriges Investeringsbank AB för budgetåret 1976/77 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 26 700 000 kr.

Reservationer hade avgivits

beträffande rekonstruktion av Svenska Utvecklingsaktiebolaget, m. m.

1. av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp) och Petersson i Ronneby (c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen skulle

A. med anledning av propositionen 1975/76:151 punkterna 1 och 2 och motionen 1975/76:2365 yrkandet 1 samt med avslag på motionen 1975/76:2345, såvitt den inte behandlats under 3 eller tillgodosetts enligt reservanternas hemställan,

a) medge att aktierna i Svenska Utvecklingsaktiebolaget överläts till Statsföretag AB i enlighet med vad reservanterna anförts,

b) som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anförts om rekonstruktion av Svenska Utvecklingsaktiebolaget och om bolagets framtida verksamhet,

B. med bifall till motionen 1975/76:2345 yrkandet 1 i ifrågavarande del och motionen 1975/76:2365 yrkandet 2 i ifrågavarande del avslå propositionen 1975/76:151 punkten 3,

2. av herrar Regnéll (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1975/76:2345 yrkandet 1 i ifrågavarande del och motionen 1975/76:2365 yrkandet 2 i ifrågavarande del avslå propositionen 1975/76:151 punkterna 1-3.

b) avslå motionen 1975/76:2365 yrkandet 1 i den mån motionen inte i denna del hade avslagits enligt reservanternas hemställan under a.

c) till Kostnader för avveckling av Svenska Utvecklingsaktiebolaget för budgetåret 1976/77 under trettonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kr.,

d) avslå motionen 1975/76:2345 yrkandet 2.

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

3. beträffande bidrag till Sveriges Investeringsbank AB av herrar Regnell (m), Börjesson i Glömminge (c) och Andersson i Örebro (fp), fru Hambraeus (c) samt herrar Petersson i Ronneby (c) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2345 yrkandet 1 i ifrågasvarande del och motionen 1975/76:2365 yrkandet 2 i ifrågasvarande del skulle avslå propositionen 1975/76:151 punkten 4.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 52 behandlar regeringens proposition 151 om överlåtelse av aktierna i Svenska Utvecklingsaktiebolaget till Statsföretag. Bakom den transaktionen ligger ideliga besvikelser över en koncern som man har försökt driva men som ekonomiskt har givit ett mycket svagt resultat.

Utvecklingsaktiebolaget bildades i juli 1968 efter beslut av riksdagen. Från socialdemokratiskt håll hördes då idel lovord: staten skulle medverka i tillverkningsindustrin, skapa nya produkter och öka sysselsättningen. Utvecklingsaktiebolaget, som under slutet av 1975 erhöll ett bidrag av riksdagen på 40 milj. kr., är nu tillsammans med sina dotterbolag till större delen moget för likvidation. Två dotterbolag har sålts. Fyra kvarstår – AB Samefa, AB Carbox, Edvin Gardmo AB och AB Tellusond. Några delägda företag finns också kvar i koncernen.

Revisorerna har inte beviljat Utvecklingsaktiebolagets verkställande direktör eller dess styrelse ansvarsfrihet för 1975 års förvaltning. Frågan om ansvarsfriheten har skjutits fram till efter riksdagsbehandlingen och kommer att tas upp på bolagsstämman utan något förberedande förslag. Det blir då ägaren-staten som i så fall får se till att detta sker, i annat fall måste frågan om likvidation på allvar tas upp till behandling. Man har konstaterat att ekonomin är så dålig att företaget enligt bolagslagen borde ha begärt sig i likvidation redan tidigare.

För att rekonstruera Utvecklingsaktiebolaget med dotterföretag begär industriministern i dag av riksdagen 27 milj. kr. samt 26,7 milj. kr. till Sveriges Investeringsbank som bidrag till kompensation för lån till koncernen som måste avskrivas.

Vi reservanter menar att Statsföretag bör överta Utvecklingsaktiebolaget utan särskilda bidrag, då det ändå bara skulle utgöra en bråkdel av Statsföretags övriga engagemang och då Statsföretag för inte så länge sedan genom riksdagsbeslut fick 1,5 miljarder kronor. Utöver det bidrag som regeringen begär skulle årligen vissa summor anslås från styrelsen för teknisk utveckling.

Jag kan inte finna annat än att det bästa sättet att få rätsida på den här affären är att inlemma Svenska Utvecklingsaktiebolaget i Statsföretag, som på de vägar man kan finna bör försöka få ekonomisk balans i koncernens olika företag.

Den största förlusten har åsamkats genom det till koncernen hörande AB Samefa, som har verksamhet i Stockholm och Kungsör. De flesta

av oss minns att man vid starten av denna verksamhet hade stora förhoppningar på Svenska Utvecklingsaktiebolaget. Det är väl nästan frågan om inte själva valkampanjen var en orsak till att detta företag startades.

Det måste tyvärr konstateras att mycket av det som hänt är resultatet av bristande planering och kontroll av verksamheten.

När det gäller vissa av företagen har personalen uttalat att företagsledningen varit inkompetent. Det är svårt att få något grepp om hur företagsledarna har rekryterats, men att det i det här avseendet inte varit tillfredsställande har vi inom utskottet fått uttryckliga vittnesbörd om från personer som haft fullständig möjlighet att bedöma saken.

Jag anser för min del att man gott kan godta att det inom Statsföretag finns ett utvecklingsbolag, även om detta inte har full inkomsttäckning. De privata företagsgrupperna har ofta sådana bolag.

I reservationen 1 föreslår vi att Svenska Utvecklingsaktiebolaget skall införlivas med Statsföretag, som det ju en gång tidigare har tillhört. Nu menar utskottsmajoriteten att detta inte är så enkelt, eftersom man inom Statsföretag kanske inte är så glad åt att få detta bolag. Det skulle, anser man, försämra Statsföretags ekonomi. Ett övertagande måste ha en formell gång. Ärendet måste passera över Statsföretags bolagsstämma, och det krävs väl ett initiativ av ägaren-regeringen.

Eftersom alltsammans egentligen är samhällets egendom skulle det väl i stort sett inte betyda så mycket vilka kanaler förlusterna rinner igenom; de drabbar ju ändå samhället. Jag har alltså en känsla av att det till syvende og sist inte betyder så förfärligt mycket vilken väg man går. För mig framstår det ändå som klart att Statsföretag bör ha större möjligheter att skaffa fram lämpliga företagsledare till koncernen än vad koncernen själv har. Statsföretag har nog bättre tillgång till tekniskt kunskande och ekonomisk förmåga för att kunna klara ut denna affär.

Vi har under de senaste dagarna fått skrivelser från personalen i de drabbade företagen. Det ligger ju i tiden att det skall vara medbestämmanderätt och insyn, och man får utgå från att de anställda har tillräckliga kunskaper för att kunna bedöma förhållandena inom koncernen. Personalen är ingalunda belåten med det tillstånd som rått.

När utskottet understryker att Statsföretag har speciella krav på lönsamhet, varför ett övertagande av den diskuterade koncernen enligt utskottets mening skulle vara olämpligt, vill jag återigen påpeka att samtliga dessa företag ju ändå är samhällsägda.

I reservation nr 3 menar vi att Investeringsbanken själv bör svara för de förluster som uppkommer genom utlåning, och därför skulle dessa 26,7 milj. kr. inte utgå som bidrag till banken för de förluster som uppkommit genom tidigare avskrivningar.

Om det inom ett sådant här avsnitt av näringslivet där Svenska Utvecklingsaktiebolaget hör hemma blir regel att vederbörande kreditinrättning handlar under förutsättning att man får förlusterna på låneärenden täckta genom riksdagsbeslut, om företagen som lånar i sin tur har den uppfattningen att det inte gör så mycket om det blir förlust

för man förväntar sig också bidrag från det allmänna genom riksdagsbeslut då blir det svårt att uppfylla det alla här uttalat att man ämnar göra, nämligen bringa denna koncern på fötter igen.

Man tänker ibland på vilka oerhörda belopp som utbetalas av det allmänna i sådana här fall: till varven, till Stålverk 80 osv. Då erfår man hur svårt det är för den enskilda lilla människan att få de ekonomiska resurser hon skulle behöva – ofta mycket små – för väl motiverade behov.

Med hänsyn till den information som lämnats till utskottets ledamöter under år 1975 angående Svenska Utvecklingsaktiebolaget trodde jag faktiskt under hösten i fjol att förhållandena var bättre än de visat sig vara. Det här året får jag själv stå för bedömningen av den här frågan. Man kommer inte ifrån att informationen har varit bristfällig dels till riksdagen, dels till de anställda. Om man plockar fram äldre förvaltningsberättelser t. ex. över Investeringsbankens verksamhet finner man att de innehåller förfärligt mycket suggestiva bakgrundsbilder och suggestiva texter, som man menar är olämpliga i all annan reklam. Vad som är viktigt är ju att informationen blir riktig. Det måste eftersträvas, och skönmålningar får man överlåta till mycket betydelselösa ämnen i samhället.

Ur ekonomisk synpunkt, ur de anställdas synpunkt och ur allmän synpunkt är det nödvändigt att sådana förhållanden som denna affär inte återupprepas i statens regi och för allt i världen inte i någon annans regi heller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 1 och 3 under näringsutskottets betänkande nr 52.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! För fem månader sedan, under höstsessionens slutspurt, debatterade kammaren industriministerns hemställan om ett anslag på 40 milj. kr. till Svenska Utvecklingsaktiebolaget. Från moderat håll yrkade vi avslag på regeringens hemställan. Att bevilja dessa 40 milj. kr. skulle enligt vår uppfattning innebära att man kastade goda pengar efter dåliga. Vi efterlyste ett ordentligt beslutsunderlag och ett förslag om en lösning som både var ekonomiskt försvarbar och kunde garantera de anställdas långsiktiga arbetstrygghet. Vi blev den gången ensamma om våra bedömningar och yrkanden. Tyvärr – ja, jag säger tyvärr – vet alla nu att våra bedömningar var riktiga. De 40 miljonerna har runnit bort i en oskickligt skött verksamhet. De anställda i moderbolaget och i vissa av dotterföretagen är på goda grunder besvikna och oroliga.

Debatten den 11 december i fjol fördes från vår sida av herr Burenstam Linder, som för resten redan på moderaternas stämma i oktober hade slagit larm om vad som var på väg att hända inom Svenska Utvecklingsaktiebolaget. För regeringsförslaget talade i december dels näringsutskottets ordförande herr Svanberg, dels industriministern.

Herr Burenstam Linder påminde kammaren om de stolta föresatser – skönmålningar kallades de nyss – med vilka Statsföretag sjösattes 1968. Det var obarmhärtigt gjort. Kontrasten mellan de vackra föresatserna och resultaten blev skärande. Fem fina föresatser fanns, men i dag måste det erkännas att ingen av dem förverkligats. Vad har det blivit av löftet om att Svenska Utvecklingsaktiebolaget skulle ge tekniskt och kommersiellt tillfredsställande utformning av – som det hette – för samhället angelägna produkter, metoder och system? Vad har det blivit av effektiviseringen av de företagsekonomiska förutsättningarna för statliga företag? Ja, det vänligaste man kan svara är kanske att Svenska Utvecklingsaktiebolaget blivit ett varnande exempel på hur statlig verksamhet inte skall bedrivas. Det sades också att Svenska Utvecklingsaktiebolaget skulle vara bra att ha för att exploatera de statsanställdas innovationer. Kan några lyckade exempel redovisas på detta? Samma fråga gäller för uppgiften om att man skulle exploatera småföretags och enskildas uppfinningar. Vad har det blivit av det?

Vad slutligen den sista punkten i den högrävande målformuleringen beträffar är det väl här som det faktiska utfallet ter sig allra mest sorgligt. Svenska Utvecklingsaktiebolaget skulle, sades det, tillföra samhället en förmögenhetstillväxt genom sin verksamhet inom forskning och industri. Vad har det blivit? Svaret finner man i en tablå i den motion som moderata samlingspartiet väckte i anslutning till årets proposition om Svenska Utvecklingsaktiebolaget. Där summeras – och jag vill påstå att det är snällt beräknat – samhällets hittillsvarande förlust på bolagets verksamhet till 167 milj. kr. Så blev det med den förmögenhetsökningen.

Dagdrömmarnas tid är nu förbi. Också industriministern är i den nya propositionen starkt kritisk mot Svenska Utvecklingsaktiebolagets skötsel. Formuleringarna har befriat näringsutskottet från att utforma den kritik som alla i utskottet – också regeringspartiets medlemmar – nu måste erkänna vara berättigad.

Från decemberdebatten i fjol kan också nämnas att herr Burenstam Linder reste frågan om inte Svenska Utvecklingsaktiebolaget, för den händelse vanliga regler skulle gälla också för detta, vore skyldigt att upprätta likvidationsbalans. Frågan uppfattades tydligen som en föreläpning. För den frågande måste det vara tillfredsställande att nu i efterhand få veta att Svenska Utvecklingsbolagets revisorer delade hans uppfattning. I det sammanhanget blir data av intresse. I revisionsberättelsen, daterad den 9 april i år, står det: "När tertialbokslutet per 31 augusti 1975 förelåg stod det klart att bolagets förluster lett till att mer än 2/3 av aktiekapitalet gått förlorat och vi" – alltså revisorerna – "fäste ånyo styrelsens uppmärksamhet på plikten att upprätta likvidationsbalansräkning."

Ordet "ånyo" visar att revisorerna redan tidigare sökt väcka styrelsen till insikt om vad lagen kräver men inte fått gehör. Att larm slagits av revisorerna – tydligen redan på våren 1975 – sade varken herr Svanberg

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

eller industriministern ett knyst om i december.

Risken att en likvidationsbalansräkning eventuellt skulle visa på skyldighet till tvångslikvidation användes av industriministern som en påtryckning för att få tillgång till de 40 miljonerna i friska pengar.

Friska pengar, ja. Hur ser det ut med dem i dag? Jag låter på nytt revisorerna komma till tals: "När bolaget --- genom riksdagens beslut i december 1975 erhöll ett tillskott på 40 milj. kr., ansåg styrelsen att bolaget därmed tillförts resurser av sådan storlek att något tvång att upprätta likvidationsbalansräkning inte förelåg ---". Efter det tankstreck som här finns i revisionsberättelsen läser man: "som framgår av bolagets bokslut per 31 december 1975 var aktiekapitalet då förbrukat till mer än 2/3." Detta alltså trots att de 40 miljonerna tillkommit på tillgångssidan!

En bistrare kritik av förhållandena inom ett företag kan väl knappast tänkas. Trots uppblåsta värden på tillgångssidan räckte de 40 miljonerna inte till för att återställa balansen, och sedan årsskiftet har de helt konsumerats. Inte underligt att revisorerna i sin berättelse, som herr Börjesson i Glömminge redan varit inne på, villkorar sin tillstyrkan av fastställelse av balansräkningen och att de utan eget ställningstagande till stämman hänskjuter frågan om ansvarsfrihet för styrelse och verkställande direktör. Bakgrunden till denna ovanliga revisionsåtgärd var, säger revisorerna, att ägaren - alltså staten - "varit väl informerad och i vissa fall både påverkat och deltagit i beslut som väsentligen påverkat resultat och ställning".

Ett sätt, på vilket staten/ägaren påverkat Utvecklingsaktiebolagets ställning var Investeringsbankens villkorliga avskrivning av de 26,7 milj. kr. som banken lånat ut till SUAB. I sin årsredogörelse noterar banken belåtet, att regeringen i propositionen 151 föreslår ett, som det heter, "bidrag" till banken med det belopp som man annars skulle ha förlorat på Utvecklingsaktiebolaget. Det ligger nära till hands att tro att ett löfte om att få kastanjerna kraftade ur elden varit en förutsättning för Investeringsbankens gentila uppträdande mot Utvecklingsaktiebolaget.

Från moderat håll kan vi inte acceptera en sådan uppläggning. Investeringsbanken bör liksom andra banker få ta konsekvenserna av sina utlåningsbeslut. Att skattebetalarna skulle ställa upp med 26,7 miljoner för att hålla Investeringsbanken skadeslös finner vi orimligt. Vi förstår väl, att arrangemanget kan bidra till att dölja en del av Utvecklingsaktiebolagets fiasko, men vi anser att en sådan teknik går stick i stäv mot kravet på lättillgängliga besked om den statliga verksamheten. Glädjande nog har företrädare för mittpartierna i utskottet anslutit sig till förslaget att avvisa tanken på att lämna Investeringsbanken bidrag för de förlorade miljonerna. Herr Börjesson i Glömminge formulerade nyss mycket övertygande skälen till att avslå regeringens förslag på denna punkt.

Ett annat förslag eller rättare sagt en annan order att ställa upp till nödställda bröders hjälp läggs fram i propositionen i form av att styrelsen för teknisk utveckling framöver skulle destinera 3 miljoner av sina ganska

knappa medel till Utvecklingsaktiebolaget. Man kan lätt föreställa sig hur pass förtjusta de som handhar forsknings- och utvecklingsanslagen blir över sådana ingripanden.

Någon förtjusning visar inte heller Statsföretag över departementets förslag att lasta över Utvecklingsaktiebolaget på Statsföretag. Realistiskt vet vi moderater att så kommer att bli riksdagens beslut i dag. En bättre uppläggning än regeringens är då den som folkpartiet förordar i sin motion. Denna följs upp i reservationen 1, och vi kommer därför i andra hand att stödja denna reservation.

Herr talman! I fjolårets decemberdebatt riktade både herr Svanberg och industriministern attacker mot herr Burenstam Linder, för att han, som de menade, otillräckligt beaktade personalens intressen. Han fördyrade deras julfirande, klagade industriministern. Bidrog då statsrådet och hans medarbetare till en gladare julstämning hos de anställda? Det ser inte så ut.

I går – tyvärr först i går – fick som herr Börjesson i Glömminge nyss nämnde en del riksdagsmän, bland dem de ordinarie medlemmarna i näringsutskottet, en samling handlingar från de fackliga organisationerna i Utvecklingsaktiebolagets dotterföretag Samefa. Det är ingen uppbygglig läsning för dem som anser det angeläget, att staten iakttar spelreglerna på arbetsmarknaden.

Det rör sig om en diger samling handlingar med, som det förefaller, väldokumenterade redogörelser för sammankomster med bolagsledningen och uppvaktningar i departementet. Under rubriken Sammanfattning säger man: "Med statens uttalade ambitioner som förebild vad beträffar anställningstrygghet och företagsdemokrati anser vi att dessa ambitioner på långt när inte har infriats. Inte ens har grundläggande avtal följts som företagsnämndsavtalet och trygghetsavtalet.

Facket har ställts inför mycket svåra ställningstagande där eventuellt 'felaktigt' ställningstagande skulle lastas facket och maskera företagsledningens grundläggande misstag. ---

Facket riktar kritik mot industridepartementet som ej på ett mer aktivt sätt har medverkat till anställningstryggheten för SU och dess dotterbolags personal."

Vi på moderat håll har haft på känn att de anställda i Utvecklingsbolaget – Avvecklingsbolaget är nu en riktigare benämning – skulle kunna hamna i svåra situationer. Vi yrkar därför på att förslagsvis 3 miljoner skall ställas till förfogande för att göra avvecklingen mindre kännbar för personalen. En sådan åtgärd är långt mera meningsfull än att acceptera de miljonbelopp i nya satsningar som regeringen föreslår, som styrelsen tydligen anser vara till fyllest, men som revisorerna betecknar som otillräckliga, liksom i fjol. Erfarenheten ger all anledning att tro att sådana nya satsningar skall visa sig lika bortkastade som de redan gjorda.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 2 och 3.

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Genom herrar Börjessons i Glömminge och Regnélls pläderingar för de reservationer som de står för har en hel del av de ting som också jag tänkt ta upp blivit redovisade. Jag skall därför, herr talman, försöka fatta mig ganska kort.

Svenska Utvecklingsaktiebolaget har nu funnits i åtta år. Det är inte någon särskilt lång tid i företagssammanhang. Men åtskilligt har hunnit hända under dessa år. Dock inte det man hade hoppats från bolagets tillskyndare. Det har redan framgått av herr Regnélls genomgång av de premisser efter vilka Utvecklingsaktiebolaget skulle arbeta och vilka uppgifter det skulle ha. Det blev inte riktigt som man tänkt. Man har inte fått fram de angelägna produkter, de metoder och de system som det var avsikten att Utvecklingsaktiebolaget skulle utveckla. En och annan produkt kan man naturligtvis peka på, t. ex. bilskyltar, men i stort sett har det inte gått bra.

De resurser som under dessa år har tilldelats Utvecklingsaktiebolaget är inga små belopp. Vid starten 1968 fick bolaget 25 milj. kr. 1971 beviljade riksdagen 6,5 miljoner, 1972 beviljades 12 miljoner, 1974 30 miljoner och så sent som i december förra året beviljades, som vi hörde nyss, ytterligare 40 milj. kr. Det gör tillsammans 113,5 milj. kr.

Men läget var ändå inte ljusst när man summerade anslagsgivningen i december 1975. Tvärtom var det utomordentligt dystert. Industriministern själv formulerade i den proposition som lades fram för riksdagen en skarp kritik mot bolagets skötsel. Det står i propositionen: "Av det material jag har tagit del av framgår emellertid att utfallet i SU-gruppen i inte ringa grad även är en följd av bristande planering och kontroll av verksamheten." Det var beska ord från det ansvariga statsrådet. För några dagar sedan fick vi SU:s årsredovisning. Studiet av dotterbolagens ställning är en ganska dyster läsning. Det är inte så många företag kvar. Av de dotterbolag som nu finns hade Anatom AB en omsättning på 15 milj. kr. och en förlust på drygt 5 milj. kr. AB Carbox hade en omsättning på 2,7 milj. kr. men ett minus på hela 14 milj. kr. Grubbens-Fractionator AB hade 12,2 milj. kr. i omsättning och ett minus på 4,3 miljoner. Edvin Gardmo AB hade 11,8 miljoner i omsättning och en liten vinst på 0,7 milj. kr. Slutligen har vi det företag som har vållat mest bekymmer, nämligen AB Samefa med en omsättning på 42 miljoner och en förlust på nära 33 milj. kr.

Med den resultatredovisningen för dotterbolagen kan resultatet för SU-gruppen i sin helhet inte bli annat än en katastrof. Industriministern konstaterade också redan i sin redovisning rörande Svenska Utvecklingsaktiebolaget till riksdagen i höstas: "Aktierna i Utvecklingsbolaget torde i dag sakna värde." I den proposition som vi behandlar föreslås också att dessa aktier överläts till AB Statsföretag för 100 kr. På åtta år har således riksdagen beviljat nära 115 milj. kr., men när bolaget nu föreslås bli inlemmat i Statsföretag skall det ske till ett aktievärde av 100 kr. Men det är värre än så. För att kunna rekonstruera bolaget vill regeringen

att riksdagen skall bevilja ytterligare 27 milj. kr. i medelstillskott och 26,7 milj. kr. för att betala igen ett lån från Investeringsbanken som Utvecklingsaktiebolaget inte klarat av att reglera. Det är en förfärande miljonrullning som saknar motstycke.

I slutet på Utvecklingsaktiebolagets årsredovisning, som jag nyss citerade ur, finns en revisionsberättelse, som mina kamrater i utskottet förut har uppehållit sig vid. Jag vill även för min del peka på det anmärkningsvärda i att revisorerna inte beviljat ledningen ansvarsfrihet. Frågan har uppskjutits till bolagsstämman med hänsyn till att "ägaren varit väl informerad och i vissa fall både påverkat och deltagit i beslut som väsentligen påverkat resultat och ställning."

Ansvaret lyfts således tillbaka på regeringen och det ansvariga statsrådet.

Ja, men riksdagen då, kanske någon undrar. Den har ju varit med om att bevilja pengar gång på gång. Det är riktigt. Vi måste också ta vårt ansvar. För folkpartiets del gick vi med på att bevilja 40 milj. kr. i höstas. Men vi gjorde det under det mycket klart uttalade villkoret att nu måste det vara slut. Vi föreslog att man skulle sälja dotterbolagen. Vidare menade vi att den tanke som fanns redovisad i ett gemensamt uttalande från Statsföretag och Utvecklingsaktiebolaget om att inlemma Utvecklingsaktiebolaget i Statsföretag var riktig. Bolaget har en viktig resurs i personal och kunskande. Denna bör bevaras och ges möjlighet att fungera i en miljö som kan ta till vara dess insatser.

Som ett utvecklingsorgan inom Statsföretagsgruppen skulle bolaget få tillgång till det kapital och det kompletterande kunskande på t. ex. marknadssidan som krävs för en framgångsrik verksamhet. En viktig faktor i sammanhanget var också att Statsföretag förklarar sig villigt att tillskjuta kapital.

De synpunkter vi förde fram i höstas håller vi fast vid även i dag. Vi ansåg att det med hänsyn till personalen i Svenska Utvecklingsaktiebolagskoncernen var nödvändigt att tillstyrka de då begärda 40 miljonerna. Bolaget stod inför en omedelbar likvidation, och det behövdes tid för en planmässig rekonstruktion av företaget.

Rådruum har nu getts, och enligt vår uppfattning får man finansiera rekonstruktionen med hjälp av försäljningar och tillskott från Statsföretag. Vad försäljningarna kan inbringa är alltså rätt oklart. Oss förefaller det som om tillgångarna skulle kunna realiseras med bättre utfall än vad som hittills redovisats.

Häromdagen kom ett omfattande uttalande, som herrar Börjesson i Glömminge och Regnell också har varit inne på, från fackklubbarna vid Samefa. Om man, som jag gjort tidigare i dag, deltagit i Statsföretags bolagsstämma och läst i koncernöversikten: "Vidare skulle företagen ha som mål att nå allt större arbetstillfredsställelse för de anställda och vikten av en fördjupad företagsdemokrati framhölls", och sedan läser detta uttalande från personalen vid Samefa, ja, då blir man minst sagt häpen.

Jag är fullt medveten om, herr talman, att Statsföretag och Svenska

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

Utvecklingsaktiebolaget i sin nuvarande form inte har med varandra att göra. Man borde dock kunna kräva att de riktiga synpunkter som finns anförda i Statsföretags årsredovisning också skall vara tillämpliga inom en annan gren av den statliga företagssektorn. Men så tycks tyvärr inte vara fallet, att döma av de uttalanden som vi har fått citerade. Jag skall också bidra med ett litet citat. Det heter så här – en ganska kraftig salva f. ö.: "Med SAMEFA som bakgrund ter sig debatten om ökat inflytande på arbetsplatserna endast som en teoretisk debatt i landets folkvalda beslutande organ. --- Detta uttalande är ett verklighetsförankrat exempel på att den vanlige löntagaren alltid får dra det tyngsta lasset då makt-havarna ensidigt beslutar utan förankring bland de anställda."

Herr talman! Man tvingas att konstatera att Samefa är inte bara ett ekonomiskt elände – de ansvariga har uppenbarligen också brutit allvarligt i fråga om information och inte tillgodosett minimala krav på företagsdemokrati.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr WÅÅG (s):

Herr talman! Anspråken på statens företag är ofta inte särskilt rimliga. Dels skall de vara mönsterföretag för de anställda, dels skall de fullgöra sysselsättningspolitiska uppgifter och tillgodose högt ställda miljökrav, dels slutligen skall de vara samhällsekonomiskt nyttiga i största allmänhet. Dessutom begär vi här i riksdagen att de också skall vara lönsamma.

Industricell utveckling är alltid ett äventyr. Förluster på en utvecklingsverksamhet som den som vi nu behandlar bör inte ses enskilt utan i förhållande till den samlade verksamheten.

Utvecklingsaktiebolagets knaggliga väg har målande skildrats av de tre tidigare talarna från näringsutskottet. Även om det inte är så, som herr Börjesson i Glömminge antydde, att bolaget kom till som ett valargument, är skildringarna i allmänhet grundade på fakta som näringsutskottet fått ta del av.

Bolaget har behandlats flera gånger tidigare här i riksdagen, senast i höstas. Riksdagsmajoriteten uttalade då att Utvecklingsaktiebolaget borde bevaras för fortsatt verksamhet och att bolaget borde övertas av Statsföretag, som torde ha behov av ett organ för utvecklingsverksamhet inom koncernen. Det är således riksdagen som har beslutat att Statsföretag skall överta bolaget.

Det uttalades vidare att verksamheten inom Utvecklingsaktiebolaget inte fick knytas enbart till Statsföretag utan utrymme borde beredas för viss utvecklingsverksamhet även inom andra sektorer av samhällslivet. I väntan på en slutlig rekonstruktion av Utvecklingsaktiebolaget anvisade riksdagen ett anslag på 40 miljoner för att göra det möjligt för bolaget att driva verksamheten till halvårsskiftet 1976.

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

I regeringens proposition framläggs nu förslag till rekonstruktion och framtida finansiering av Svenska Utvecklingsaktiebolaget. Det föreslås att Utvecklingsaktiebolaget övertas av Statsföretag fr. o. m. den 1 juli 1976 med en inriktning som svarar mot tidigare verksamhet och mot riksdagens uttalande i fjol. För rekonstruktionen föreslås ett aktieägartillskott på 27 miljoner, främst för att möjliggöra insatser i samband med försäljning av kvarvarande dotterbolag. För fullgörande av vissa forsknings- och utvecklingsuppdrag, som ej gäller Statsföretag, föreslås att Utvecklingsaktiebolaget för i första hand år 1976/77 får ett anslag från STU på 3 miljoner, och för vissa utvecklingsarbeten vid Carbox anvisas 5 miljoner ur det anslag på 20 milj. kr. som i annat sammanhang ställdes till utvecklingsfondens förfogande. I ersättning till Investeringsbanken yrkas 26,7 milj. kr.

Utskottet uttalar beträffande Utvecklingsaktiebolaget "att vad som har förekommit bör resultera i ingående överväganden av de problem rörande styrning och ledning av statliga företag som har aktualiserats". I det sagda ligger, säger utskottet, en bestämd kritik mot att de ekonomiska frågorna har fått stå tillbaka för de tekniska och "en uppfordran till åtgärder för att förebygga att liknande situationer i framtiden kan uppkomma inom den statliga företagssektorn".

Utskottet instämmer också i industriministerns uttalande av uppskattning av många positiva resultat av Utvecklingsaktiebolagets verksamhet. Särskilt vill utskottet uttala tillfredsställelse över det målmedvetna rekonstruktionsarbete som bedrivits den senaste tiden. Utskottet instämmer därmed i industriministerns helhetsomdöme och tillstyrker propositionens förslag.

I anledning av propositionen har avgivits två motioner, som föranlett tre reservationer. I motion 2345 liksom i reservation 2 yrkas avslag på propositionen och begärs en ny proposition sedan fullständigt bokslut framlagts. Därvid skall inget bidrag till Investeringsbanken och inga löpande subventioner utgå. Förslaget innebär att såväl Utvecklingsaktiebolaget som dotterbolagen tvingas till likvidation. Därigenom drabbas ett stort antal anställda av varsel om uppsägning och riskerar sina anställningar. Med andra ord avvisas i reservationen det rekonstruktionsförslag som riksdagen beställt, eftersom förutsättningarna för en rekonstruktion torde saknas vid den tidpunkt då riksdagsbeslut eventuellt kan fattas i anledning av en ny proposition någon gång till hösten.

I motionen 2365 liksom i reservationen 1 föreslås att Svenska Utvecklingsaktiebolaget skall överlätas på Statsföretag utan vederlag för förluster och att inga medel skall anvisas för gottgörelse till Investeringsbanken. Resultatet för Utvecklingsaktiebolaget och de anställda torde därmed bli ungefär detsamma som enligt reservationen 2. Riksdagen kan inte tvinga Statsföretag att utan vederlag överta ett förlustföretag, och vägen till en överlåtelse blir lång och krånglig och kan föranleda konstitutionell erinran, om den reservationen skall följas. Det är för enkelt att resonera som herr Börjesson gjorde – staten som staten – eftersom

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

man ju är skyldig att redovisa varje avsnitt för sig.

Det förslag som framförs om att Statsföretag utan vederlag skall överta förlustföretagen och i stället få rätt att ej leverera viss del av sin vinst svär helt mot den antagna målsättningen för Statsföretag. Flera av de andra förslagen i motionen förutsätter också en omläggning av Statsföretags instruktioner. Båda dessa motioner och reservationer avstyrks därför av utskottsmajoriteten.

Vad gäller motståndet mot att Investeringsbanken skall få ersättning för sitt avskrivna lån i Stansaab Elektronik AB kan konstateras att Investeringsbanken ingalunda saknat säkerheter för detta, utan att avskrivningen skett för att ge bolaget möjligheter till en rekonstruktion. Vad det gäller är närmast att staten skulle frångå sitt betalningsansvar i en affär som uppgjorts – ett förfaringssätt som knappast skulle kunna kallas hedrande och som inte skulle tillämpas, om det vore en annan bank än Investeringsbanken.

Utskottsmajoriteten avvisar också dessa propåer och tillstyrker propositionens förslag även här.

De föreslagna anslagen från STU och Utvecklingsfonden tillstyrker utskottet, inte minst mot bakgrund av riksdagens uttalande hösten 1975, såsom jag tidigare har nämnt.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Herr REGNÉLL (m) kort genmäle:

Herr talman! Det var en formulering av herr Wååg som fick mig att begära ordet. Herr Wååg menade att moderata samlingspartiets förslag att säga nej till nya bidrag till Utvecklingsaktiebolaget skulle innebära att både moderbolaget och dotterbolagen skulle tvingas till likvidation. Detta kan inte vara riktigt. Finner man en köpare som är beredd att överta ett dotterbolag, är ju meningen med denna överlåtelse att dotterbolaget skall leva vidare i en eller annan form – kanske inte i den juridiska form det har nu, men i alla fall med sin verksamhet och med delar av sin personal.

I sammanhanget är det kanske skäl att sätta ett frågetecken för den språkliga egendomlighet som man träffar på i resonemanget om avveckling av Svenska Utvecklingsaktiebolaget. Det talas om att "sälja" det och det, men när man närmare undersöker villkoren, finner man att moderbolaget skall betala ett antal miljoner för att bli av med dessa dotterbolag! Det visar ju att moderbolaget inte är villigt – och kanske inte heller kompetent – att sköta dotterbolagen. Då måste det vara åtskilligt bättre för dem att hamna i ett nytt sammanhang, där de passar bättre och kommer under bättre ledning. Att säga att detta skulle innebära likvidation, och alltså en katastrof för bolaget som sådant och för de anställda, kan inte vara riktigt.

Herr WÅÅG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju en konjunktiv i det herr Regnéll sade: "Om man kan förutsätta att man finner köpare, *då* behöver man inte träda i likvidation." Det är en förutsättning som vi inte utan vidare kan hoppas på. Vi måste se sanningen i vitögat: likvidationshotet är överhängande.

Herr REGNÉLL (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är visst sant att jag använde en konjunktiv, alltså en betingad formulering. Finner man inte någon säljare i dag, innebär det att de som kan branscherna – det är skilda branscher – bedömer utvecklingen av dessa företag som omöjlig. De bedömer företagets ekonomiska situation på det sättet att företagen inte står att rädda. Det skulle betyda att företagen stannar kvar som dotterbolag hos moderbolaget. Man förstår innerligt väl den tveksamhet som Statsföretag visar inför utsikten att få in sådana medlemmar i familjgruppen.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Sedan vi diskuterade det statliga utvecklingsbolagets svindlande affärer i december förra året har vi fått en ny proposition, en ny revisionsberättelse och en omgång inlagor från personalen i ett av de hårdast drabbade dotterbolagen. Alla dessa handlingar förstärker hållbarheten i den kritik det fanns anledning att framföra redan tidigare.

Hur har det varit med medbestämmandet i samband med de rekonstruktionsförsök som har gjorts? Den frågan har rests redan här i debatten och den kan tas upp på nytt mot bakgrund av att industriministern i den proposition vi fick förra hösten förklarade att nu skulle det till en aktiv medverkan av företagets anställda. Den 7 november sammanträffade personalrepresentanter med Rune Johansson och efter det samtalet skickades det ut ett meddelande till alla anställda inom Svenska Utvecklingsaktiebolaget och dess dotterbolag, där det stod följande:

"Industriministern sade att han på grund av de särskilda förhållanden som gäller i vårt fall inser att man måste ta speciella hänsyn utöver trygghetsavtalet till den personal som eventuellt kan komma att bli övertalig vid rekonstruktion av gruppen.

Han förklarade på direkt fråga att ingen anställd med anledning av den uppkomna situationen skall behöva känna oro för att bli utan arbete."

Men bitterheten är nu stor, så stor som den blir när förväntningar byggs upp endast för att svikas. I en sammanfattning i inlagorna från personalen hur de ser på sina erfarenheter av de olika turerna säger man:

"Med statens uttalade ambitioner som förebild vad beträffar anställningstrygghet och företagsdemokrati anser vi att dessa ambitioner på långt när inte har infriats.

Inte ens har grundläggande avtal följts som företagsnämndavtalet och trygghetsavtalet."

När jag läste de raderna fick jag en känsla av att ha hört dem förr. Och det har jag också. Därför att det har på senare tid blivit allt vanligare

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

och allt lättare att finna uttalanden om distansen mellan prat och verklighet med den byråkratiska staten som arbetsgivare.

Om industriministern vill ha ett färskt uttalande går det bra att läsa det senaste numret av ABF:s tidning Fönstret.

I den debatt som vi för i dag är det inte så mycket fråga om att hitta syndabockar som att granska erfarenheter för att finna ledning inför framtiden. Erfarenheterna från det statliga Utvecklingsaktiebolaget är på alla plan sådana att svenska folket måste säga sig att socialdemokraternas strävanden att socialisera allt större delar av svenskt näringsliv är synnerligen farliga för utveckling, för sysselsättning och för medbestämmande.

Man bör fråga sig hur det skulle vara som löntagare i ett socialistiskt samhälle där det i själva verket finns bara en enda arbetsgivare, det offentliga. Hur skulle det gå med verkligt medbestämmande och oberoende för individen i en sådan situation?

Den frågan har var och en anledning att ställa sig. Men en fråga som vi måste ställa till industriministern är följande: Vad är hans kommentarer till de anställdas synpunkter? Vad har han att säga på den här punkten? Har han – för att i varje ögonblick göra det lätt för sig i sådana här kontakter – lämnat utfästelser som inte infriats? Har trygghetslagar och företagsnämndsavtal respekterats i alla olika skeenden? Har medbestämmandet fått vara så stort som det enligt regeringens nya arbetsrättsliga lagförslag bör vara? Detta är frågor som kräver svar.

En annan principiell fråga gäller möjligheterna för riksdagen och allmänheten att vinna insyn i den statliga verksamheten. I den proposition som vi diskuterar säger industriministern på s. 5 att "i början av sommaren 1975 blev det känt att förlusten för år 1975 skulle bli avsevärt större", dvs. större än budgeterade 17 milj. kr.

Herr talman! I början av juni förra året "blev det känt". Man frågar: För vem blev det känt? Ja, det kan knappast ha varit för de anställda som det blev känt, för då skulle de ha varit än mer förvånade över att det långt in på det året, ända fram i oktober, nyanställdes folk åtminstone i det hårdast krisdrabbade av dotterbolagen. Där kan det inte ha blivit känt i juni.

Nåväl, var det för allmänheten som det i juni blev känt att det var illa ställt för företaget? Nej, industridepartementets sammanställning över statliga företag, som kom ut på hösten förra året, sade rakt inget om någon kris i Utvecklingsaktiebolaget, tvärtom.

Var det för riksdagen eller för dess näringsutskott som det i juni blev känt att läget var krisartat i Utvecklingsaktiebolaget? Det skulle man ju kunna tänka sig, eftersom t. ex. näringsutskottets ordförande ofta hörs tala om öppenhet, även om han sällan själv hörts vara öppen. Nej, riksdagen och näringsutskottet fick inte reda på något i juni.

Men vem var det då som det blev känt för i juni, som det sägs här i propositionen? Var det för styrelsen i Utvecklingsaktiebolaget? Nej, knappast. Den måste ha varit väl medveten om krisläget tidigare och

fick möjligen i juni bara en bekräftelse på hur allvarligt läget var, när tertialbokslutet lades fram – bokslutet för den första tredjedelen av året. Att styrelsen inte kan ha fått något meddelande som plötsligt skulle ha gjort något känt för den i juni framgår alldeles klart av den revisionsberättelse som vi f. n. kan studera. Det framgår också av den revisionsberättelse som man lade fram förra året. Låt mig citera ur den revisionsberättelsen som flera talare här tidigare har berört. Där säger revisorerna:

”Vid de diskussioner som fördes i februari–mars 1975 inför fastställandet av bokslut och årsredovisning för 1974, pekade vi bl a på övervärden i aktier i dotterbolag, pågående projekt och immateriella tillgångar. Vi bedömde riskerna i dessa poster till ca 30 mkr. Mot bakgrund av den förlust som SU hade 1974 och den budgeterade förlusten för 1975 samt risken i förenämnda poster framhöll vi att relationen mellan eget kapital och risktagande engagemang var otillfredsställande. Vi befarade också att gjorda bedömningar av resultat och kapitalbehov för 1975 var optimistiska. Vi hemställde därför att styrelsen och verkställande direktören skulle ombesörja att 1975 års budgetar reviderades och vi förordade vidare en ominventering av varulagret i Samefa.”

Detta – jag påpekar det på nytt – var vad som sades i diskussioner i februari–mars till styrelsen. Och det var inte bara till styrelsen det sades. Av revisionsberättelsen framgår att revisorerna också hade överläggningar med ”ägarna”, dvs. staten, industridepartementet, överläggningar som berörde krisläget i Svenska Utvecklingsaktiebolaget, som det tedde sig redan i början av 1975.

Vem är det som detta krisläge 1975 plötsligt blev känt för? Det kan inte ha varit för allmänheten, näringsutskottet eller de anställda – de fick reda på det senare. Det kan inte ha varit för styrelsen, för den var klart medveten om att här rådde krisläge långt före juni. Det kan heller inte ha varit för staten-ägaren, för den var informerad av revisorerna i mars–februari. Det enda jag kan tänka mig är att det var för industriministern personligen som det blev känt, som det står i propositionen, i juni att det var ett krisläge. Låt oss anta att det är på det viset.

Men då uppstår den större frågan till industriministern: Varför fördes inte dessa uppgifter vidare? Varför satt eller stod industriministern där och teg? Den frågan är ju alldeles speciellt berättigad som en fri och öppen debatt och insyn är särskilt ofta angivna som motiv till att näringslivet skall socialiseras.

Vi fick inte höra någonting från maktens företrädare. Inte ens i den riksdagsdebatt vi hade i december klargjordes lägets allvar av industriministern. Han gav i själva verket en helt missvisande bild. Hör här vad Rune Johansson sade i sitt anförande i december: ”Det fanns ingen anledning för oss att under våren 1975 ha någon annan uppfattning än den som uttrycktes av Utvecklingsbolaget. Visserligen redovisade man en förlust för 1975,” – det skall antagligen vara 1974; det är väl en felsägning av industriministern – ”men den var inte mer omfattande

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

än att den rymdes inom en balanserad budget. Vi hade därför enligt vår uppfattning tid och möjlighet att göra en utvärdering och pröva hur vi skulle lägga upp verksamheten för framtiden.”

Detta var den bild som industriministern valde att ge riksdagen i debatten i december. Men hur rimmar det med vad revisorerna sade och hade sagt redan i början av året?

Åtminstone tycker man ju att när det läggs fram propositioner – som det nu har gjorts två gånger här – och så att säga sanningen ändå måste fram, borde dessa propositioner innehålla vinst- och förlusträkningar och balansräkningar. Det kritiserade vi i höstas och det har vi kritiserat i vår motion även nu att propositionerna inte innehåller sådant material.

Nåväl, då har vi fått höra att bokslutet för 1975 förelåg inte, så därför kunde det inte tas med. Men som jag faktiskt påpekade i debatten i höstas finns det väl delårsbokslut i det här bolaget. Det fick jag visserligen inget svar på, men det är då intressant att se i revisionsberättelsen att visst finns det tertialbokslut som görs upp tre gånger under året. Varför har de inte redovisats?

Och om det finns rimliga anspråk på att insyn skall ges från industriministerns sida, varför redovisades då inte i debatten 1975 revisorernas allvarliga synpunkter, framförda upprepade gånger under föregående år? Varför tog man t. ex. inte upp revisorernas upprepade påpekanden att likvidationsbalansräkning borde upprättas? I stället avhånade man ju faktiskt min synpunkt att aktiekapitalet hade förbrukats till mer än två tredjedelar och att en likvidationsbalansräkning borde upprättas.

Helt fantastiskt är det ju också att nu erfara att läget är så krisartat att trots att bolaget fått 40 milj. kr. i statsbidrag och Investeringsbanken eftergivit ett lån om 27 milj. kr. är bolagets ställning så svag att styrelsen till slut har begripit att likvidationsbalansräkningen måste upprättas. Som påpekades i debatten i höstas är innebörden av att icke upprätta en sådan handling den, att styrelsen blir personligt ekonomiskt ansvarig för företagets affärer.

Vad skall man då säga om den rekonstruktion som görs? Ja, näringsutskottets socialdemokratiska majoritet är förtjust. Den uttalar sin tillfredsställelse med ”det målmedvetna och konstruktiva sätt på vilket den senaste tidens rekonstruktionsarbete bedrivits”.

Jag vill understryka att jag inte har någon kritik mot dem som varit engagerade aktivt i rekonstruktionen inom själva Svenska Utvecklingsaktiebolaget. Vad jag vill notera är att ett bolag måste vara förödande nerkört för att socialdemokraterna skall finna någon glädje i vad som nu händer och som beröms såsom ett mycket fint rekonstruktionsarbete. Anställda avskedas och rekonstruktionen sker i former som dessa protesterar mot. Verksamheter avlövas. Dotterbolag försäljs åt olika håll på villkor som innebär att köparen inte betalar utan får betalt. Moderbolaget, Svenska Utvecklingsaktiebolaget, prackas på Statsföretag under trumpetstötter om hur värdefullt det är för Statsföretag att få tillbaka det utvecklingsaktiebolag som Statsföretag självt gjorde sig av med för

några år sedan och som Statsföretag nu inte vill ha annat än om Statsföretag får betalt för att ta tillbaka det. Löpande subventioner skall ur olika tekniska fonder på ett stötande sätt specialdestineras till dem som nu offrar sig och övertar spillrorna. Skattebetalarna avkrävs ytterligare 70 milj. kr. utöver de 120 milj. kr. som de redan fått punga ut med för att betala detta socialistiska experiment.

En annan fråga som jag vill ställa till industriministern är denna: Kommer det ytterligare räkningar? Om man nämligen läser revisionsberättelsen skall man finna att där står klart antytt att det finns risk för att förlusterna och kraven på skattebetalarna kommer att bli än större än vad som nu redovisas.

Vad gäller rekonstruktionen säger näringsutskottet "att det inte synes förenligt med statens ansvar som företagsägare och arbetsgivare att låta den beklagliga utvecklingen inom den berörda företagsgruppen utmynna i en likvidation som skulle innebära att värden som har skapats genom verksamheten går till spillo; att anställda försätts i svårigheter och att förtroendet för staten som företagare skadas på ett helt annat sätt än som har kunnat ske genom de missförhållanden som nu håller på att botas".

Vi är överens om att de anställda inte bör försättas i svårigheter. Men detta socialistiska experiment och denna rekonstruktion har inneburit sådana påfrestningar. Jag vill också påpeka vad som sägs i det avtal som har träffats för Statsföretags övertagande av Svenska Utvecklingsaktiebolaget. Där står det följande:

"Vidare förutsättes att Statsföretag ges full möjlighet att vidtaga de saneringsåtgärder som anses nödvändiga i bolaget, även om detta innebär nedbantningar eller eventuell avyttring av hela eller delar av bolaget."

Var har ni de garantier som ni talar om här? Nej, i verkligheten är det på ett annat ställe än omsorgen om de anställda som skon verkligen klämmer f. n. I näringsutskottets betänkande står det att man är orolig för att förtroendet för staten som företagare skulle skadas om man inte döljer misslyckandena i denna flod av skattepengar.

På den moderata sidan har vi haft en annan uppfattning om hur man borde ha gått till väga. Herr Regnell har redogjort för den. Jag vill bara än en gång understryka att vår uppläggning inte innebär att de anställda skulle få sitta emellan. Vi har särskilda förslag för att skapa extra garantier på den punkten. Och vad som händer – det bör ju understrykas – om man inte tillskjuter alla de här skattepengarna i bidrag och det inleds någon form av likvidationsförfarande är inte att de anställda kommer på bar backe, utan det är att långgivaren förlorar pengar på sina lån till det här bolaget. Det är ju det som t. ex. händer vid ett ackordsförfarande. En ny ägare skulle sedan ha möjligheter att träda till med helt andra förutsättningar att få verksamheten på fötter. Ett likvidationsförfarande skulle också i det här fallet innebära att styrelsen får stå ett personligt ansvar, eftersom styrelsen inte trots revisorerernas uppmaningar i tid har upprättat likvidationsbalansräkning.

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

Regeringens uppläggning innebär att det mera är långivarna än de anställda som hålls skadeslösa. Hur långt man är beredd att gå för att hjälpa långivarna visas av att man till Investeringsbanken vill ge 27 milj. kr. i ersättning för ett lån som banken har fått efterskänka till Svenska Utvecklingsaktiebolaget. Motivet för ett sådant bidrag till Investeringsbanken är helt obefintligt. Vad näringsutskottet har att säga är att Investeringsbanken har haft betryggande säkerhet för sitt lån men återställde den säkerheten till låntagaren för att ge bolaget "rådrum". Utskottet säger sedan att förlusten alltså inte var resultatet av ett misstag i kreditbedömningen. Men jag kan inte tänka mig något större misstag i en kreditbedömning än att man helt plötsligt lämnar ifrån sig säkerheterna! Jag undrar f. ö. om det ens är förenligt med Investeringsbankens reglemente att under ett låns löptid lämna ifrån sig säkerhet på det sätt som här har skett.

Herr talman! Man kan förstå att en socialistisk regering inte vill att ett statsägt företag som dessutom ligger direkt under departementets förvaltning – för det anmärkningsvärda med detta företag är att inte Statsföretag utan Rune Johansson har haft det personliga, direkta ansvaret, eftersom företaget har legat under industridepartementet – skall gå i kvav, så att inte ens lånen kan betalas igen. Det vore ju inte särskilt bra i tider då socialdemokraterna gör en huvudpoäng av att man vill socialisera alltmera. Och den allmänna erfarenhet som vi har att peka på är att om industridepartementet och den socialdemokratiska näringspolitiken inte är förmögna att hantera ett så pass litet företag som det här gäller, hur skulle då planhushållning i praktiken se ut, herr talman?

Herr WÅÅG (s) kort genmäle:

Herr talman! I den del av herr Burenstam Linders anförande som handlade om näringsutskottets betänkande förelåg uppenbarligen ett misstag när det gällde citatet: "I detta sammanhang vill utskottet uttala sin tillfredsställelse över det målmedvetna och konstruktiva sätt på vilket den senaste tidens rekonstruktionsarbete har bedrivits." Detta uttalande görs i den allmänna delen av utskottets betänkande. Mot det anföras inga invändningar vare sig i reservation 1, 2 eller 3. Det är alltså ett gemensamt uttalande av ledamöterna och icke ett socialdemokratiskt.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Wååg inte har någon tyngre invändning mot mitt anförande är det illa.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Låt mig först ägna ett par minuter åt vad som sagts i de tidigare anförandena beträffande vårt samråd med personalen. Jag har då självfallet att svara för departementet.

Jag har inte sett den skrivelse som kommit från personalen. Om den är skickad till mig i departementet känner jag inte till. Jag är dock med-

veten om att den har kommit, eftersom någon riksdagskollega har talat om den. Jag vet således inte vilken eller vilka som står bakom den.

Jag vill redogöra för de överläggningar vi hade med personalrepresentanter från Samefa i Kungsör. De begärde vid denna överläggning att Statsföretag skulle ta över Samefa. Vi hade vid det tillfället fått så mycket information från rekonstruktionsgruppen och dess ordförande, direktör Söderström, att vi visste att Statsföretag mycket bestämt avböjde ett övertagande av Samefa.

Skulle vi då – det är en fråga som jag nu vill ställa till herr Regnéll, herr Wirtén, herr Börjesson och herr Burenstam Linder, som har beklagat sig å personalens vägnar – tvinga Statsföretag att mot sin vilja överta Samefa? Den frågan skall ni svara på.

Rekonstruktionsgruppens förhandlingar gick vidare. Man fick kontakt med Telub, det halvstatliga bolaget med huvudproduktionen förlagd till Växjö. Telub gjorde mycket ingående studier av Samefas verksamhet och kunde konstatera att Samefas produktion i långa stycken sammanfaller med den verksamhet som bedrivs av Telub och alltså kan samordnas med denna. Telub hade alltså ett klart intresse av att ta över Samefa. Förhandlingarna har också lett till det resultatet.

Telub garanterar sysselsättningen för minst 150 av de omkring 200 personerna i Samefas personalstyrka. Vi har för vårt vidkommande inte kunnat finna annat än att rekonstruktionsgruppen har gjort alldeles rätt. Den har fullföljt förhandlingarna med Telub och träffat ett avtal. Men vad gör vi då med den del av personalen som Telub inte kan garantera sysselsättning?

Vi kom vid överläggningen överens om att skapa en samrådsgrupp med representanter för företaget, Utvecklingsaktiebolaget och de anställda. Dess uppgift blir att söka underlätta övergången till annan verksamhet för dem som blir friställda men också att undersöka förutsättningarna för att under en längre övergångstid sysselsätta dem som är sysselsatta men varslade. Det är ett arbete som bedrivs. Överläggningar pågår med Telub om huruvida man skulle kunna hitta en konstruktion som motsvarar den som vi gjorde vid Sonab i Lövånger för att klara 100 jobb där uppe – där är man på väg att lösa den uppgiften.

Om det skulle vara så att man här inte ens har följt trygghetsavtalets bestämmelser är det en fråga mellan facket och huvudmannen, och jag förmodar att de fackliga organisationerna inte kommer att underlåta att ta upp de förhandlingar som i det läget blir nödvändiga. Jag kommer självfallet att för departementets räkning underrätta mig om vad som har inträffat, på vilka grunder klagomål har anförts.

Jag skall bara rätta till en punkt. De anställda uppger i sin skrivelse att jag vid överläggningar skulle ha sagt att ingen anställd skall känna oro, och detta tolkar man så att jag lämnade garanti för sysselsättningen hur lång tid som helst. Jag har sagt att vi skall gå så långt det över huvud taget är möjligt för att trygga sysselsättningen. Det menar jag att vi har gjort med det arbete som utförs inom samrådsgruppen. Jag

Torsdagen den
13 maj 1976

---

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

säger: Kan vi för Samefas vidkommande finna en konstruktion motsvarande den vi gjort för de anställda i Lövånger – vi har i extraordinär ordning beviljat medel för att statliga verk skall kunna göra beställningar som kan läggas ut i form av legoarbeten i Lövånger – är vi beredda att diskutera det. Jag hoppas att man vid de fortsatta överläggningarna skall kunna klara den uppgiften.

Jag står fast vid att vi så långt det är möjligt måste försöka lindra de svårigheter som måste uppstå för människorna också i ett sådant rekonstruktionsarbete som det vi nu bedriver. Men vi kan å andra sidan inte ålägga det företag som nu tar över antingen Utvecklingsaktiebolaget eller dotterbolagen att, om det inte finns marknadsmässiga förutsättningar för avsättning av produkterna, ändå garantera sysselsättningen. Om Statsföretag inte finner möjlighet till ett utvecklingsarbete som kan ge sysselsättning åt alla dem som i dag är anställda i Utvecklingsaktiebolaget kan vi inte ålägga företaget att ändå hålla kvar personalstyrkan. Det måste också vara meningsfullhet i arbetet. Men vi kan underlätta omställningen.

Varför har vi då begärt att från STU några år framåt få medel för ett arbete i Utvecklingsaktiebolaget under Statsföretags huvudmannaskap? Jo, därför att vi förmenar att utöver det arbete som Utvecklingsaktiebolaget kan bedriva och kommer att bedriva för Statsföretag och dess bolags verksamhet bör Utvecklingsaktiebolaget kunna ha en sektor som ägnar sig åt uppgifter av extern karaktär. För att denna verksamhet skall kunna påbörjas och byggas upp menar vi att det är rimligt att Statsföretag får medel till det utvecklingsarbetet från externt håll, dvs. från den statliga utvecklingsfonden. Är detta orimligt? De tankegångar som framförs när man yrkar avslag på ett sådant förfarande är för mig alldeles främmande. Huvudparten av de medel, omkring 300 milj. kr., som vi har i styrelsen för teknisk utveckling går ju till den privata industrin. Men skulle inte någon del därav kunna gå till statlig industri eller statligt utvecklings- och forskningsarbete?

Jag tycker att man borde kunna föra även en sådan här debatt konstruktivt och diskutera vad det är som hänt i Svenska Utvecklingsaktiebolaget, vad det är vi behöver rätta till och vad vi kan göra för att hindra att en sådan utveckling som vi nu har bakom oss uppkommer igen.

Får jag även i denna del börja med att uttrycka en viss förvåning över att man här inte vill medge att det är ett utvecklingsföretag vi diskuterar. Då det gäller ett utvecklingsarbete måste man från början vara på det klara med att det inte är möjligt att garantera när och i vilken omfattning ett helt godtagbart resultat kan uppnås.

Nu sägs det att det är alldeles orimligt att man säljer företaget till andra institutioner eller till moderföretaget och att man inte tar något betalt utan kanske t. o. m. skickar med litet pengar. I vår redovisning över AB Carbox gör vi klart att utvecklingsarbetet inte är ett avslutat kapitel. Man är helt på det klara med att det under de närmaste två

eller kanske tre åren kommer att krävas ännu mer pengar – även om man har kunnat påbörja produktionen av en viss del av de utvecklade produkterna – från den som skall ha ansvaret för AB Carbox. Det är väl då ganska rimligt att det företag, dvs. Statsföretag AB, som tar över också får möjligheter att finansiera åtminstone en del av dessa kostnader i annan ordning än att företaget bara tar på sig uppgiften i klar insikt om att man under de närmaste två åren skall bära den risk som alltid ligger i ett utvecklingsarbete.

Vad jag saknat i den här diskussionen är den principiella debatten om ett utvecklingsarbets förutsättningar och möjligheter, även när ett statligt företag bedriver ett sådant arbete.

Jag vågar inte ha någon bestämd uppfattning om i vilken omfattning och i vilken takt det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs i det här landet ger något resultat. Vad vi vet är att vi i vårt land via företag och institutioner lägger ut nära 3 miljarder om året för forskning och för utveckling av produkter, för att pröva nya produkter och vidareutveckla dem och så småningom påbörja produktionen. Det har sagts mig att man när det gäller nya idéer och innovationer är ganska nöjd om ungefär 10 % av det som prövas så småningom kan utvecklas till att bli produkter som ger avkastning och återbäring. Av dessa 3 miljarder går förmodligen åtskilligt till arbeten som ligger ganska nära den tidpunkt då man kan uppnå ett resultat. Men varje utvecklingsarbete som man startar innebär ett risktagande, och man måste räkna med att det kan uppkomma förluster under de första åren. Så småningom kan arbetet ge återbäring, men det kan ta åtskilliga år innan man kommit dithän.

Mot denna bakgrund kan jag inte finna att de kostnader vi haft för Svenska Utvecklingsaktiebolaget är sensationella, om man mäter i de mått som jag här talat om. Vi är kritiska mot det arbete som utförts i Svenska Utvecklingsaktiebolaget av det skälet att man behållit en del av utvecklingsprojekten och därmed också en del av dotterföretagen alltför länge. Detta påtalade jag redan 1974. Erik Hovhammar återgav från riksdagsdebatten om Svenska Utvecklingsaktiebolaget den 25 april 1974 ett uttalande som jag gjort: "Läser man noggrant vad industriministern har sagt, skall man finna att han de facto riktar en ganska hård kritik mot Utvecklingsaktiebolaget, och han ger också rätt bestämda direktiv för framtiden."

Vad var de direktiven? Jo, de var en uppmaning till Svenska Utvecklingsaktiebolaget att snabbare söka avveckla – dvs. försälja eller flytta över – en del av produktionsföretagen. Svenska Utvecklingsaktiebolaget skall inte – det har aldrig varit avsikten – utvecklas till att bli ett produktionsföretag. Det är det som ofta är risken med företag av den här typen. Man startar utvecklingsbolag i den goda avsikten att ta vara på idéer, utveckla produkterna fram till dess man har en produktion som ger återbetalning av en del av de kostnader man haft. Risken är att man i ett sådant utvecklingsbolag blir så intresserad av produktionen att man behåller dotterföretagen alltför länge. Vi har upplevt det i andra

sammanhang. LKAB startade en gång i tiden ett utvecklingsbolag där utvecklingen gick nästan exakt i denna riktning.

Nu har Svenska Utvecklingsaktiebolaget råkat ut för detta fenomen. Det är möjligt att vi skulle ha gripit in med en hårdare styrning från departementets sida, det är det som efterlyses. Här är ett avvägningsproblem: Hur mycket av egen handlingsfrihet skall vi lämna över till företagen, och hur hårt skall vi styra, i detta fall från departementets sida? Jag tog upp den frågan i december men fick inget svar vid det tillfället. Det var då som, om jag kommer ihåg rätt, herr Burenstam Linder kritiserade mig och Per Sköld därför att direktör Sköld i Statsföretag i en tidningsintervju hade sagt att han hade ett bra samarbete med industriministern, och att vi träffas då och då i departementet och diskuterar våra gemensamma problem. Mot det var herr Burenstam Linder ytterst kritisk och sade: Här ser man vilket hemlighetsmakeri det är; bakom stängda dörrar förs diskussionerna mellan industriministern och Statsföretag. Det är inte lätt att alltid följa de råd som ges, särskilt inte i detta avseende där de gick i helt motstridiga riktningar.

Jag har den principiella uppfattningen att riksdagens och regeringens uppgift är att lägga fast ramar, föreskriva den allmänna inriktningen för verksamheterna, följa och kontrollera dem, men att vi så långt det är möjligt skall undvika att gripa in i de olika företagens aktiviteter. Här har vi försökt följa den regeln och har inte gripit in i onödan. Självfallet skall vi lyssna till personalen eller företagsledarna om de ber om det, och se vad vi i sådana sammanhang kan göra.

Här har talats mycket om det uttalande som revisorerna gjort och önskemålet om likvidationsbalansräkning. Det är riktigt att det gjorts påpekanden. Jag underrättade om att styrelsen diskuterat detta med revisorerna och att man var överens i princip om att om vi i höstas via riksdagen skulle få täckning med de 40 milj. kr. man då beräknade som tillräckliga för att undvika upprättande av likvidationsbalansräkning, så krävdes det inte något sådant av revisorerna. Nu har revisorerna kommit tillbaka och begärt att man skall upprätta likvidationsbalansräkning, vilket också styrelsen har gjort. Det intressanta är att styrelsen i det avseendet inte varit enig. Jag vet att de fackliga representanterna i styrelsen liksom ordföranden reserverat sig mot beslutet att upprätta en likvidationsbalansräkning. De övriga har dock beslutat att en sådan skall göras. Man har också förhört sig med två av våra främsta experter på aktiebolagslagen. Den ene förordade upprättande av likvidationsbalansräkning, den andre ansåg att man kunde avvakta riksdagens beslut – om riksdagen ställde dessa medel till förfogande var upprättandet av en likvidationsbalansräkning i och för sig inte nödvändig. Meningarna delar sig alltså här. Frågan tycks inte vara så självklar som några av debattörerna här har gjort gällande. Jag är inte sakkunnig på området utan har att lyssna till experter, och i detta sammanhang har meningarna visat sig vara delade. I vilket fall som helst föreligger ju nu en sådan likvidationsbalansräkning som man här har efterfrågat.

Herr Burenstam Linder har frågat vilka det var som i juni månad fick kännedom om det krisartade läge som förelåg i Svenska Utvecklingsaktiebolaget. Låt mig uttrycka det så, att det var industriministern som fick beskedet. De tidigare besked som lämnats i frågan hade givit vid handen att några krisproblem i och för sig inte förelåg, men att det var angeläget att vi försökte åstadkomma en annan ordning. Vi fick den 5 maj i fjol en gemensam framställning från Statsföretag och Svenska Utvecklingsaktiebolaget med en hemställan om att förhandlingar om överföring av Svenska Utvecklingsaktiebolaget till Statsföretag skulle tas upp mellan staten och Statsföretag. Vi hade i princip accepterat detta men parallellt gjorde vi i industridepartementet en utvärdering om Svenska Utvecklingsaktiebolagets verksamhet. Två utomstående konsulter ansvarade därvid för denna utvärdering. Det är anledningen till att vi inte vidtog andra åtgärder. Med den kunskap som vi hade om Svenska Utvecklingsaktiebolaget hade vi fram till juni månad 1975 inte anledning att vidta andra åtgärder. Om Samefa hade gått med en förlust på kanske ytterligare åtskilliga tiotal miljoner -- utöver de 17 miljonerna -- då kunde det ha varit aktuellt att diskutera ett samordningsförfarande, dvs. en överföring av Utvecklingsaktiebolaget och en del av dess dotterbolag till Statsföretag.

Nu ställdes vi inför dessa krisartade problem, och vi måste självfallet vidta åtgärder för att söka lösa dem. Jag hänvisar i det sammanhanget till de förslag vi lade fram i fjol. Vi påbörjade -- vilket vi också anmälde till riksdagen -- ett rekonstruktionsarbete, och på detta grundade sig det nu föreliggande förslaget. Jag vill till detta göra bara den reflexionen att man måste ha klart för sig att utvecklingsarbetet för en del av de dotterbolag som nu överförs ännu inte är avslutat. Kostnaderna för detta utvecklingsarbete är inte heller helt borta. Tvärtom måste det företag som nu tar över verksamheten framöver delvis binda sig för ytterligare utvecklingskostnader innan en produktverksamhet som ger en någorlunda rimlig avkastning kan garanteras.

Jag kommer därvid tillbaka till min principfråga. Skall staten svara för ett utvecklingsarbete och ta de kostnader detta medför? Jag upprepar att dessa kostnader innebär ett risktagande så till vida att man inte nu kan säga när verksamheten kommer att ge avkastning. Avkastningen ligger kanske år framåt i tiden -- hur många är svårt att säga. Men man måste ta på sig ansvaret för att utvecklingsarbetet fortsätter. Skulle det sedan visa sig att det varit en felsatsning, då får man lägga ner verksamheten. Det intressanta är emellertid att man i rekonstruktionsledningen och det företag som är berett att ta över har varit överens om att verksamheten i de dotterbolag vi nu diskuterar bör kunna ge avkastning så småningom -- jag upprepar så småningom. Något ger det redan nu. Som jag sade, ställs det också krav på de mottagande företagen att fortsätta verksamheterna och så långt det är möjligt ge garantier för sysselsättning åt dem som nu flyttas över. Det ansvaret har vi tagit vid de förhandlingar som bedrivits.

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

Jag kan inte se annat än att rekonstruktionsgruppen har utfört ett bra arbete. Skulle det ha brustit något i fråga om samrådsförfarande – jag skall undersöka vad som ligger i den skrivelse som uppenbarligen har kommit men som jag ännu inte har tagit del av – så skall vi naturligtvis diskutera det. Jag upprepar att för den personal som är anställd i Samefa gäller att vi har tillsatt en arbetsgrupp och att vi skall undersöka alla de möjligheter som kan stå till buds för att bistå dem som i dag inte kan garanteras en kontinuerlig sysselsättning.

Herr talman! Jag har i huvudsak självfallet velat uppehålla mig vid Utvecklingsaktiebolagets verksamhet. Det skulle naturligtvis vara intressant att ta upp också ett rent principiellt resonemang om statlig företagsamhet. Jag är beredd att göra det, men vi får väl tillfälle då det gäller varven, då det gäller stålverket och i andra sammanhang. Principiellt har regeringen och regeringspartiet den uppfattningen att samhället inte kan dra sig undan att också ta på sig det ekonomiska ansvaret för företag och att driva företag där det visar sig att vi av sysselsättningskäl måste göra det – Norrbotten –, där vi med hänsyn till krisproblemen i en del av de privata företagen har anledning att gå in för att skydda utkomstmöjligheterna för åtskilliga tusental människor och stora ekonomiska värden – varven – och där vi av annan anledning bör bedriva statlig verksamhet. Att driva statliga företag är därför inte något självändamål, utan det är uppgifter med mycket bestämd inriktning som svarar mot medborgarnas önskemål.

Parallellt med det ligger också att vi bör göra ett åtagande i fråga om utvecklingsarbetet. Vi kan inte eller har inte rätt att helt överlämna till privata företag att bedriva sådant arbete. Jag är den förste att erkänna att här har det i långa stycken gått snett, men jag bestrider att en del av de produkter som man är i arbete med inte är av värde och utomordentlig betydelse. Alla de som har sysslat med de här uppgifterna – i Utvecklingsaktiebolaget, i de produktionsföretag som i dag arbetar med produkterna – har inte utfört ett meningslöst arbete, vilket det kan uppfattas som när man lyssnar till den kritik som har framförts mot att staten över huvud taget har ägnat sig åt den här verksamheten. Stansaab, som tillhör världens främsta företag inom sitt område, arbetar med produkter som ursprungligen kommit fram inom Utvecklingsaktiebolaget. Carbox tillmäts också utomordentlig betydelse – jag skulle kunna räkna upp en rad företag och de produkter som de är sysselsatta med.

Vi har å andra sidan att uppmärksamma och ta hänsyn till att i produktionsföretagen har det gått snett. Det har vi kritiserat, men vi har då anledning att också söka dra lärdom av den utveckling som vi har bakom oss och i konstruktiv kritik diskutera hur vi skall lägga upp verksamheten för framtiden för att om möjligt undvika att komma i ett sådant läge som vi nu har befunnit oss i. Jag tycker att också oppositionen skulle ha ett intresse av att medverka i en sådan debatt och ta det ansvar som är ägarens.

Man frågar: Varför skall Investeringsbanken och Statsföretag ha peng-

ar? Det är ju en gemensam kassa. Låt Statsföretag och Investeringsbanken betala.

Men skall vi då ställa dessa företag i en sådan situation att vi försämrar deras möjligheter i det ordinarie arbetet?

Det är riktigt att vi under sommaren diskuterade med Investeringsbanken om dess medverkan för att lösa ett krisproblem som vi då befann oss i. Vi kan aldrig lämna sådana garantier som att säga att ni får tillbaka pengarna. Men vi kan säga att vi är beredda att gå till riksdagen och begära medel som ger oss möjlighet att soulagera Investeringsbanken för dess medverkan under sommaren.

Jag tycker det är rimligt att ägaren också för Svenska Utvecklingsaktiebolaget tar på sig det ansvaret. Om man nu genom att låta bli att besluta om medel till Statsföretag och Investeringsbanken uppnår syftet att kritisera industriministern eller regeringen, så tycker jag det är dåligt camouflage. Man undviker den reella diskussionen om vad ägaren i sammanhanget bör ta på sig, den ägare som ändock startat Svenska Utvecklingsaktiebolaget och dess verksamhet. Ägaren skall ju också nogsamnt pröva hur man skall rekonstruera verksamheten och ge förutsättningar för framtiden. Såsom planen ligger i propositionen och i näringsutskottets betänkande tror jag att Utvecklingsaktiebolaget och de företag som ingått i gruppen och nu flyttas över till andra huvudmän kommer att ha en rejäl chans att utvecklas för framtiden och så småningom också ge återbäring på det kapital som vi har satsat.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Industriministern började sitt anförande med att kommentera villkoren för de anställda. Det var glädjande, för det uppfattar vi väl alla här i kammaren som ett ytterst väsentligt inslag i den problematik vi nu brottas med.

Vi fick höra att industriministern inte haft tillfälle att ta del av de handlingar som de anställdas organisationer sänt över. I det läget är det kanske inte korrekt att här hämta sin argumentering ur dessa handlingar. För min del inskränker jag mig till förhoppningen – som hos mig är en förvisning – att industriministern med intresse kommer att ta del av de synpunkter som framförts från de anställdas sida.

Jag knyter i stället an till en annan sak som togs upp av industriministern, nämligen att man borde få till stånd ett principiellt resonemang om vilken skyldighet staten har att bedriva forskning och utvecklingsarbete genom något av sina organ och hur detta organisatoriskt skall klaras.

Det är naturligtvis en mycket viktig sak. Jag vill säga detsamma som jag tillät mig säga nyss om personalen, att vi väl alla är medvetna om att vi här hanterar viktiga problem. Vissa gemensamma intressen för

Nr 125

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

folkhushållet måste tillgodoses genom forskning och utvecklingsarbete, och det kan vara rimligt i vissa situationer att sådant bedrivs i statligt regi.

Att säga att den hittillsvarande uppläggningsen inte har varit lyckad är väl närmast ett understatement. Det har varit en symbios av forskning, driven i vissa fall av erkänt skickliga forskare, och kommersiella intressen, drivna i vissa sammanhang av numera erkänt inkompetenta företagsledare. Det är risk att man når samma resultat om man går vidare på denna linje. Jag kommer själv från en universitetsstad, och där hör man ibland att forskare uttalar sig med stor skepsis mot vad de kallar "det forskande ämbetsverket". Med detta menar man en symbios, ett samliv, mer eller mindre påtvingat, mellan forskare med deras arbetsstil och deras målsättning och ämbetsmän med deras arbetssätt och deras målsättning, som ibland i negativa termer kan kallas för byråkrati.

Jag vet inte om statsrådet Johansson och regeringen i övrigt har haft tillfälle att ta del av det anförande som Lunds universitets rektor höll vid studentuppvaktningen den 1 maj. Det låter ju som om det vore ett glatt tillfälle, men jag vill försäkra att de synpunkter som där framfördes på den "hämmande hand" som lagts över den fria forskningen genom en alltför långt gången byråkratisering inte var några glädjande besked.

Nog har man väl lärt sig under livets gång att det är bra att veta var man står, vad en sak kostar och vad en sak avkastar. Det är det man tydligen inte har vetat i industridepartementet. Det ger anledning till det påstående som jag framförde nyss, att man för statligt forsknings- och utvecklingsarbete bör söka nya former. Den nuvarande formen är strängt taget en gammal bekant inom svensk förvaltning – man avsätter vissa kommersiellt vägbara nyttigheter som ersättning för ett arbete. Vi hade det i form av förläningar när de höga militärerna och de höga ämbetsmännen i viss utsträckning fick ta över kronans gods och egendomar, antingen som sin egen egendom för mer eller mindre evärdlig tid – det har som bekant avskaffats för flertalet av dessa fideikommissarier och andra – eller för den tid som förmånstagarna fullgjorde en viss prestation som krävdes av dem. Systemet gick ju sedan ned till soldattorp m. m. Det har man också funnit skäl att avveckla. Jag tror inte man skulle finna det lyckligt att gå vidare på denna väg – att avsätta vissa kommersiella värden för att finansiera de icke-kommersiella intressen som man vill främja.

Nå, detta har nu skett, och man går faktiskt vidare på den vägen genom uppläggningsen att Statsföretag skulle ta över Utvecklingsaktiebolaget med en del av dess dotterföretag. Man har protesterat från Statsföretags sida – det vet vi – genom att man säger att här kommer nu in en rad företag med mer eller mindre underlig målsättning och en målsättning som i stort sett inte alls passar inom Statsföretags ram.

Nej, låt oss få det dithän att den forskning, som lämpligen bedrivs genom staten, redovisas i fråga om sina kostnader och, om dessa kost-

nader ter sig rimliga, får tackning direkt genom anslag. Då skulle man få en helt annan uppfattning om vad detta kostar och vilken nytta det gör än vad man f. n. får. Låt då också de rörelsedrivande företag, som nu finns i statlig regi och som eventuellt kan komma att vidareutvecklas i statlig regi, vara vanliga företag som känner ansvar för sina anställda – som lyckligtvis i stort sett den privata sektorns företag gör –, som söker uppnå bästa möjliga driftsresultat, som sparar på knappa resurser och som försöker förvalta dem på bästa möjliga sätt. Då skulle man slippa detta skjutande fram och tillbaka från företag med goda resultat till företag med sämre resultat eller rent av dåliga resultat, som i allra högsta grad försvårar insynen från deras sida som har det yttersta ansvaret. Jag har tillåtit mig förut att klaga på – och den meningsriktning jag tillhör har i andra sammanhang gjort detsamma – dessa koncernbidrag som skjuts fram och tillbaka. Om ett antal svaga företag införlivas med Statsföretagsgruppen kanske dessa i fortsättningen kommer att existera på koncernbidrag från Tobaksbolaget, eller vad det nu kan vara fråga om. Dels är detta till bekymmer och en viss förargelse för dem som lämnar ifrån sig av sina genererade resultat, som de skulle vilja själva förfoga över i mer närliggande verksamhet, dels – jag upprepar det – försvårar det insynen för deras del som har det slutgiltiga ansvaret.

För att summera: Det skulle vara en nåd att stilla bedja om att man lugnt och klart redovisade vad statliga forskningskostnader uppgår till för belopp och försökte tala om vilka nyttigheter som på sikt kommer fram av dessa insatser. Jag vill framhålla att sådant i många fall kommer fram först på sikt!

Låt oss ta ett exempel på hur olika bedömningarna kan vara. Industriministern talade om Carbox och vilka framtidsförhoppningar som ligger i det företaget. Eftersom affären väl i stort sett är uppgjord föreställer jag mig att industriministern vet vilka poster det är fråga om – å ena sidan vilket betalningsansvar för redan konstaterade förluster som köparen skulle ta på sig, å andra sidan vad köparen presterar i form av betalning till den nuvarande ägaren. Då vet också industriministern att det blir en synnerligen smal marginal som kommer fram däremellan. Och den marginalen måste rimligen vara vad man värderar de gjorda forskningsresultaten till i dag – en diskontering av det framtida värdet av dem.

Jag gissar att herr talmannen – talmännen har hunnit växla medan jag stått här i talarstolen ganska länge – är angelägen om att vi inte skall blir för mångordiga. Bara en liten sak till. Herr Wååg menade att det förelåg ett motsatsförhållande mellan å ena sidan ett yttrande av herr Burenstam Linder, som närmast var ett citat ur propositionen och tidigare uttalanden från industriministern om hur valhant SUAB skötts, och å andra sidan det goda betyg som det samlade utskottet avger beträffande vad som nu sker i Svenska Utvecklingsaktiebolaget. Någon sådan motsats föreligger faktiskt inte. De negativa beskedet hänförs till en tid som nu är, hoppas vi, historisk. De positiva omdömena hänförs

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

sig till den verksamhet som bedrivs nu av en erfaren och omdömesgill man, som tidigare har visat prov på dessa egenskaper när han varit ledare för Tobaksbolaget och där fått fram effektiv organisation, god hushållning och goda resultat.

’ Direktör Olof Söderström var i utskottet den 20 april – jag tror att jag säger rätt – och lämnade oss besked om den avvecklingsplan som föreligger. Det gjorde i varje fall på mig ett starkt intryck och ledde till att jag oförbehållsamt kunde ansluta mig till de positiva omdömena om vad som under hans ledning sker och som vi skall hoppas ger goda resultat. Jag menar personligen att den målsättningen ligger mycket nära den målsättning som vi moderater pläderar för i år och som vi pläderade för också i fjol. Hade vi i fjol fått gehör för våra synpunkter skulle avvecklingen ha kunnat gå väsentligt mindre smärtsamt än den nu gör.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Jag vill i likhet med herr Regnéll ta upp personalens syn på hur rekonstruktionsgruppen har arbetat. Jag tror att industriministern känner till de här uttalandena rätt väl, eftersom materialet är baserat på den uppvaktning som ägde rum för statsrådet. Men vi kanske kan få återkomma till en del av de synpunkter som framförts sedan herr Johansson har fått ta del av materialet i dess helhet.

Vad som är väsentligt att säga redan nu är att det uppenbarligen föreligger en viss oenighet om vad som kan vara det bästa för Samefa. Man skall komma ihåg att personalen tar till orda mot bakgrund av att företaget har haft rätt storvulna planer både i fråga om investeringar och i fråga om anställande av ny personal. Under 1975 nyanställdes vid Samefa faktiskt inte mindre än 82 personer. Den sista kom enligt uppgift så sent som i september 1975. Man har också i ett tidigare, f. ö. ganska närbeläget skede utlovat en fördubbling av personalen år 1976. Det är alltså mot den bakgrunden som personalen nu reagerar, och det tycker jag är värt att påpeka.

Jag vill vidare något dokumentera anledningen till min litet kritiska inställning, så att inte påståendena kommer att hänga i luften. Jag skall till protokollet be att få läsa in ett par citat av vad de fackliga organisationerna skrivit. Det första har följande lydelse:

”Vid flera tillfällen har facket under försäljningsförhandlingarna krävt att få ta del av Telubs planer för SAMEFA via SU, men blivit nekade.”

På ett annat ställe skriver man:

”Facket ställde vissa fackligt rättmätiga krav på SU beträffande insyn i personal- och ekonomiplaneringen vid SAMEFA innan slutlig ställning kunde tas i försäljningsfrågan. Något uppfyllande av kraven eller svar från SU erhöi icke facket.”

Jag skulle kunna peka på ytterligare några sådana citat, som tyder på att det finns brister av det slag som jag anförde i mitt första inlägg.

Får jag sedan, herr talman, ta upp ett par andra frågor som industriministern nämnde i sitt anförande. Den första är huruvida ett statligt

företag skall ha rätt att utnyttja pengar som riksdagen anslår till STU och utvecklingsfonden för utvecklingsarbete. Ja, jag tycker att det är helt självklart att de skall ha samma möjligheter som andra företag att ansöka om sådana medel. Men det väsentliga måste vara att man vid prövningen av dessa ansökningar går till väga på samma sätt som man gör när det gäller ansökningar från privata företag. Det finns ju styrelser såväl för STU som för utvecklingsfonden, och de har en praxis för fördelningen av de pengar som vi anslår för utvecklingsverksamhet. Då måste naturligtvis den statliga företagssektorn lyda under samma dom som andra företagsenheter. Det är ett rimligt krav, och på den punkten har vi tyckt att det föreliggande förslaget är felaktigt. Vi har dock inte för vår del avvisat tanken att behov av dessa pengar skulle föreligga i Svenska Utvecklingsaktiebolaget utan sagt, att de 3 miljoner som det gäller skall tillföras detta bolag direkt från Statsföretag. Vi skiljer oss alltså inte vad gäller resurstilldelningen utan endast vad gäller principen om hur det skall gå till.

Skall statliga företag ha något utvecklingsarbete? frågade Rune Johansson oss. Jag var litet överraskad över att den frågan ställdes. I varje fall vad gäller folkpartiet framgår det med stor tydlighet av både motion och reservation att vi anser detta arbete vara viktigt. Man kan väl säga att en av de svagheter i det svenska näringslivet som är mest uppenbara är att vi inte har den utveckling av produkter som vi skulle önska. Jag har många gånger i riksdagens talarstol pekat på de mindre företagens svårigheter i det avseendet, men detta gäller naturligtvis varje företag, oavsett företagets storlek och oavsett vilket huvudmannaskap man har för verksamheten. Så visst måste det finnas utvecklingsarbete inom den statliga företagsgruppen. Det är en självklarhet!

Men när man har sagt det måste det också vara rimligt att väga risken för ett sådant arbete, dvs. bedöma hur stora kostnaderna kan vara, vilka miljöproblem en ny produkt som lanseras på marknaden kan medföra, vilka råvaror som går åt och vad vi har för resurser på området. Det finns en rad sådana problem som måste vägas emot det man får ut i form av en ny produkt som konsumenterna kan nyttiggöra sig. Rune Johansson säger då att det inte har varit några speciellt sensationella kostnader i Svenska Utvecklingsaktiebolaget, om man ser på vad det kostat att ta fram produkterna. Jag vet inte om man inte ändå måste bestrida riktigheten i det påståendet; det är nog en sangvinisk bedömning av Rune Johansson att säga så. En del av oss hörde herr Söderströms redovisning i näringsutskottet. Jag tyckte att det av den med all tydlighet framgick att det i Svenska Utvecklingsaktiebolaget förvisso finns duktiga innovatörer och skickliga uppfinnare med god erfarenhet. Men vad han också mycket klart sade var att det icke fanns någon verkligt erfaren och handfast företagsekonom där och att det i exempelvis Samefa hade rullat i väg en del pengar på ett sätt som jag tror att varken Rune Johansson eller jag skulle vilja påstå är bra.

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Det finns i den här debatten naturligtvis många inslag som är intressanta. Jag skall för min del inte ta upp behovet av utvecklingsbolag eller inte, och inte heller utifrån den här debatten komma med några generaliseringar om statlig resp. privat företagsamhet. Jag vill i stället ägna mig åt riksdagens och regeringens ansvar som ägarrepresentanter och vad de aktuella misslyckandena har lett till för den berörda personalen. Jag tycker det finns anledning att ta detta på mycket djupt allvar. Det har naturligtvis också konsekvenser för hur statlig företagsamhet betraktas i olika avseenden när det gäller att hävda principer om anställningstrygghet och företagsdemokrati, som vi så ofta talar om.

Mot den bakgrunden skulle jag önska litet mer preciserade uttalanden av industriministern, inte minst som svar på de krav som har framställts från personalens sida i samband med uppvaktningar. Jag hänvisar till den senast framkomna skrivelsen, som jag tycker att personalen gjort rätt i att skicka till riksdagen. Vi bör känna till också personalens synpunkter på den här frågan, och skrivelsen är i högsta grad motiverad mot bakgrund av den besvikelse som man känner. Utan att gå in i skrivelsens detaljer – eftersom statsrådet inte har läst den – nöjer jag mig i stället med att hänvisa till den tidigare gjorda uppvaktningen i mars månad.

Jag vill alltså i första hand ägna mig åt situationen för de anställda i Samefa. Jag kan göra det mot bakgrund av att vi 18 som haft tillfälle att delta i Statsföretags stämma där kunde konstatera – förutom i de handlingar som vi har framför oss i dag – att Statsföretag ju inte har något ansvar för personalen före överlåtelsen den 1 juli när det gäller Svenska Utvecklingsaktiebolaget. Man övertar helt enkelt inga förpliktelser gentemot personalen, utan man övertar det sanerade Utvecklingsaktiebolaget. Det är den första punkten.

Den andra punkten gäller det köpeavtal som nu finns med Telub för Samefas del. Där heter det att man om möjligt skall vidmakthålla systerföretaget för 150 personer i Kungsör under två år. Det är alltså en klar reducering av den nu befintliga personalen, och det är en i tiden begränsad förpliktelse.

Den tredje punkten återfinns i propositionens text, när man konstaterar vad som hittills har hänt, nämligen att personalstyrkan i Samefa sedan senhösten 1975 reducerats med ca 45 personer genom, som det brukar heta, naturlig avgång. Det är klart att den siffran innehåller väldigt mycket besvikelse på det personliga planet. Människor känner helt enkelt otrygghet, och därför slutar de.

Jag skulle kunna anknyta till ett annat fall i Stockholmsregionen som har varit aktuellt för inte så länge sedan. Det gäller den avdelning av Sonab som har funnits i Vällingby. Det finns personal som har varit anställd både där och i Samefa, och det är begripligt om denna upplever att den blir orimligt hårt drabbad av misslyckande inom den statliga sektorn.

Som nämnts här tidigare har 82 personer anställts under 1975, och en del av dem på mycket sent stadium.

Det är mot bakgrund av dessa fyra punkter som jag vill ta upp några frågor i anledning av vad de fackliga organisationerna krävde redan vid uppvaktningen i mars. Om jag har förstått sammanfattningen av den kontakten med statsrådet Johansson, så var statsrådet då positiv till de krav som facket har ställt. Men den därefter senast ankomna skrivelsen visar att facket inte upplever att dessa krav har tillgodosetts i tillräcklig omfattning. De har tillgodosetts i mycket ringa omfattning.

För det första gäller det omplaceringsfrågan för dem som blir arbetslösa i den här regionen. Från Stockholms sida brukar vi inte klaga så mycket över att vi förlorar arbetsplatser eftersom vi har en stor och differentierad arbetsmarknad. Men detta är alltså, som jag har varit inne på tidigare, oerhört hårt drabbade anställda som nyligen har blivit rekryterade. Då är det rimligt att ställa större krav på arbetsgivaren i det här fallet när det gäller omplacering på orten än man kanske annars kan göra.

För det andra är det fråga om hur länge de är garanterade anställning. I varje fall för mig är det i de handlingar som vi har att behandla i dag oklart vilken förpliktelse som här egentligen gäller från Samefa eller från någon annan som är beredd att överta Samefas skyldigheter.

För det tredje gäller det i vilken utsträckning man har använt avgångsvederlag för att stimulera fram en naturlig avgång – människor som är beredda att sluta om de bara får ekonomiskt bistånd i sammanhanget.

För det fjärde gäller det statsrådets kommentar till varför de fackliga organisationerna inte har haft rimliga möjligheter att påverka det köpeavtal som har slutits med Telub – för det har man uppenbarligen inte haft. Det är fråga om ett krav som statsrådet Johansson tidigare har bejakat.

Jag skulle gärna – och inte bara för min egen del utan i högsta grad för de berörda – vilja ha en kommentar på dessa fyra punkter från industriministern.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Frågan om likvidationsbalansräkning är kanske inte så stor, men jag tror det är ostridigt att föregående år var läget sådant att likvidationsbalansräkning borde upprättas. Man är ju inte tvungen enligt aktiebolagslagen att göra en likvidationsbalansräkning om man inte vill. Gör man det inte innebär det bara att styrelsen står personligt ekonomiskt ansvarig och den risken kan ju styrelsen ta, om man tänker sig att nog kommer skattebetalarna alltid att anslå pengar till det här.

Huruvida några experter, efter det att riksdagen förra året hade gett 40 miljoner till bolaget, tyckte att det kanske inte var någon anledning att upprätta likvidationsbalansräkning vet jag inte. Jag har yttrat mig om 1975, och då anser jag det ostridigt att en sådan borde ha upprättats eller åtminstone att styrelsen, eftersom likvidationsbalansräkning inte

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utveck-
lingsaktiebolaget,
m. m.*

upprättades, stod personligt ekonomiskt ansvarig.

Industriministern sade att de reservationer som innebar att man inte ville anslå pengar åt olika håll för att täcka förlusterna i Svenska Utvecklingsaktiebolaget var någon sorts camouflage för att man ville komma åt regeringens näringspolitik. Ja, det behövs inget camouflage på den punkten, herr industriminister. Jag är beredd att ofta och med väldigt hög röst i valrörelsen upprepa att de erfarenheter som vi haft av denna näringspolitik är inte sådana att väljarna med bevarat sinneslugn skulle kunna tänka sig att se fram mot ett näringsliv socialiserat på det sätt som den socialdemokratiska politiken innebär.

Vi har också hela tiden öppet sagt att detta utvecklingsbolag tror vi inte på – det har vi genom åren sagt, ända sedan det skulle startas 1968. Det beror inte på att vi skulle vara motståndare till tanken att det behövs utveckling i statliga företag. Jag skulle vara den förste att kritisera låt mig säga Kabi, om man inte bedrev forskning där. Men jag har varit skeptisk till tanken på ett sådant här utvecklingsbolag. Det har att göra med att ett konglomerat som detta är oerhört svårt att sköta – det visar all erfarenhet. Utveckling och forskning är också någonting som är väldigt svårt att klara. Försöker man slå ihop dessa två saker kan man vara nästan bergsäker på att det blir stora svårigheter. Om man dessutom nalkas den svåra uppgiften från en utgångspunkt som innebär så mycken retorik och så mycket yvigt prat om att eftersom det här är samhällligt har man speciella förutsättningar att klara uppgiften, så kommer det bergsäkert att gå åt skogen – och det har det ju också gjort.

Herr talman! Denna regering, som ofta vill göra sig till tolk för planhushållningen och dess finess, har ju under det här riksdagsåret inte ens lyckats planera sina egna propositioner så att de kunnat föreläggas riksdagen i tid, utan riksdagen står under de närmaste veckorna inför en orimlig arbetssituation, som också måste inskränka möjligheterna till debatt. Därför är det faktiskt en hel del frågor som herr industriministern tagit upp som jag nu inte tänker gå in på. Men jag vill i alla fall påpeka att den omständigheten att industriministern i debatten i december inte gav något riktigt svar och inte fäste uppmärksamheten på problemens verkliga innebörd, såsom det i revisionsberättelsen mycket klart framstår att de har tett sig under förra året, är utomordentligt allvarlig. Det är att vilseleda riksdagen. Det är att förneka rimliga krav på insyn. Eftersom industriministern ofta talar för insyn – och det är för all del bra *tala* för det – skulle det vara bra om han också *levde* så och inte, så fort det blir litet politiskt känsligt, avstod från att meddela vad som bör meddelas.

Det är också mot den bakgrunden som jag är djupt oroad, om socialdemokraterna skulle ha möjligheter att genomföra vittsyftande planer på ett allt längre drivet socialistiskt näringsliv, i vad gäller både samsättning och utveckling – det är den mera ekonomiska sidan av saken – och när det gäller hur själva makten inom den maktkoncentrationen skulle komma att utövas eller inte utövas.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Industriministern ställde en fråga som tydligen riktades till samtliga debattörer, nämligen om vi ville ha ett utvecklingsföretag eller inte. Jag vill då hänvisa till vad jag sade i mitt anförande, att vi bör ha ett utvecklingsföretag men att det kan vara knutet till Statsföretag.

Vad sedan gäller den redovisning som industriministern gjorde, så har vi ledamöter i näringsutskottet hört den tidigare till punkt och pricka. Men i den redovisningen som lämnades där fanns det mera självkritik. Man sade ideligen: Vi har räknat fel och gjort felbedömningar, men vi skall försöka att rätta till dem.

Nu gav väl industriministern i sitt anförande uttryck åt ungefär samma inställning som vi har allesammans, att det gäller att hjälpas åt och se till att det blir bättre förhållanden än vi haft hittilldags. Det tyder på att den debatt som här förts om dessa frågor ändå har varit till nytta.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Det är tydligen ett önskemål att vi inte förlänger denna debatt alltför mycket, och därför skall jag nu inte ta upp någon diskussion om huruvida vi skall ha någon statlig företagsamhet eller inte. Det får vi senare tillfälle att tala om – Stålverk 80, Göteborgsvarven osv. Och om herr Burenstam Linder håller sitt löfte att han i valrörelsen skall ut och agitera emot statlig företagsamhet, så hoppas jag att han också besöker Göteborg och Norrbotten och där talar till de industrisysselsatta, som till 70 %, arbetar i statliga verksamheter.

Det är alltid en avvägningsfråga hur mycket man skall satsa och hur långt man skall gå. Här är vi nu inne på utvecklingsarbetet och på Svenska Utvecklingsaktiebolaget, där jag tidigare har förklarat min ideella ståndpunkt. Jag hälsar med tillfredsställelse det uttalande som här har gjorts, att vi självfallet skall bedriva ett utvecklingsarbete och att det också skall göras gemensamma ansträngningar för att komma till rätta med de svårigheter som vi utan tvekan har upplevt under några år. När jag talade om de stora kostnaderna, så gjorde jag jämförelser med de totala belopp som vi lägger ut varje år för utveckling och forskning. Och bortsett från AB Samefa, sade jag, kan jag inte finna att det ligger något sensationellt i de kostnader på 182 milj. kr. vi haft under åtta år för utvecklingsarbetet och för driften vid vissa företag.

Det som har väckt uppmärksamhet är personalens skrivelse. Jag har ännu inte hunnit läsa den, men jag har redovisat för den uppvakning som gjorts och mina uttalanden vid det tillfället, uttalanden som jag självfallet står för och kommer att stå för. Och när jag var i Växjö i måndags och besökte Telub AB, så hade jag också ett samtal med företrädare för SIF, SALF och Metalls avdelning vid företaget. Man väntade då på eftermiddagen representanter för motsvarande organisationer i Kungsör och sade att man hade ett utomordentligt gott samarbete med dem. Jag vill också nämna att den arbetsgrupp som har till uppgift att utreda hur man skall klara problemen för dem som varslats om att inte

få behålla sin sysselsättning hade sammanträde så sent som i går. Det är en bekräftelse på att denna arbetsgrupp är i arbete för att söka lösa en del av de problem som personalen onekligen ställs inför och som vi naturligtvis måste känna ett ansvar för att lösa.

Jag tycker att det är en fin ambition som kommer till uttryck när man här säger att staten så långt det är möjligt skall vara föregångare på det här området. Men om vi inte har möjlighet att bedriva en produktion som vi kan finna avsalu för, kan vi inte bara fortsätta verksamheten. Det begär man inte av andra företag. Man kan begära att företaget undersöker möjligheten att lägga in annan verksamhet, men det är också i nuläget ett problem.

Det åtagande som Telub har gjort är att sysselsätta 150 personer – det är alldeles riktigt. Vi kan inte begära att det skall gälla mer än för de närmaste två åren. I det ögonblick som man trätt in och tagit över företaget har man naturligtvis för avsikt att fortsätta verksamheten. Man tror ju också på den produkt som är den huvudsakliga i Samefas verksamhet.

Vad vi här har att notera och självfallet också kan beklaga är att Samefa hösten 1974 bestämde sig för en investering. Från företagsledningens sida föreslogs en omfattande investering som styrelsen godtog, även om den i efterhand har sagt att den gjorde det med tvekan. Jag redovisade detta i december, och Svenska Utvecklingsaktiebolaget också. Industri-departementet var aldrig inkopplat på detta.

Denna investering innefattade nya lokaler, utrustning och nyanställning av ett 80-tal människor för vilka man inte hade någon produktion som man kunde satsa på. Detta var utomordentligt beklagligt. Det är ungefär dessa 80 personer som man nu måste varsla om uppsägning.

Vad vi kan göra är att se till att alla ansträngningar som kan göras görs för att lösa också deras problem. Jag har redan tidigare sagt att jag är beredd att närmare granska den skrivelse – jag förmodar att också jag kan få ta del av den – som personalen har lämnat och att med rekonstruktionsgruppen diskutera hur man har förfarit.

Men jag vill gärna rätta till åtminstone ett missförstånd, som jag uppfattat det. Personalen från Samefa har varit uppe i departementet och sagt att man är medveten om att förhandlingar pågår med Telub men att man önskar att Samefa skall övertas av Statsföretag. Vid den tidpunkten hade vi haft överläggningar med Statsföretag och fått alldeles klart för oss att Statsföretag inte var berett att ta över Samefa. Då är det rimligt att man flyttar över aktiviteterna till Telub. Den uppgift jag har, åtminstone från Kungsör, är att personalen ställer sig positiv till detta arrangemang.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Jag noterar naturligtvis med tillfredsställelse att statsrådet säger att alla ansträngningar skall göras för att skydda just de 80 som på felaktiga grunder anställdes av Samefa så sent som 1975 och som

nu är varslade om uppsägning.

Det är klart att man skulle önska litet mera preciserade garantier och försäkringar. Mot bakgrund av att statsrådet inte har läst den sist inkomna skrivelsen från personalen skall jag inte på den punkten pressa på. Men en sak framstår efter den här debatten som ganska klar, och det är att de uttalanden som industriministern gjorde till personalen vid uppvaktningen i mars enligt deras uppfattning inte har fullföljts. Då är det bara att önska att industriministern fullföljer dem mera energiskt framöver.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Det verkade som om industriministern trodde att jag inte skulle våga åka till Luleå eller Göteborg och förkunna mina idéer. Vi har ju för tillfället inte möjlighet att fördjupa oss i den här debatten, men jag kan lova industriministern att jag är beredd att åka till båda ställena. Jag har varit där, och jag skulle irrt ha något emot att under valrörelsen ha en debatt med industriministern på bägge ställena. Det går bra att tacka ja till det.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. samt 3:o reservationen nr 2 av herrar Regnéll och Siegbahn, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Börjesson i Glömminge begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Regnéll begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 52 mom. 1 antar reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herrar Regnéll och Siegbahn.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 112
Nej - 50
Avstår - 154

Nr 125

Torsdagen den
13 maj 1976

*Svenska Utvecklingsaktiebolaget,
m. m.*

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 52 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163

Nej - 154

Avstår - 1

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Regnell m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 52 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Regnell m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160

Nej - 157

Avstår - 1

§ 13 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande 1975/76:55 med anledning av propositionen 1975/76:100 i vad avser vissa anslag inom industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 14

Sveriges geologiska undersökning

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 15 (industridepartementet) under punkterna C 1-4 (s. 98-116) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1976/77

1. till Sveriges geologiska undersökning: Geologisk kartering samt information och dokumentation anvisa ett reservationsanslag av 20 691 000 kr.,

2. till Sveriges geologiska undersökning: Uppdragsverksamhet anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

3. till Sveriges geologiska undersökning: Prospektering m. m. anvisa ett reservationsanslag av 17 828 000 kr.,

4. till Sveriges geologiska undersökning: Utrustning anvisa ett reservationsanslag av 6 611 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:247 av herr Nilsson i Östersund m. fl. (s),

1975/76:640 av herr Gillström m. fl. (s),

1975/76:1748 av herr Andersson i Lycksele m. fl. (s),

1975/76:1802 av herrar Måbrink (vpk) och Svensson i Malmö (vpk), vari såvitt gällde yrkandet 2 hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att Sveriges geologiska undersökning gavs i uppdrag att genomföra en grundlig undersökning av malmförekomsterna inom berörda områden i Ljusdals kommun i syfte att utröna möjligheterna för en industriell malmbrytning, samt

1975/76:1809 av herr Petersson i Gäddvik m. fl. (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag skulle

a) till Sveriges geologiska undersökning: Geologisk kartering samt information och dokumentation för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 20 691 000 kr.,

b) till Sveriges geologiska undersökning: Uppdragsverksamhet för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

c) till Sveriges geologiska undersökning: Prospektering m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 17 828 000 kr.,

d) till Sveriges geologiska undersökning: Utrustning för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 6 611 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:247 om geologiska undersökningar i Jämtlands län,

3. att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975/76:640 om gruvdrift i norra Hälsingland,

b) motionen 1975/76:1802 om malmbrytning i Ljusdals kommun.

Torsdagen den
13 maj 1976

---

*Sveriges geologiska
undersökning*

Torsdagen den
13 maj 1976

*Sveriges geologis-
ka undersökning*

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1748 om inventering av industriella mineral, m. m.,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1809 om intensifierad mineralprospektering i norra Sverige.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Motion 640 om undersökning av möjligheterna till gruvdrift i norra Hälsingland samt i delar av Västernorrlands och Jämtlands län har tillkommit av två olika skäl. Det viktigaste är naturligtvis att man i just det här området har en undersysselsättning, som är synnerligen besvärande. Därför försöker man hitta nya möjligheter till arbete för befolkningen i form av gruvdrift. Men det finns också ett annat skäl, och det är att vi har ett behov av att verkligen undersöka hur mycket malmförekomster vi egentligen har i det här landet. Vi får alltså inte se på den här frågan i för kort perspektiv.

Före jul ställde jag av samma skäl en fråga till industriministern gällande statligt initiativ för eventuell gruvdrift i Baståsområdet. Senare kontakter med gruvexperter har gjort att motionen upptar ett avsevärt större område för prospektering, eftersom dessa experter menar att malmförekomsten finns i ett brett bälte från havet rakt in över landet, vilket styrks av de fyndigheter Boliden gjort i bl. a. Ljusdal och delar av Jämtland.

Utskottet har utförligt skildrat industriministerns svar på min fråga, där han bl. a. uttalade att en mera allmän inventering av mineraltillgångarna i landet är aktuell och att då dessa fyndigheter kan bli uppmärksammade. Utskottet påpekar att nämnden för statens gruvegendom har ansvaret för att gruvegendomen tas till vara på bästa sätt och där så är lämpligt utökas. Det är ju statens geologiska undersökning, SGU, som svarar för prospekteringen, och det är nämnden som skall bedöma var i landet de statliga resurserna för prospektering efter metaller bör sättas in. Det är naturligt att det då kommer att bli en begränsad prospektering, eftersom vi tydligen anslår alltför litet pengar för att göra en genomgående prospektering av hela landet.

Jag har alltså full förståelse för utskottets mening att det t. v. bör vara så att SGU koncentrerar sina ansträngningar till mer löftesrika fyndigheter än de som kan finnas i det här bältet, men å andra sidan har jag litet svårt att förstå hur man med bestämdhet skall kunna säga vad som är löftesrikt eller inte när man inte har gjort en totalprospektering av landet.

En mineralpolitisk utredning är tillsatt för att utforma förslag till hur samhällets behov av mineralresurser skall tillgodoses på sikt.

Om vi ser på det nuvarande läget inom mineralförsörjningen kan vi konstatera att det för ett par år sedan fanns sammanlagt 173 gruvor och mineralbrott i Sverige som sysselsatte omkring 82 000 personer. Exportintäkterna från järn och stål svarade för 8 % av den totala exporten eller, uttryckt i kronor, 4,2 miljarder. Icke-järnmetaller inbringade drygt

1 miljard kronor.

Det finns många som menar att vi inom Sveriges gränser har större möjligheter att påträffa ekonomiskt brytvärda förekomster av åtråvärda mineralkoncentrationer – t. ex. krom och nickel – om bara tillräckligt mycket satsas på geologisk inventering och prospektering samt ny teknologi.

F. n. finns ca 360 geologer i landet varav endast omkring 60 stycken är sysselsatta med prospektering och av dessa endast en handfull med inventering av industriella mineral. Våra möjligheter att undersöka naturtillgångarna i berggrunden är därmed begränsade. I dag importerar vi ett stort antal mineral som med stor sannolikhet finns inom landets gränser i ekonomiska koncentrationer. Malm- och mineralletning har hitintills inriktats på ett relativt fåtal mineral. Ett mer helhetsbetonat synsätt på utvinning av mineral och metaller börjar nu göra sig gällande och kan troligen ge som resultat att nya fyndigheter påvisas där gruvbrytning i dag inte är påtänkt, t. ex. i norra Hälsingland. Likaså råder en betydande brist på moderna geologiska kartblad inom stora delar av landet – dessa kartblad ligger till grund för den ekonomiska värderingen av berggrunden. En inventering av landets råvaror i berggrunden och en väl utbyggd och planerad geologisk verksamhet leder till ökad kunskap om naturtillgångarna i berg och jord och bidrar till en välbalanserad samhällsekonomi.

Geologsektionen inom Sveriges naturvetarförbund har fört fram de här synpunkterna i samband med ett seminarium som man anordnade för ett par månader sedan i Stockholm. Under de allra senaste veckorna har geologernas synpunkter kraftigt understrukits av en expert på det här området, nämligen avgående LKAB-chefen. Enligt en intervju i Dagens Nyheter menar herr Lundberg att det fordras en ordentlig upprustning av det geologiska arbetet i landet i sökandet efter nya fyndigheter. Han är synnerligen kritisk på den här punkten; i dag arbetar vi här i landet delvis med kartor från 1880-talet, säger han, vilket visar att geologin är en hopplöst omodern organisation. Han håller med om att det blir dyrt att kartlägga vår berggrund och jord och samla in alla grundfakta, men han menar också att det betalar sig i längden.

Herr talman! Även om det just nu inte anses lönsamt att närmare undersöka fyndigheterna i norra Hälsingland så har jag ändå förhoppningen att den delen såväl som andra delar av landet snarast blir föremål för mera långsiktiga undersökningar med hänsyn till både behovet av sysselsättningsskapande åtgärder och landets behov av malm under lång tid framåt.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen vid denna punkt, föredragningen av övriga punkter i detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

Nr 125

Torsdagen den
13 maj 1976

---

*Meddelande om
fråga*

§ 14 Anmäldes och bordlades

Proposition

1975/76:210 om ändring i konkurslagen (1921:225) m. m.

§ 15 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 13 maj

1975/76:364 av herr *Hermansson* (vpk) till herr justitieministern om fotografering av demonstrationståg:

Enligt pressuppgifter fotograferade polisen demonstrationen Arbetarpolitik och socialism 1 maj i Stockholm. De fotograferande polismännen uppgav att syftet var att ha bilder om det skulle uppstå oroligheter i samband med demonstrationen. Det är inte klarlagt vilken avdelning inom polisen som stod för fotograferingen.

I efterhand har representanter för polisledningen i Stockholm förnekat att fotografering förekom. Därmed upprepas mönstret från tidigare historier där det gällt åsiktsregistrering, telefonavlyssning, underrättelseverksamhet på arbetsplatser osv. Polismyndigheterna förnekar sin verksamhet tills bevisningen blivit överväldigande, därefter följer tystnad.

Mot bakgrund av den inträffade händelsen vill jag fråga herr justitieministern:

Anser justitieministern det förenligt med mötesfriheten och förbudet mot åsiktsregistrering att polisen, på det sätt som skedde 1 maj i Stockholm, fotograferar demonstrationståg?

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 17.49.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert